

בס"ד | חשון - תש"ף | נובמבר 2019 | גיליון 85

אתרוג

כתב-עת לענייני חינוך, יהדות וחברה

הסתדרות המורים בישראל | עובדי הוראה בחמ"ד | הקרן לקידום מקצועי

ישראל אוחיון, המורה של המדינה (עמ' 22)

לפתוח שנת לימודים בכוחות מחודשים

את שנת הלימודים תש"ף אנו פותחים בכוחות מחודשים ובמלוא המרץ כדי להמשיך ולהגשים את שליחותנו החינוכית. ציבור עובדי ועובדות ההוראה בישראל הוא ציבור חדור תחושת שליחות ואמונה. אני גאה לייצג ציבור ערכי ומשמעותי זה ולכן קיבלתי על עצמי, כמזכ"לית הסתדרות המורים, לדאוג לעובדי ההוראה לתגמול ראוי ולתנאי עבודה ההולמים את האחריות והמסירות, שהיא חלק בלתי נפרד מעבודת החינוך. הסתדרות המורים שוקדת לאורך כל השנה לייצג אתכם, עובדי ועובדות ההוראה, להגן על זכויותיכם, להעניק לכם שירותים בתחום האיגוד המקצועי והרווחה. לשמחתי עמלנו נושא פרי. כזכור, במהלך הקיץ גיהלנו מאבק על נושא ימי המחלה וחישוב הפנסיה. המשמעות של המאבק הזה ושל ההסכם שנחתם היא עצומה ונוגעת לכל אחד ואחת מאתנו. כתוצאה מהמאבק שניהלנו ומההתנגדות הגורפת והמרגשת של עובדי ועובדות ההוראה, הצלחנו להגיע להישגים. בין היתר: תיקון עוול ימי המחלה וחישוב חדש שלהם, הקמת קרן ימי מחלה, חישוב מיטיב של הפנסיה שיאפשר שקיפות עבור עובדי ההוראה, מענק חד פעמי ועוד. בהסכם השכר הבא בכוונתנו לדרוש העלאות שכר, הפחתת השעות הפרונטליות וקידום פתרון לצפיפות בכיתות. כפי שהגענו לתוצאות מצוינות בהסכם הקודם, כך אני מאמינה, שבשיתוף פעולה ובהירתמות של עובדי ועובדות ההוראה - נוכל להמשיך להגיע יחד להישגים. ערכי החינוך הממלכתי-דתי, הכוללים מחויבות לחינוך כשליחות, שאיפה לשותפות, חיבור בין כל חלקי עם ישראל, טיפוח ציונות, ערכי הדת היהודית, מצוינות, יצירתיות ודרך ארץ - הם ערכים משותפים לכולנו. חגי תשרי שזה עתה הסתיימו מסמלים עבור כולנו התחלה של שנה חדשה ובצדה גם חשבון נפש. ראש השנה מסמל את התקווה לשנה טובה ומתוקה. ביום כיפור אנחנו עורכים חשבון נפש על משמעויותיו האישיות והחברתיות. בסוכות אנחנו מצווים להיות בשמחה גדולה. שמחת תורה מציין את סיום המחזור השנתי של קריאת התורה והתחלת מחזור חדש. אני מאחלת לכולנו שנשכיל לערוך חשבון נפש חברתי ואישי לאורך כל השנה, ושנזכה להתחלות חדשות. שלכם,

יפה בן-דוד
מזכ"לית הסתדרות המורים

לעמוד מול אתגרי השעה

בפתח שנת תש"ף עלינו להזכיר לעצמנו ולכל בית ישראל את החשיבות הנודעת לחיזוק האחדות בתוכנו, בין איש לרעהו, תוך הבנה שכוחו של עם ישראל הוא באחדותו. עם השיבה ללימודים בתום עונת החגים, חשוב להאיר ולהדגיש על קירות הלב, את תפילתו הקצרה והמפורסמת של רבי אלימלך מליז'נסק: "ותן בליבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם". נמשיך לעשות הכול כדי להתקדם בדרך, להוסיף, לחדש, לשפר ולסייע לעובדי ההוראה בשמירה על זכויותיהם, בקידום ובחיזוק מעמדם. העיסוק במערכת החינוך, ההיכרות עם עובדי ההוראה המסורים, מעורר תקווה גדולה לעתיד של המדינה ושל החברה. יש ערך לחיבור בין המחשבה למעשה, בין תכנון ליצירה, בין חזון למימוש, ואני בטוח שבעבודתנו החינוכית אנו מממשים חיבור זה. אנו עובדי ההוראה יודעים לראות כל אחד ואחת, אולם רואים גם את אתגרי השעה החברתיים ויודעים שלמידה מצמיחה קהילה, שחינוך בונה חברה, ובניית חברה לעולם איננה מסתיימת. דווקא בעת הזו, כאשר הקבוצות המרכזיות בחברה הישראלית הולכות ומתרחקות זו מזו, חלה עלינו החובה למצוא שפה משותפת. עוד מעט העתיד שלנו יהיה מונח בידי הדור הצעיר, בינתיים העתיד שלהם מונח בידיים האמונות שלנו. זו האחריות המוטלת עלינו המחנכים בישראל, זו המשמעות של המקצוע בו בחרנו לעצמנו. אני מברך את עובדי ההוראה החדשים ומאחל להם התאקלמות וקליטה מהירה, כדי שיוכלו למצות את כל הידע העדכני שהביאו עמם ממערכת ההכשרה, ויצליחו להביא לידי ביטוי את היכולות האישיות והחזקות שלהם. שיראו בכל תלמיד אתגר ובכל כיתה משפחה, בדרך זו התלמידים יוכלו ליהנות מהידע ומהניסיון שרכשו. איחוליי לעובדי ההוראה הוותיקים, ובקשתי היא שיסייעו למורים החדשים ויזכרו בראשית דרכם שלהם במערכת, יעודדו ויתנו כתף למורים החדשים. איחולי הצלחה למנהלים ולמפקחים החדשים שיזכו להוביל את הצוותים לאתגרים ולהישגים. יהי רצון ששנת הלימודים המתחדשת תהא שנת ביטחון לכולנו, ותביא עמה פריצת דרך גם בתחום החינוך. בברכת שנת לימודים מוצלחת.

גדי דיני
מ"מ המזכ"לית
ויו"ר האגף לאיגוד מקצועי

נא לשמור על קדושת הגיליון
נא לגנוז עמ' 54-55

5-4

העולם היהודי

6-9

לומדים להפעיל טכנולוגיות חדשניות
לקידום החקלאות

במגמת אגריטק-חקלאות מדייקת בשיבת
כפר הרא"ה עובדים עם חקלאי האזור

13-10

ללמוד במרחב

בבית הספר הוותיק תחכמוני בבית ים
פותחו סביבות למידה מגוונות

17-14

שיעור בסובלנות

רותי אנטוהון מורה ללשון מאתיופיה ויוסי
טורצקי, רכז חברתי ממוצא בריטי הפכו את
סיפורם האישי לסיפור חינוכי

21-18

אקדמיזציה בהכשרת מנהלות המעונות

יערה שילה, בעבר נערה בסיכון, הקימה
מסלול אקדמי ראשון למנהלות מעונות יום

25-22

המורה של המדינה מאמין בחינוך לחסד

ישראל אוהיון, ראש הישיבה התיכונית
אמ"ת שדרות, סבור שהחסד יוצר פתיחות
אצל התלמידים

29-26

חשיבות החינוך לאמפתיה

פרופ' שלמה קניאל בוחן בספרו החדש את
יחסם של הורים ומורים לטעויות של ילדים

8

הרב יעקב חביב,
ראש ישיבת
בני עקיבא
בכפר הרא"ה

12

אווילין חטשילד,
מנהלת בית
הספר תחכמוני
בבית ים

18

יערה שילה,
ראש המסלול
לתואר ראשון
למנהלות
מעונות יום
במכללת אפרתה

22

ישראל אוהיון,
ראש הישיבה
התיכונית אמ"ת
שדרות

35-30

הרב שלימד ילדים לאהוב בעלי חיים
הרב מיכאל מלכיאור גינו של הרב
שורנשטיין, מתאר את דמותו

39-36

סודות הגניזה הקהירית שחשף
חתן פרס ישראל
פרופ' מרדכי פרידמן חקר את המסורות
השונות של נישואין בארץ ישראל ובבבל

43-40

שלווה למען בעלי מוגבלויות
להקת "שלווה", שנחשפה ב"כוכב הבא
לאירוויזיון 2019", היא חלק מעמותת
"שלווה" שנוסדה על ידי משפחת סמואלס

47-44

יפי הכוכבים בסוסיא
מרכז סיור ולימוד בסוסיא מפעיל סדנה
לצילום כוכבים

53-48

להחזיר את שיעורי המלאכה לבית הספר
האמנית הדור קליינמן הקימה בעין כרם
מרכז ללימוד ושימור מלאכות עתיקות
המפגיש נשים ליצירה בצוותא

55-54

הגות תורנית

57-56

ארון הספרים

59-58

עיצוב חפצים

60

האגף לאיגוד מקצועי

65-61

מהנעשה בשטח

© כל הזכויות שמורות

עיצוב גרפי:
רונית פינקו כהן

מערכת מייעצת:
גד דיעי, מוטי סמט,
שלמה ישי, דליה רוט,
כרמלה קופלד, בתיה לביא,
יעקב גבע, שמחה שמואל

עימוד ועריכת לשון:
רות בת חנה

כותבים/ות:
בת שבע פומרנץ,
ראובן שבת, אלעד מרגל,
דיקלה גל-עד, אפרת אור,
אבינב ויתקון, אסי פרידמן

עורכת מייסדת:
גבריאלה צאלון ז"ל

עורכת אחראית:
גילה פינקלשטיין

עורכת:
יעל פישביין

כתובת הפייסבוק:

<http://www.facebook.com/imorimd>

כתובת האתר שלנו:

www.imorimd.org.il

כתובת המערכת:

רח' בן סרוק 8, תל אביב, 62969 | פקס: 6922989-03

טרנסניסטריה: היהודים עוזבים את המדינה

נשמרה בה. תיירים המגיעים אליה מקבלים ויזת מבקר מוגבלת למספר שעות בלבד והכלכלה נחשלת. האוכלוסייה הצטמצמה ל-458 אלף נפש ומשכורת של 300 דולר נחשבת גבוהה. האנטישמיות באזור נמוכה, כמעט לא קיימת. היהודים נהנים מחופש דת מלא, ובכל זאת הם מעדיפים לעזוב.

על פי מפקד אוכלוסין שנערך בשנת 1930, כמחצית מתושבי בנדר, העיר השנייה בגודלה במדינה, דיווחו כי שפת אמם היא יידיש. אלפי לא יהודים מתושבי בנדר דיברו גם הם יידיש, שכן הם באו במגע עסקי קבוע עם יהודי המקום. רוב יהודי בנדר נרצחו בשואה והשאר עזבו. כל תריסר בתי הכנסת בעיר ננטשו. העיר יבניסטה, ששליש מתושביה היו יהודים, נותרה כיום ללא יהודים.

טרנסניסטריה, חבל ארץ המכונה "אשוויץ הרומנית" בעקבות מותם של מאות אלפי יהודים שגורשו אליה מרומניה בתקופת השואה, הולכת ומאבדת את מעט היהודים שנותרו בה. רוב היהודים עבדו למולדובה, ובעיר הבירה טירספול נותר רק בית כנסת אחד מתוך 11 בתי כנסת ששירתו את הקהילה ערב נפילת הקומוניזם. בית הכנסת, הממוקם בבניין מגורים, נפתח רק בסופי שבוע ומתפללים בו רק תריסר מתפללים. "אנו חוזים במותה של קהילתנו", אומרת אוונגני בריק, מנהלת מכון היודאיקה של מולדובה.

בשנת 1991 הפכה טרנסניסטריה, שהייתה חבל ארץ במולדובה הקומוניסטית, למדינה עצמאית אבל המסורת הקומוניסטית

פולין: יומנה של נערה צעירה בצל השואה

אותו הקימו הנאצים בשנת 1942. "רנייה הייתה ילדה נבונה מאוד", אומרת אחותה אליזבט שפיגל, "התלמידה הטובה ביותר בתוכנית ללימודי הספרות בבית הספר שבו למדה, והייתה טובת לב ומתחשבת בזולת". היא שאפה להיות משוררת, וביומן היא מתארת כיצד התאהבה בפעם הראשונה בחייה בנער בשם זיגמונט שוורצר. רנייה נרצחה בחודש יולי 1942 והיא בת 18. חיילים נאצים ירו בה למוות בעליית הגג של בית בו הסתתרה לאחר בריחתה מהגטו.

קרובי משפחתה של צעירה יהודייה פולנייה שנרצחה בידי הנאצים, הוציאו לאחרונה בתרגום לאנגלית ובמהדורה דיגיטלית, יומן שכתבה בתקופת השואה שכותרתו "יומנה של רנייה: חיי נערה צעירה בצל השואה".

היומן, שהשווה ליומנה של אנה פרנק, מתאר את חייה של רנייה שפיגל, ילידת פרזמיסל שבדרום מזרח פולין, שהחלה לכתוב את היומן בהיותה בת 15. מתוארים בו הפצצות מהאוויר, חיים במקומות מחבוא והיעלמויות של משפחות יהודיות מהגטו היהודי,

בלגיה: אף מעוקם מייצג את המילה יהודי בשפת הסימנים

יש לציין כי במילון האינטרנטי יש גם סרטוני וידאו ובהם נראים זקנים ופאות-לחיים כמסמן יהודי. עוד נמסר כי למילון יש כוונה תיאורית ולא נורמטיבית, וכי המחוות הפיזיות נועדו להציג מחוות מוסכמות של שפת סימנים, ובשום אופן לא להורות לאילמים כיצד להשתמש במחוות אלו ובאיזו מהן לעשות שימוש.

אנשי המרכז הוסיפו שהמילון מציע מחווה גם למונח בטן-נפוחה-משתיית-בירה, גוני צבע שונים של אנשים שחורי-עור, והצרת-עין לסינים. "כל אלה יכולים להיחשב מעליבים, אבל זאת אינה הכוונה של המילון".

סערה התחוללה בבלגיה כאשר התברר כי במילון שמוציא המרכז הפלמי ללימודי שפת הסימנים נכללת תנועה המדגימה אף מעוקם כמסמן של המילה "יהודי". האיגוד האירופי-יהודי הגיש מחאה על כך שהסטריאוטיפ האנטישמי הזה הוחדר לקהילת האילמים. מדובר במילון המורכב מסרטוני וידאו המופיעים באתר השייך לאוניברסיטת גנט.

המרכז הפלמי לשפת הסימנים, גוף הנתמך על ידי ממשלת בלגיה, הוציא הצהרת תגובה ובה טען כי הסרטונים והמחוות הגופניות שבמילון הועלו לרשת לפני שנים, ולא התווספה עליהם כל מילה חדשה מזה זמן.

בולגריה:

בית ספר יהודי בסופיה

"מה אנו רוצים מבית הספר שלנו? אנו רוצים שהילדים שלנו יהיו גאים ביהדותם. על מנת שזה יקרה הם חייבים לדעת על מה הם גאים ומדוע", אמר לאודר בטקס החנוכה של בית הספר החדש. יש לציין כי בשנת 2010 נפתח בסופיה גן ילדים יהודי לבני הקהילה. הגן היה יוזמה של הוועדה היהודית המאוחדת האמריקאית וקהילת שלום היהודית-בולגרית. עשרות ילדים יהודים ממשיכים כיום ללמוד ולהתחנך בגן זה.

בעיר סופיה בירת בולגריה נפתח לאחרונה בית ספר יהודי על שם רונאלד (רון) סטיבן לאודר, איש עסקים, נדבן ונשיא הקונגרס היהודי העולמי. עד כה נרשמו לבית הספר 88 תלמידים, כולם מתחת לגיל 12. קודם לפתיחת המוסד למדו ילדי הקהילה בבית ספר יהודי אחר שפעל בסופיה מאז שנת 1998, וגם הוא הוקם ביוזמה ובמימון של לאודר. בית ספר זה שבו לימדו תוכן יהודי בנוסף לתוכנית הלימודים הרגילה, חדל מלספק את צורכי הקהילה.

פולין:

התבטאויות אנטישמיות של שופט מן המניין

דודצ'יץ' הודה בדברים שכתב, אך לא נעשה דבר בעניינו, שכן מעמדו כשופט מעניק לו חסינות. על פי העיתון גאזטה וויבורצ'ה, השופט דודצ'יץ', שכינויו ברשת היה יורי 123, העלה כמה וכמה ביטויי שנאה שנכתבו בעקבות מאמר של ההיסטוריון יאן תומאס גרוס, החוקר את שיתוף הפעולה של הפולנים עם הגרמנים בתקופת הנאציזם. כאשר נשאל על ידי העיתון לפשר אמירותיו אלה, טען השופט דודצ'יץ' כי אינו זוכר דבר.

בדיון אינטרנטי אמר שופט פולני על היהודים "מתועבים, אומה מזוהמת, שאינה ראויה לכלום". השופט ירוסלב דודצ'יץ', שמונה למשרת נשיא בית המשפט בגורצ'וב ווילקופילסקי בשנת 2017, אמר את הדברים עוד בשנת 2005 בזמן שהיה שופט מחוזי, אך רק עכשיו נחשפו דבריו בעיתונות. על פי החוק הפולני, אדם שהשמיע הערה פוגענית על קבוצת אנשים בשל לאומיותם, או שיוכם הגזעי והאתני, דינו עד שלוש שנות מאסר.

בריטניה:

בית הכנסת יהפוך למוזיאון

במחצית הראשונה של המאה ה-20, אך המקום הוזנח כתוצאה מתהליך של נדידת הקהילה היהודית והתרכזותה סביב שלושה מרכזים עירוניים: לונדון, מנצ'סטר, ניוקסל. בית הכנסת סגר את שעריו בשנת 1983 ונמכר כאמור לאחרונה לקרן המורשת היהודית. כעת מחפשים הרוכשים מימון לצורך עבודות השיפוץ.

בית הכנסת במרתר טידפיל שבווילס נרכש על ידי הקרן למורשת יהודית ויהפוך למוזיאון הראשון שיתעד את ההיסטוריה של יהדות ווילס. בית הכנסת, שנבנה בשנת 1872 בסגנון גותי, נחשב לאחד המבנים החשובים בממלכה הבריטית. 400 מתפללים מילאו את בית הכנסת

ספרד:

אפגניסטן נרשמה בטעות כארץ הלידה של יהודים ספרדים

מאז התקבל החוק זכו 8,300 יהודים באזרחות ספרדית. פורטוגל שיזמה את החוק מעט לפני ספרד, העניקה עד כה אזרחות לעשרת אלפים יהודים. חלון ההזדמנויות להגשת בקשה לאזרחות ספרדית אמור להיסגר בימים אלה. החוק בפורטוגל הוא ללא תאריך תפוגה. שתי הממשלות אמרו כי כוונתן בחקיקה הייתה לכפר על רדיפות האינקוויזיציה את היהודים, רדיפות שהביאו לגירוש ספרד בשנת 1492.

טעות מחשב הביאה לאחרונה לעיכוב הליך מתן האזרחות ליהודים ממוצא ספרדי. מתברר שבטופס הבקשה לקבלת אזרחות ספרדית, נרשמה אפגניסטן כארץ הלידה של יהודים מרחבי העולם. על פי החוק שעבר בשנת 2015, מתן האזרחות ליהודים ממוצא ספרדי כפוף לאישור משרד המשפטים וארגון הגג של קהילות יהודי ספרד. משרד המשפטים הספרדי קיבל אחריות לטעות שאירעה.

סרביה:

חוק לשימור מחנות מוות נאציים

הכיבוש הנאצי נמכרו למטרות מסחריות. המחנה האחד, סטארו סז'מיסט, שימש לסדנאות אמנות, גן ילדים, מועדון לילה ומסעדה, ושוכנו בו משרדיה של מפלגה השלטון בסרביה. במחנה השני, טופובסקה, שורטטה לאחרונה תוכנית לבנות בשטחו מרכז קניות בהשקעה צפויה של 220 מיליון דולר. התוכניות יוקפאו לנוכח יוזמת חוק השימור.

חוק לשימור מחנות המוות שהתקבל לאחרונה בסרביה אוסר על הקמת מבנים חדשים על חורבות מחנות ריכוז. במסגרת החוק, שנחקק בשיתוף עם המכון על שם שמעון ויזנטל, יוקם בבלגרד גם מרכז זיכרון לעשרות אלפי נרצחים, יהודים, סרבים וצוענים. היוזמה לחוק באה לאחר ששני מחנות מוות שפעלו בבלגרד בזמן

לומדים להפעיל טכנולוגיות חדשניות לקידום החקלאות

תלמידי מגמת אגריטק-חקלאות מדייקת בישיבת בני עקיבא
בכפר הרא"ה לומדים להפעיל טכנולוגיות מורכבות כדי לסייע
לחקלאים באזור. בין היתר הם לומדים להשתמש ברחפן
לאיסוף מידע מדויק על מצב הגידולים

כתב: ראובן שבת | צילמה: דקלה בסיסט שפיר

זה כיום טרנד עולמי", מסביר המורה
לחקלאות ישראל סוסנוביק.

אגריטק-חקלאות מדייקת

חקלאות מדייקת (Precision Agriculture) היא פרקטיקה המשלבת טכנולוגיות מתקדמות כמו מערכת GPS בעבודת החקלאים כדי להבחין בשינויים שחלים בגידולים.

תלמידי המגמה בכפר הרא"ה לומדים להטיס רחפן מצויד במצלמות רגישות ומצלמים באמצעותן מטעים ושדות, מנתחים את הצילומים ומצליחים לזהות בעזרתם בעיות שהחקלאים לא יכולים לגלות מהקרקע. ניתוח הצילומים המתקבלים מהרחפן נעשה בעזרת תוכנות מחשב, תוך הצלבה עם נתונים ממקורות

והיא תורמת ומסייעת לפריחת הארץ. משמח לראות את תלמידי הישיבה לומדים תחומים חדשניים, נפתחים לעולמות דעת שונים, תוך כדי עשייה ומפגש הדדי מפרה עם חקלאי האזור.

חממה על הגג

על גג הבניין המרכזי של הישיבה חממה קטנה המשמשת כמעבדה למגמת החקלאות המדייקת - תחום חדשני בחקלאות המשלב טכנולוגיות לאיסוף ועיבוד מידע במטרה לסייע לחקלאים לטפל בצורה יעילה בשטחים המעובדים. החממה שעל גג הישיבה היא אחד האמצעים להשגת מטרה זו: "בכל העולם מתמודדים עם המחסור בקרקעות חקלאיות ואחד הפתרונות הוא להתנתק מהקרקע ולגדל צמחים על הגגות.

ישיבת כפר הרא"ה נוסדה בשנת 1939 על ידי הרב משה צבי נריה ונקראת על שמו של הרב אברהם יצחק קוק זצוק"ל. כיום לומדים בה כ-200 תלמידים בכיתות ט'-י"ב, כ-50 מהם במגמת אגריטק-חקלאות מדייקת. הרב יעקב חביב המכהן כראש הישיבה זו שנה שלישית, הוא בוגר ישיבת קדומים, בעל תואר ראשון בחינוך ותואר שני בהיסטוריה, נשוי ואב לתשעה, כיהן כמנהל ישיבת ההסדר הר ברכה. הרב חביב: "השנה היא שנת ה-80 להיווסדה של ישיבת כפר הרא"ה שאלפי בוגריה הם אנשים משפיעים ומובילים בחברה הישראלית. מגמת חקלאות הוותיקה קיימת עשרות שנים והייתה תמיד מגמה חשובה ומובילה בישיבה. בשנים האחרונות המגמה קיבלה תוספת של חדשנות טכנולוגית

המורה לחקלאות ישראל סוסנוביק (מימין) עם חקלאים ותלמידים בשדה עם הרחפן מעל

ובכך היא נותנת מענה לביקוש הגובר בעולם כולו לתוצרת החקלאית", אומר ישראל ומביא דוגמאות למצבים שנפתרו בעזרת הטכנולוגיות שהפעילו התלמידים שלו בכפר: "הייתה בעיה עם פרדס של מאה דונם תפוזי המלין בקיבוץ גבעת חיים איחוד הסמוך. באמצעות הרחפן זוהו מי תהום גבוהים מדי שגרמו לכך ששורשי העצים היו רטובים והעצים סבלו ממחסור בחמצן. לאחר ניתוח צילומים מהרחפן מיפינו באופן מדויק את השטחים הפגועים ויכולנו לדעת מה אחוז העצים החולים לעומת העצים הבריאים. ניתן טיפול זריז לבעיה ונמנע נזק עתידי.

"מקרה אחר היה שדה חיטה בעמק חפר. שם נתגלה כי מכון טיהור שפכים שפינה זבל פרות לתוך שדה

נפח העצים ואיפשרו למגדל לדעת בדיוק מה שיעור הפגיעה במטע.

היי-טק חקלאי

המורה לחקלאות ישראל סוסנוביק הוא אגרונום, בוגר מכללת תל חי באגרונומיה עם התמחות בהגנה על גידולים חקלאיים מפני מזיקים ומחלות. הוא נשוי, אב לארבעה ומתגורר עם משפחתו בישיבת כפר הרא"ה, מלמד בישיבה זו שנה רביעית. סוסנוביק מגדיר את החקלאות המדייקת כהיי-טק חקלאי העשוי לפתור בעיות של ייצור חקלאי בכל העולם. "החקלאות המדייקת מפעילה טכנולוגיות לבחינת שינויים בשטחים החקלאיים, מסייעת לנתח בעיות הקשורות בייצור החקלאי במטרה לשפר תפוקה ולטייב את הסביבה,

שונים, למשל נתונים שמתקבלים מהתחנה המטאורולוגית.

הלימודים מתבצעים תוך כדי התנסות בעבודה בשטח. התלמידים יוצאים לסוירים, מתצפתים, מתעדים תופעות, אוספים מידע רלוונטי, לומדים להשתמש במערכת מידע גאוגרפית ובמערכות עזר המותקנות בשטחים החקלאיים.

הם גם נפגשים עם החקלאים, שומעים מכלי ראשון דיווחים על הבעיות שלהם, מצליבים את הדיווחים עם נתונים שמתקבלים מהרחפן, מנתחים את מכלול הנתונים ומסייעים למצוא פתרונות מעשיים.

רכז המגמה, יגאל זאבי, מספר בגאווה שהתלמידים סייעו בעזרת טכנולוגיה שלמדו למגדל תפוזים לטפל במטע שחלק ממנו התנוון. הם מיפו את השטח, מדדו את

ראש הישיבה, הרב יעקב חביב: "מגמת החקלאות הוותיקה והמובילה שלנו קיבלה בשנים האחרונות תוספת של חדשנות טכנולוגית והיא תורמת ומסייעת לפריחת הארץ. משמח לראות את תלמידי הישיבה לומדים תחומים חדשניים, נפתחים לעולמות דעת שונים, תוך כדי עשייה ומפגש הדדי מפרה עם חקלאי האזור"

תלמידים מנתחים נתונים

המורה לחקלאות ותלמיד בשדה כותנה

חקלאים עם יראת שמיים

תוכנית הלימודים של המגמה נבנתה על ידי אהוד רם, מדריך חקלאות מדייקת מטעם משרד החינוך. התוכנית מדורגת: בכיתה י' לומדים מבואות, בכיתה י"א מגישים עבודות של פרויקט ראשון, ובכ"ב עובדים על פרויקט גמר ומתכוונים למבחן בגרות. מספר שעות המגמה הוא 15 שעות שבועיות הנלמדות במשך שלוש שנים. בסוף כיתה י"ב ניגשים לבחינת בגרות מסכמת שכוללת נושאים ייחודיים שנלמדו במגמה. במהלך הלימודים התלמידים מגישים שני פרויקטים הראשון בכיתה י"א והשני בכיתה י"ב.

רכז מגמת החקלאות המדייקת יגאל זאבי (49) נשוי ואב לשבעה, נולד בכפר הרא"ה והתחנך בישיבת כפר הרא"ה בה הוא משמש כיום כמורה. לאביו הייתה משתלה בכפר והבן בחר ללכת בדרכו. למד חקלאות והתמחה בגידול עצי פקאן, פרי הדר, וגידולי שדה.

"אנחנו מקנים לתלמידים שלנו ידע וערכים שיסייעו להם להשתלב בענפי החקלאות ובתפקידים תומכי חקלאות, למשל כמומחים לזיהוי וטיפול במזיקים", הוא אומר ומדגיש כי "מטרת המגמה היא להצמיח חקלאים עם יראת שמיים ועם כישורים אקדמיים המאמינים בחשיבות האחיזה בארץ ישראל באמצעות החקלאות".

חזירים לאזור. בעיה אחרת הייתה חמסין קשה שפגע בשדה תירס מתוק. בעזרת התלמידים איתרנו את הפגיעה והכנסנו אמצעי הגנה מתאימים. הנתונים גם עזרו לקבל פיצויים מהקרן לפיצוי על נזקי טבע".

רכז מגמת חקלאות
מדייקת, יגאל זאבי:
"אנחנו מקנים לתלמידים
ידע וערכים שיסייעו
להם להשתלב בענפי
החקלאות ובתפקידים
תומכי חקלאות, למשל
כמומחים לזיהוי וטיפול
במזיקים. מטרת המגמה
היא להצמיח חקלאים
עם יראת שמיים ועם
כישורים אקדמיים
המאמינים בחשיבות
האחיזה בארץ ישראל"

החיטה פגע בגידול החיטה. הזבל חלחל לקרקע ונדרש טיהור של השטח. נתונים אלו הושגו באמצעות 450 תמונות שהרחפן צילם ובהן נצפה פיזור לא אחיד של הזבל. מקרה אחר היה של שדה תירס שבו נצפתה הבשלה איטית שיכלה להרוס לחלוטין את הגידול באותו מקום. הנתונים שהתקבלו מהרחפן איפשרו לאתר את הבעיה ולפתור אותה בזמן".

לעקוב אחרי מצב הצמחים

חקלאי הסביבה למדו להשתמש בידע של המגמה בכפר הרא"ה. ישראל סוסנוביק מספר על יואב קריין מבית יצחק, מגדל אגנס שפנה אל תלמידי מגמת החקלאות המדייקת שיעזרו לו לדעת מה מצב האגנס שהוא גידל מתחת לרשת צל. באמצעות הרחפן התלמידים הצליחו לעקוב אחר מצב הצמחים מבלי שהיה צורך להסיר את הרשת. במקרה אחר, מגדל כותנה, יוני אייל מגבעת חיים איחוד, נעזר בתלמידים כדי להבין איך השפיע שינוי במשטר ההשקיה על קצב וגובה הצמחים.

יובל מרון מקיבוץ העוגן, המגדל כותנה, בוטנים, תירס וחומס, משבח את תלמידי הישיבה: "בזכות התלמידים והרחפן אני מקבל תמונות מצב של 200-300 דונם, ולאחר בעיות של זריעה, השקיה ובעיות נוספות. התלמידים איתרו נזקים שנגרמו על ידי להקת חזירים שפשטה על שדה בוטנים, ופתרנו זאת במניעה של כניסת

ללמוד במרחב

בית הספר תחכמוני בבת ים שנוסד בשנת 1936,
שוכן במבנה בעל שלוש קומות במרכז העיר ולומדים בו
310 תלמידים בכיתות מעורבות מא' ו'.
בשנים האחרונות פותחו בבית הספר סביבות למידה מגוונות

כתב: ראובן שבת | צילום: יוסי זליגר

ושיתופית, יש בו ספרייה, ספסלים, שטיח, שולחנות עגולים ולוחות קיר. מרחב כיתות ג'-ד' מיועד לנושא חדשנות ויזמות ישראלית. התלמידים משתמשים בטאבלטים למשימות חקר, מחפשים המצאות ישראליות, ולעתים משתמשים בפודיום שבמרחב לעבודות קבוצתיות ולשיחות קבוצתיות. במרחב כיתות ה'-ו' נמצא חדר ה-M-21 המחולק לאזורי עבודה קבוצתיים ואישיים, טריבונוה דו קומתית ונישות אישיות. מרחב "קפה ידע" מוקדש לדמות החמ"ד השנתית, הרב יצחק ניסים זצ"ל. במרחב זה יש פינות עבודה מתחלפות בתחומי דעת שונים, כמו מתמטיקה ואנגלית ובהן משימות שונות ומגוונות. זהו מרכז למידה חווייתית הזמין לכל תלמידי בית הספר. "התלמידים נהנים לצאת למרחבים השונים. במרחב אחד הם יושבים על הטריבונוה ומכינים הצגה בנושא הנלמד, במרחב אחר עובדים על משימות בתחומי דעת שונים. באותו מרחב מורה יושבת עם תלמידים סביב שולחן עגול ומנהלת שיח קבוצתי על רגשות. התהליך הוא דינמי ומותאם לצרכים של כולם", מסכמת אורלין רוטשילד.

קמפוס מעו"ף

קמפוס מעו"ף (מרחבי עניין ופיתוח חשיבה) מתמקד בפיתוח יכולות בחירה בנושאי לימוד. לכל שכבה מספר מרחבי עניין משלה, וכל תלמיד בוחר את המרחב שמעניין אותו ובו הוא רוצה להתעמק. מורי קמפוס מעו"ף הם מורים מצוות בית הספר שניתנת להם הזדמנות ללמד תחומי עניין המתבססים על חזקותיהם האישיות, מעבר לתחומי הדעת שהם מלמדים. בין הנושאים שמורים בחרו ללמד: יודאיקה, זמן מדע, דרבוקות, מחשבים, מתמטיקאים צעירים, בחזרה אל הטבע, קיפולי נייר, שף כמוני,

מנהלת בית הספר,
אורלין רוטשילד:
"התלמידים נהנים לצאת
למרחבים השונים.
במרחב אחד הם יושבים
על הטריבונוה ומכינים
הצגה בנושא הנלמד,
במרחב אחר עובדים
על משימות בתחומי
דעת שונים. באותו
מרחב מורה יושבת עם
תלמידים סביב שולחן
עגול ומנהלת שיח
קבוצתי על רגשות"

על כללי התנהגות ברורים. במרחבים מתרחשת גם למידה באמצעות תלמידים חונכים. בשיעורי מתמטיקה למשל, תלמידים מתקדמים חונכים תלמידים אחרים במרחבים. ב"חדר האתגרת" המצויד בפופים, שולחן בר, שולחן עגול וכונניות גדושות משחקים וספרים, התלמידים יכולים לבחור לעבוד בעבודה עצמית וגם ליזום עבודה קבוצתית. ב"סלון הקסום" מחולק החלל לשניים. אזור אחד מאורגן לישיבה סביב שולחן מודולרי ואזור שני בנוי מקוביות שניתן לשנות את מיקומן. התלמידים יכולים להשתמש בו ללמידה, למשחק ולאינטראקציה חברתית. מרחב כיתות ב' מיועד לעבודה אישית

נהלת בית הספר תחכמוני
אורלין רוטשילד ניהלה במשך
עשר שנים פרויקטים בחברת
תוכנה, עד שהחליטה לעבור
לחינוך. "הרגשתי שעם הכלים והמיומנויות
שרכשתי בתחום ההיי-טק והידע המקצועי,
אוכל לתרום וליישם באופן מיטבי את חזוני
בשדה החינוך", אומרת אורלין שהחלה את
דרכה החינוכית לפני כ-13 שנים כמחנכת
כיתה בפתח תקוה. היא הפכה לסגנית
ורכזת פדגוגית, ולפני שלוש שנים מונתה
למנהלת תחכמוני. "ביום ההיערכות הראשון שיתפתי את
הצוות באני מאמין שלי לפיו 'אין אדם
למד אלא ממקום שלבו חפץ'. הצוות יצא
איתי לדרך ממקום שלבו חפץ, ומכאן ב"ה
הדרך הייתה סלולה והיא עדיין לא הגיעה
לסיומה. אנו במסע למידה משותף", אומרת
אורלין שעלתה לארץ כילדה מברזיל ולמדה
בתיכון ישרון פתח תקוה. היא בוגרת תואר
ראשון בחינוך והיסטוריה כללית ותואר שני
בניהול מערכות חינוך. כן הוסמכה בלימודי
מידענות.

מרחבי למידה

פיתוח מרחבי למידה היה אחד היעדים
הראשונים שאורלין רוטשילד הציבה
לעצמה. "אני מאמינה שמרחבי למידה
חדשניים הם פלטפורמה גמישה לטיוב
ההוראה והלמידה, ואמצעי לפתח ולעורר
סקרנות ומוטיבציה", היא אומרת.
בשיתוף צוות המורים פותחו במסדרונות
ובחדרים ייעודיים שיש מרחבי למידה
נגישים למורים ולתלמידים, המאפשרים
למידה בצורות שונות לרבות למידה
מתוקשבת. בכולם יש גם "קירות מדברים"
המוקדשים לנושאים שונים. התלמידים
רשאים לצאת למרחבים במהלך הלמידה
בכיתה בהנחיית המורה, תוך שמירה

מנהלת בית הספר, אורלין חטשילד, עם תלמידים ותלמידות

הנושא מועבר על ידי המחנכות והיועצות. מיטל מקדישה זמן לפיתוח שיח בין מורים לבין תלמידים באמצעות קלפי משחק. את ההכשרה למורים היא מעבירה במליאות הצוותים ובאופן אישי.

יש שני סוגי קלפים. הקלפים המיועדים לתלמידים, עוסקים באיתור החזקות של כל ילד, והקלפים המיועדים למורים עוסקים בנושאים כמו הקשבה, פתיחות ויצירת קשר משמעותי ועמוק בין המורים לתלמידים. פעילות זו מתקיימת בשעות הפרטניות עם התלמידים ומשפרת שיח של חברות בין התלמידים, פתיחות, הבעת רגשות ועוד. השיח מתקיים בכל הכיתות. מא' עד ו' על ידי המורים.

מיטל מספרת על תלמידה מופנמת עם דימוי עצמי נמוך שבעזרת הקלפים החלה לדבר ולשתף ברגשותיה. היא השתמשה בקלפים שהכינה בעצמה ככלי לביטוי, כחלק ממשחק עם חברים. בעקבות השיח האישי המשמעותי דימויה העצמי עלה.

של מיומנויות יזמיות אצל התלמידים, המשמעותיות ורלוונטיות במאה ה-21. בסיום כל יחידת הוראה התקיים משב מעצב מהתלמידים על הטמעת הידע, סגנון ההוראה והחיבור למרחב בו למדו, ובהתאם למשוב תוכננה יחידת ההוראה הבאה. בשנת תש"ף, בעקבות התפתחות מרחבי הלמידה, שרה מובילה את רכזות המקצוע ליישום למידה פרסונלית, במטרה לאפשר למידה משמעותית וחיזוק המיומנויות של עבודת צוות ושיתוף בהיקף רחב יותר ובתחומי הוראה נוספים.

קלפים לפיתוח שיח

מיטל לאופר, יועצת בית הספר מזה שנתיים: "אנחנו עובדים על איתור ופיתוח חוזקות, העצמה של תהליכי למידה, חוסן אישי ודרכי התמודדות להשגת איזון ורגיעה. יכולת הבנת האחר, רפלקציה אישית ויכולת לפתח איפוק באמצעות כלים של תוכנית חוסן שמובילה עיריית בת ים, ברמה כיתתית וברמה אישית".

ועוד. רכזת קמפוס מעו"ף היא ורדה טלר, סגנית המנהלת ומחנכת כיתה ד'. ורדה היא בעלת תואר ראשון במיקרוביולוגיה מאוניברסיטת בר אילן ומלמדת בבית הספר כבר 13 שנה.

השתלמות מורים מובילים

שרה אמיתי, רכזת פדגוגית ומחנכת כיתה ג', מנחה זו שנה שנייה במסגרת השתלמות "מורים מובילים". במסגרת זו נפגשות המורות המובילות ללמידה משמעותית ברמה האישית אחת לשלושה שבועות למשך שעתיים. בשנת תשע"ט ההתמקדות הייתה סביב תפקודי לומד בינאישיים ובעבודת צוות במרחבי הלמידה. במהלך ההשתלמות המורות תכננו יחידות הוראה המזמנות עבודה על מיומנויות של עבודת צוות ושיתופיות במרחבים השונים של בית הספר. המטרה של פיתוח מקצועי זה היא להגיע לשיפור מתמיד בתהליך הלמידה עצמו, לאפשר לתלמידים חיבור חיובי ללמידה ולחזק את ארגו הכלים האישי

בחדר האתנחתא

מיטל לאופר, יועצת בית הספר

ורדה טל, סגנית המנהלת

דקות אחדות בכל יום. על סמך זה, בנינו לו תוכנית לימודים מותאמת עם הפסקות יזומות שסייעה לו בהתאקלמות ועודדה

כלי מתווך, ניסינו להבין מדוע הוא לא פנוי ללמידה. ואכן הוא הביע את עצמו והסתבר לנו שהוא זקוק להיות עם עצמו במשך

דוגמה נוספת היא של ילד בכיתה ה' שלא היה פנוי ללמידה והתקשה לבטא את הקושי שלו. "באמצעות הקלפים, שהם

בחדר אנגלית

אסתי חוג, מחנכת כיתה ו'

מדי שבוע את כל תלמידי בית הספר. תוך זמן קצר נאספו כ-2,000 שקלים שהועברו לעמותת אלון.

החליטו אסתי ותלמידיה לצאת למבצע איסוף תרומות לאלון. התלמידים יצרו כמו ידיהם 14 קופות, קופה לכל כיתה, והתרימו

נתינה וחסד. מרחבי בית הספר מעוטרים במסרים ערכיים, בפסוקים ובמשפטים המעודדים נתינה, חסד וכבוד. במבנה המרכזי מוצגות דמויותיהם של הרב קוק והרבנית קאפח, ובכיתות מקדמות המורות יוזמות חסד ונתינה.

אסתי חוג, המלמדת בבית הספר 28 שנה, יזמה במסגרת פרויקט בית ספרי "יוזמה חברתית לכל כיתה" פעילות של חסד ותרומה למען אלון בן ה-10 הסובל ממחלת ניוון שרירים מסוג דושן, שהפגיעה העיקרית שלה היא באוטם שריר הלב.

לאחר שאביו של אלון הגיע לבית הספר ביום המורה והציג בפני הצוות את מחלת בנו ואת מורכבות הטיפול הנדרש, החליטה אסתי לשתף את תלמידיה בסיפור. במסגרת היוזמות והפרויקטים של התנדבות וחסד בבית החינוך,

מיטל לאופר, יועצת בית הספר: "אנחנו עובדים על איתור ופיתוח חוזקות, העצמה של תהליכי למידה, חוסן אישי ודרכי התמודדות להשגת איזון ורגיעה. יכולת הבנת האחר, רפלקציה אישית ויכולת לפתח איפוק באמצעות כלים של תוכנית חוסן שמובילה עיריית בת ים"

אותו חברתית, וכן קידמה אותו מבחינה לימודית."

חינוך לנתינה

בית הספר תחכמוני מדגיש ערכים של

שיעור בסובלנות

רותי אנטוהון היא מורה ללשון, הבנת הנקרא וספרות באולפנת דולב שנולדה באתיופיה, יוסי טורצקי, בעלה הוא רכז חברתי בישיבת נר התמיד בחשמונאים שנולד בארץ למשפחה בריטית. בשנים האחרונות עוסקים בני הזוג בחינוך לסובלנות

כתבה: דיקלה ד' גל-עד | צילמה: מרים צחי

ספר הקומיקס שחיברו יחד רותי ויוסי ואייר אלחנן בן אורי

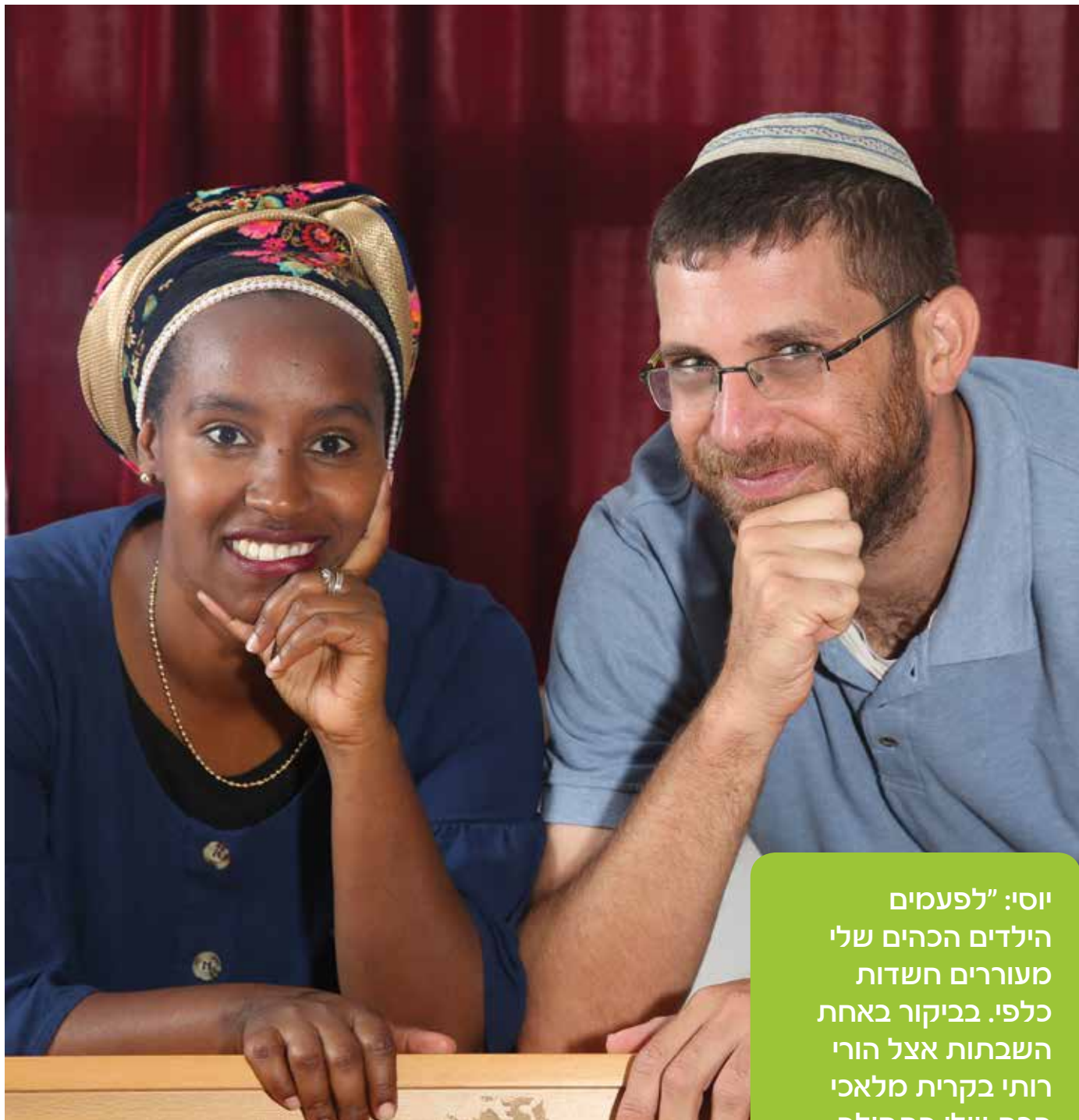
של הילדה, היא לא ממש האמינה".

מפגש תרבויות

רותי ויוסי טורצקי נפגשו בבני עקיבא לפני כ-15 שנה. היא הייתה קומונרית בלוד ויוסי מדריך חבריא ב'. אחרי היסוסים רבים הם נישאו והקימו בית ביישוב רעים. המפגש בין שתי המשפחות היה רווי אי הבנות. יוסי: "כשפגשתי את משפחתה של רותי ישבנו כולנו בסלון. הגישו אינג'רה אבל אף אחד לא אכל, כי נהוג שכולם מחכים שהאורח

באחת השבתות אצל הורי רותי בקרית מלאכי, הבת הקטנה שלנו החלה לצרוח בגן השעשועים בגלל סוכריה על מקל שרצתה ולא הייתה בנמצא. לקחתי אותה והתחלתי ללכת איתה הביתה. היא המשיכה לצרוח ואז הרגשתי משהו מוזר, הסתובבתי וראיתי שניים מגן השעשועים החלו ללכת אחריי. הן חשבו שאני חוטף את הילדה. אחת מהן העזה לגשת אליי ואמרה: 'נראה לי שהיא מחפשת את ההורים שלה'. כשאמרתי לה שאני אבא

ני הזוג טורצקי מתגוררים בכרם רעים, ישוב ליד נריה, ולהם חמישה ילדים. "הילדים שלנו נולדים די בהירים" מספרת רותי "וכשהייתי באה לקחת אותם מחדר התינוקות בבית החולים, תמיד היו מסתכלים עליי בצורה משונה, ומבקשים לבדוק את הצמיד כדי לראות אם אני באמת אימא של התינוק". יוסי ממשיך: "לפעמים הילדים הכהים שלי מעוררים חשדות כלפי. בביקור

רותי אנטוהון ויוסי טורצקי

יוסי: "לפעמים
הילדים הכהים שלי
מעוררים חשדות
כלפי. בביקור באחת
השבתות אצל הורי
רותי בקרית מלאכי
הבת שלי התחילה
לצרוח בגן שעשועים
כי רצתה סוכריה על
מקל. ראיתי שנשים
עוקבות אחריי. אחת
מהן ניגשה ואמרה לי
שהילדה בטח מחפשת
את הוריה. כשאמרתי
לה שאני אבא שלה
התקשתה להאמין"

קרובים בלבד. חגיגת החתונה נמשכה
למחרת עם ריקודים, סעודה כיד המלך
ומוסיקה עד לב השמיים, כנהוג בקהילת
יוצאי אתיופיה. "כמעט לא שמו לב אם
החתן והכלה הגיעו", נזכר יוסי.

נס המשפחה

למרות קשיי התקשורת, במשך השנים
התפתח קשר טוב בין ההורים. בני הזוג
טורצקי התפרנסו מחינוך והוראה.
נולדו להם חמישה ילדים: הודיה

יאכל ראשון. אני לא התחלתי לאכול כי
חיכיתי לסכין ומזלג. רק בסוף הסתבר לי
שאת האינג'רה אוכלים בידיים".
החתונה התקיימה באולמי ויטראז' בנס
ציונה. כמות האורחים שהוזמנו מהמשפחה
של רותי הדהימה את יוסי "לחתונה
אתיופית מגיעים כולם, כולל אלו שפעם
רק אמרת להם שלום בשכונה. כולם מאוד
שמחים וכולם נחשבים דוידים, גם אם הם
לא באמת קרובי משפחה". האורחים של
יוסי לעומת זה נספרו בקפידה והוזמנו

בכיתה ה', נעמה בכיתה ג', יהודה בגן חובה, אורית בטרום חובה ותחיה במעון. יוסי כתב והלחין שירים וטיפח חלום להפיק קליפ. הוא מימש את חלומו לפני חמש שנים, עם שיר שכתבה רותי בשם נס אלוך, המתאר את המפגש של בני הזוג כנס משמיים. הוא הפיק וביים קליפ בו הוא מציג את משפחתו המיוחדת.

רותי: "כשיצא הקליפ קיבלנו הרבה לייקים ושיתופים והוא זכה לחשיפה הרבה יותר גדולה ממה שתיארנו לעצמנו. אנשים התרגשו, לא האמינו, נהנו ורצו לשמוע עוד. התקשר שדרן רדיו שראיין את שנינו במשך שעה. התגובה הזאת לימדה אותנו שאנשים רוצים באמת להכיר ולדעת, והחלטנו להפוך את הסיפור שלנו לאמצעי לחינוך לסובלנות בבתי ספר, באולפנות, בהשתלמויות מורים. עד היום אנחנו מעבירים את השיחה הזאת וחושפים את הסיפור שלנו".

לפני מספר שנים, לקראת חג הסיגד ביקשה הרכות החברתית של חשמונאים מרותי ויוסי שיעזרו לה בהכנות לחג. בעקבות הבקשה כתבו בני הזוג הצגת ילדים בשם עולים לירושלים. "כתבנו את ההצגה יחד והכנסנו בה הרבה ממה שעברתי", מספרת רותי. בהצגה מגיע פרוץ' ליפשיץ לכפר קטן בגונדר, ושם הוא פוגש את אנטוהון, ילדה קטנה בת דמותה של רותי שמגלה שהפרוץ' הוא סוכן מוסד שרוצה לעזור ליהודים לעלות לישראל. בהצגה משולבים פריטים אותנטיים כמו צ'רה, שהוא מקל שבסופו שערות סוס, בעזרתו מגרשים זבובים, הבגדים אותם לובשת אנטוהון הם בגדים אתיופיים מסורתיים. בסיום השחקנים מגלים לילדים הצופים בהצגה שהם בני זוג. רותי "אחרי שאנחנו מספרים לילדים שאנחנו נשואים, תמיד נשמעת

רותי: "כשיצא הקליפ שאת מרבית שירי כתב והלחין יוסי, קיבלנו הרבה לייקים ושיתופים וזכינו לחשיפה גדולה. אנשים התרגשו ורצו לשמוע עוד. ראיינו אותנו ברדיו במשך שעה. ראינו שאנשים רוצים באמת להכיר אותנו והחלטנו להפוך את הסיפור שלנו לאמצעי לחינוך לסובלנות בבתי ספר, באולפנות, בהשתלמויות מורים"

מהקהל קריאת תדהמה 'מה????', לפעמים גם שבע פעמים".

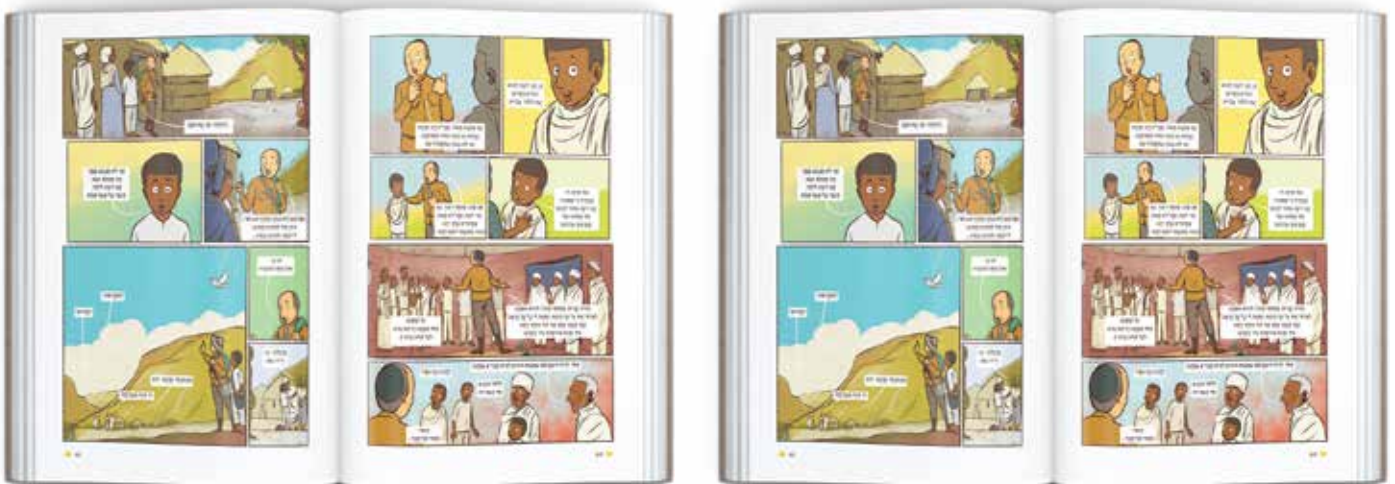
רותי רואה בהצגה ובשיחה על הזוגיות שליחות חשובה, גם של קירוב לבבות, וגם של הפצת מידע על יהדות אתיופיה. "יש בורות עצומה, ורוב החומר הקיים הוא אקדמי". רותי ויוסי מספרים שהם מגיעים לבתי ספר שאין בהם תלמידים

אתיופים ושלא ראו מימיהם אתיופים. "אנחנו מאמינים ששיחה על זוגיות בין שני אנשים שנראים כל כך שונים, והצגה המספרת את סיפור עלייתה של קהילת יהודי אתיופיה יכולות להוסיף טוב ולגרום לאחדות. כולנו מתמודדים עם מיוזג הגלויות, ולא מפחדים מדרך ארוכה. היום אנחנו מבינים שאלו תהליכים ושיש לנו הרבה מה לעשות".

אתיופיה בקומיקס

בעקבות הצלחת השיחה הזוגית וההצגה החליטו בני הזוג להוציא ספר ילדים שיקרב את הילדים לסיפורה של קהילת יוצאי אתיופיה. בעזרת פרויקט הד סטארט, הם הוציאו את "המסע לאתיופיה" ספר קומיקס מושקע עם איורים של אלחנן בן אורי, המספר על הקהילה שבמשך שנים ארוכות טיפחה חלום להגיע לירושלים תוך כדי התמודדות לא פשוטה עם שלטון אנטישמי. בספר מופיע חוקר יהודי אירופי, דומה לחוקר בהצגה, המבקש להכיר את הקהילה ואולי בעתיד גם לסייע לה להגיע ארצה. בעקבות ההצלחה של הספר מתכננים בני הזוג להוציא ספר שני ושלישי.

המחאה האחרונה של יהודי אתיופיה היכתה את רותי בתדהמה: "זה תפס אותנו לא מוכנים, אני לא זוכרת מחאה כל כך חריפה, משני הצדדים. בבית הספר בו אני מלמדת יש תלמידות אתיופיות, וגם הילדים בבית שאלו שאלות בעקבות המהומות. זה חידד אצלנו את הצורך להמשיך להעלות את ההצגה ואת השיחה, להוציא עוד ספרים, חשוב שהתלמידים ידעו שאפשר לחיות ביחד. התפקיד של המחנך לדעתי הוא להחזיר את הילדים האתיופיים לכלל ישראל, להבהיר להם שהם שייכים, אהובים, רצויים, חלק

ספר הקומיקס שחיברו רותי ויוסי ואייר אלחנן בן אורי

רותי: "הכנסנו בהצגה
'עולים לירושלים'
הרבה מהחוויות
שלי, ומשולבים
בה פריטים ובגדים
אתיופיים מסורתיים.
אני רואה בהצגה
ובשיחה על הזוגיות
שליחות חשובה, גם
של קירוב לבבות, וגם
של הפצת מידע על
יהדות אתיופיה. יש
בורות עצומה בנושא,
ורוב החומר הקיים הוא
אקדמי"

במרכז הקליטה 'מעגלים'. אחר כך עברו לקריית מלאכי, רותי למדה בבית הספר היסודי נצח ישראל, ואחריו באולפנת אמ"ת בקרית מלאכי והוכשרה להוראה במכללת אורות באלקנה. את ההתערות בחברה הישראלית היא זוקפת לזכות בני עקיבא. את שנת השירות הראשונה שלה עשתה כקומונרית בני עקיבא בלוד, שם הכירה את יוסי שחיפש מקום להתנדב בו במקביל ללימודיו בישיבת ההסדר, וכן הדריך את חבריא ב'. יוסי נולד לפני 35 שנה לעולים חדשים מבריתניה. הוא גדל בישוב חשמונאים, למד בישיבת בני עקיבא 'נר תמיד' בחשמונאים, שירת בחיל חינוך ונוער, שם במסגרת תפקידו הפיק וביים סרטים. הוא היה רכז נוער בטלמון, למד לתואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה - מדעי החברה והרוח, ומסיים כיום תואר שני במכללת הרצוג - ניהול מערכות תוכן. ■

מאיתנו. אם חס וחלילה הם ירגישו שהם לא שייכים או לא רצויים, הם יחזקו דמויות שליליות של שחורים מאמריקה".

רותי אנטוהון ויוסי טורצקי

רותי אנטוהון אדיסו נולדה לפני 33 שנה בכפר קטן בגונדר שבאתיופיה. סבה, אורג בדים, כשהיה מקבל עבודה לידיו תמיד הקפיד לומר שהוא לא בטוח שיסיים את העבודה, כי אולי הוא יהיה כבר בדרך לירושלים. בפתח ביתו היה תיק ארוז מוכן לדרך הארוכה לירושלים. כשהייתה רותי בת שש, התקבלה הבשורה שאפשר לצאת למסע לארץ ישראל. סבה, שהיה מעל תשעים, התעקש לצאת למסע הקשה באמרו כי הוא מעדיף למות בדרך לירושלים. הוא אכן לא שרד את המסע, ונפטר בדרך, כמו עוד כ-40 מבני משפחתו. רותי, הוריה וששת אחיה, הגיעו ארצה בשנת 1991 במבצע שלמה ונקלטו

רותי ויוסי בפתח ביתם בכפר רעים, על הקיר תמונת חמשת ילדיהם

אקדמיזציה בהכשרת מנהלות המעונות

יערה שילה הייתה נערה בסיכון שהופנתה לאימוץ ביישוב דולב. היא התחנכה באולפנת דולב, עבדה בגן היישוב כסייעת וכגוננת, פיקחה על גני ילדים, הדריכה צוותים במעונות יום והקימה מסלול ייחודי ראשון בסוגו לאקדמיזציה של תפקיד מנהלות מעונות היום. 60 בוגרות כבר קיבלו תואר ראשון, חלקן סיימו גם תואר שני

כתב: אלעד מרגל | צילמה: מרים צחי

מונתה יערה למדריכה פדגוגית במעונות יום ובגני ילדים. בהמשך הוזמנה על ידי ד"ר דוד ברודי, ראש החוג לגיל הרך במכללת אפרתה, ללמד במכללה. ראש החוג ומרצה עמיתה עודדו אותה להקים מסלול הכשרה לתואר ראשון למנהלות מעונות שיאפשר להן קידום מקצועי.

"כשהקמנו את המסלול היו ספקות לגבי

מופקרות שאין עליהן פיקוח. המצב הכלכלי בארץ, שמאלץ את שני ההורים לעבוד ולשלוח את ילדיהם למסגרות מחוץ לבית, מחייב שהמדינה תקבל אחריות למסגרות מפוקחות ואיכותיות כבר מגיל לידה. חינוך טוב מתחיל מגיל לידה. הוא מתחיל כמובן מההורים, וממשיך למבוגר המשמעותי הראשון שהילד יפגוש במערכת החינוך.

ערה שילה נולדה בשכונת נווה יעקב בירושלים והוגדרה כנערה בסיכון. היא הופנתה על ידי רשויות הרווחה ליישוב דולב, שולבה במשפחה מאמצת ולמדה באולפנה המקומית. כשבגרה עבדה כסייעת בגן הילדים ביישוב דולב, והתאהבה במקצוע, שבו היא רואה גיל קריטי להתפתחות תקינה של ילדים. היא נישאה, הקימה משפחה ובנתה קריירה מקצועית מרשימה.

לאחר שעבדה כסייעת וגוננת במשך 13 שנה בדולב ובמודיעין, התמנתה יערה למדריכה במעונות יום ומפקחת בגני ילדים. במקביל למדה לתואר ראשון בחינוך לגיל הרך במכללת אפרתה, המשיכה לתואר שני בניהול מערכות חינוך במכללה בבית וגן, ובתוכנית שורץ לחינוך לגיל הרך באוניברסיטה העברית. היא כתבה תזה על סיכון ומוגנות בגיל הרך בחבל בנימין, וכיום היא דוקטורנטית בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת בר אילן. נושא המחקר שלה הוא מדיניות כלכלית חינוכית בגיל הרך. היא חברה בחממה "נבט" למחקר ולהכשרת אנשי חינוך לילדים והקימה קואליציה לקידום החינוך לגילאי 0-3.

**מסגרות ללא פיקוח
לגילאי 0-3**

מקרי האלימות וההזנחה שהתגלו באחרונה במעונות היום הם לדברי יערה תוצאה של אי לקיחת אחריות מצד המדינה לגילאי 0 עד 3: "77% מהילדים בגיל הרך לומדים במסגרות

יערה שילה: "כשהקמנו את המסלול היה ספק לגבי נחיצות התואר האקדמי. אחת המנהלות אמרה 'בשביל מה מנהלת מעון צריכה תואר ראשון והשכלה אקדמית? צריך רק אהבה'. ציטטתי ממחקריה של פרופ' פנינה קליין, לפיהם קשר של אהבה לילד פותח את השער ומכין את התנאים לפיתוח שכלי של הילד, אך מה שיעבור דרך אותו שער, לא נקבע על ידי אהבה בלבד"

נחיצות התואר האקדמי והיה קשה לגייס תלמידות", מספרת יערה. "הייתה מנהלת מעון שאמרה 'בשביל מה מנהלת מעון צריכה תואר ראשון והשכלה אקדמית? צריך רק אהבה'. עניתי לה, שגיל 0 עד 3 הוא גיל קריטי להתפתחות הרגשית והקוגניטיבית, וכדי שההתפתחות תהיה תקינה, מי שמוביל אותה חייב להיות איש מקצועי איכותי.

הרבה תלוי במנהלת המעון, ובעומק ההבנה שלה בהתפתחות הילד. חשוב שתכיר את הניואנסים, תפתח רגישות ותזהה את הרצף ההתפתחותי. היא חייבת להיות אשת מקצוע."

**גם להחליף טיטול זה
מעשה חינוכי**

לאחר שנים של עבודה כסייעת וכגוננת

יערה שילה, ראש המסלול לתואר ראשון למנהלות מעונות במכללת אפרתה

אבל השכר אינו משקף את זה. מנהלת מעון משתכרת כיום בין 6,500 - 9,000 שקלים. אני תקווה כי העלאת המודעות לחינוך בגיל הרך תביא להכרה בצורך בשיפור תנאי ההעסקה.

4,000 מטפלות הפכו לסייעות

בשנת 2015 הקימה יערה את "הקואליציה לגיל הרך" (מגיל 0 עד 3), הפועלת להקמת מעונות יום איכותיים בפיקוח המדינה. יערה: "איך זה יכול להיות שמבחינת היחס של המדינה ילד נכנס למערכת החינוך רק בגיל שלוש?" הקואליציה מורכבת מגורמי עניין שאיכפת להם מכל המגזרים: הורים, מטפלות ומנהלות מעון, אנשי שטח ואקדמיה, וארגונים כמו המועצה לשלום הילד, ארגון "בטרם" לבטיחות ילדים, והעמותה לילד בגיל הרך.

רפורמת הסייעת השנייה בגני ילדים לגילאי 3-6 שהחלה בשנת הלימודים התשע"ו (2015) הייתה תמריץ להקמת הקואליציה. הרפורמה שיפרה את גני הילדים בגילאים אלה והביאה להוספת סייעת לגני ילדים שבהם מעל 30 ילדים. אלא שמעצבי הרפורמה לא צפו את מה

לתפקיד. רק קורסים בסיסיים מטעם משרד התמ"ת. עם הזמן הדרישות הוחמרו וכל מנהלת מעון חדשה שהתקבלה לעבודה, נדרשה להיות בעלת תואר ראשון. בעיניי זהו ביטוי ליחס של הערכה למקצוע.

הלימודים במסלול הרחיבו לדברי ליאת את תפישת המקצוע: "במסגרת התוכנית למדנו פסיכולוגיה התפתחותית של הילד ועל חשיבות המשחק. אחת לשבוע נפגשנו עם מנהלות מעון עמיתות, והייתה לנו אפשרות ללמוד זו מזו, ולהתייעץ עם מרצים, שחשפו אותנו לידע מקצועי על ילדים בסיכון. קיבלנו רקע והבנה מעמיקה למה שאנחנו עושות בפועל, ופיתחנו ראייה מעמיקה על הילד, רצונותיו, שאיפותיו ומקומו בעולם."

הלימודים במסלול דירבנו את ליאת להמשיך לתואר שני בחינוך לגיל הרך במכללת תלפיות. היא סבורה כי כדי לחולל את השינוי המקווה בחינוך לגיל הרך, צריך להצטרף לתהליך האקדמיזציה של התחום גם שיפור התנאים והשכר של צוותי המעונות, של המנהלות ושל המטפלות: "ההשכלה והתמקצעות מחזקים את התפישה שהמעון הוא מוסד חינוכי,

"ציטטתי את פרופ' פנינה קליין, זוכת פרס ישראל על מחקריה בגיל הרך שלפיהם 'קשר של אהבה לילד פותח למעשה את השער מבחינת הכנת תנאים מתאימים לפיתוח שכלי של הילד, אך מה שיעבור דרך אותו שער, לא נקבע על ידי אהבה בלבד'."

"המבוגר המשמעותי שיפגוש הילד, הוא זה שיקבע את גורלו בסופו של דבר. חינוך וטיפול שלובים זה בזה. המטפלת שמאכילה את הילד ודואגת לסדר ולניקיון היא דמות חינוכית שהילד נושא אליה את עיניו, לומד ממנה, מצפה לתגובתה ומושפע ממנה. בשלבים המוקדמים האלה, גם להחליף טיטול זה מעשה חינוכי שתורם לבנות ילד ולטפח את אישיותו."

צורך בשיפור השכר ותנאי העבודה

בוגרת המחזור הראשון במסלול לתואר ראשון למנהלות מעון במכללת אפרתה, תלמידתה של יערה, ליאת גלנץ, היא אם לחמישה, מתגוררת בטירת יהודה, ניהלה בעבר מעון במושב חמד: "בתחילת דרכי כמנהלת מעון לא היו דרישות גבוהות

שהתחולל בעקבותיה. 4,000 מטפלות עזבו את המעונות לגיל הרך והחלו לעבוד בגנים כדי ליהנות משכר גבוה יותר ומחופשות. "הרפורמה החריפה את המצב הקשה גם כך במעונות, הם נותרו כמעט ללא מטפלות איכותיות", אומרת יערה. היא פתחה קבוצת ווטסאפ ציבורית, ועד מהרה הצטרפו אליה 100 איש. "עבדנו קשה מאוד, יחד עם בני משפחתי, כדי להעלות למודעות הציבורית את הצורך בחינוך איכותי כבר בגילאי לידה עד שלוש. בשלב מסוים נכנסו לתמונה חברת הכנסת יפעת שאשא ביטון, ופז כהן, מנכ"ל ארגון "אנו - עושים שינוי". דניאלה בן עטר, נציגת קרן ברנרד ון ליר, החליטה לתרום לקואליציה, ויחד הם יזמו את הקמפיין הציבורי "חינוך מלידה".

"זועקים את זעקת הפעוטות"

הקואליציה לגיל הרך פועלת בהשראת הכלכלן ביל אקמן, מתוך התפישה כי כל דולר המושקע בגיל הרך מניב שמונה דולרים בהמשך החיים. הקואליציה דורשת להעביר את המעונות ממשד העבודה והרווחה למשרד החינוך.

הקואליציה דורשת להקים בית ספר למקצועות הגיל הרך, בשיתוף ראשי מכללות, כנהוג בארצות מפותחות. "אנו מצפים ממערכת החינוך להשקיע משאבים בגיל הרך ולקבוע סטנדרטים למעונות וביניהם: הכשרה מקצועית, הגבלת מספר

כרזה של הקואליציה לגיל הרך

גם אני רוצה חינוך!!!

הקואליציה למען חינוך מלידה

פוסטל בעבור איכות הטיפול במעונות היום:

- ✓ שינוי תפוסה ותקינה במעונות יום
- ✓ פיקוח ואכיפה בכל המסגרות
- ✓ צוות מקצועי ומוסמך
- ✓ תנאי שכר הולמים ומכבדים
- ✓ מעון לכולם (כיום רק 20% מילדי ישראל זכאים למעון)

להצטרפות חפשו: **המאבק למען חינוך מלידה**

יערה שילה, ראש המסלול לתואר ראשון, בגן בת חן של גני אפרתה, המשמשים שדה אימון לסטודנטיות

כרמית פולק, היועצת המשפטית של המועצה לשלום הילד

ליאת גלנץ, מרכזת הקואליציה לגיל הרך

יסמין וינטה ז"ל בידי סייעת במעון יום בפתח תקוה במאי 2018. כרמית פולק כהן, היועצת המשפטית של המועצה לשלום הילד הפועלת לקידום החוק, טוענת כי הזעזוע מההריגה ומקרים טראגיים נוספים יצרו הד בציבוריות ובפוליטיקה הישראלית וסייעו לקידום החקיקה. "השיח משתנה, ראש הממשלה ושרי החינוך מתבטאים בנושא, ויש לקוות שהדיבורים ילוו במעשים".

לפי חוק הפיקוח, כל מנהלת מעון יום של יותר משבעה ילדים חייבת להציג תעודת יושר המעידה כי לה ולאנשי הצוות במעון אין עבר פלילי. חובה על כל עובדי המעון לעבור קורס מד"א, ונקבעו כללי בטיחות בסיסיים לתקינות מבנה המעון ולמיקומו, למשל שלא יהיה ליד תחנת דלק.

תהליך החקיקה נמשך 17 שנים, בין היתר בגלל הוויכוח לאיזה משרד ממשלתי שייכים המעונות: הרווחה, הכלכלה או החינוך. החוק התקבל בכנסת, וכנס לתוקף החל מ-א' אלול, תשע"ט 1.9.19, אבל יישומו מתעכב עד שייכתבו תקנות מתאימות. "כל המחקרים מראים שההתפתחות המשמעותית ביותר של המוח היא מגיל לידה עד 6. השקעה בהוראה ובחינוך בגילאים הללו חשובה לא פחות מהשקעה בהיי-טק", מסכמת כרמית. ■

למעמדן. כמו כן יש להקצות שלושה אנשי צוות לכל עשרה ילדים. "אנחנו משלבים כוחות יחד: הורים, אנשי צוות במעונות היום, אנשי אקדמיה וארגוני מגזר שלישי כדי להשיג את המטרה. אנשים מכל גוני

הילדים למטפלת בהתאם לתקן במדינות מפותחות, והקצאת מבנים מתאימים ובטיחותיים למעונות. אין סיבה שיתקבלו רק מעוטי יכולת. זהו תפקידה של המדינה לספק זאת לכולם, ולא לדחות לפחות

ליאת גלנץ, מרכזת הקואליציה לגיל הרך: "יש לשנות את תואר עובדות המעונות מ"מטפלת" ל"מחנכת לגיל הרך", ולהקצות שלושה אנשי צוות לכל עשרה ילדים. אנחנו משלבים אנשים מכל גוני הקשת החברתית במאבק שלנו, פועלים מול התקשורת, מול האקדמיה ומול מקבלי ההחלטות בכנסת, וזועקים את זעקת הפעוטות"

הקשת החברתית, דתיים חילוניים, חרדים וערבים יושבים יחד ומנסים להניע את התהליך הזה. אנו פועלים מול התקשורת, מול האקדמיה ומול מקבלי ההחלטות בכנסת, וזועקים את זעקת הפעוטות".

הטרגדיה קידמה את החקיקה

חוק הפיקוח למעונות יום לפעוטות תפס לאחרונה תאוצה בגלל הריגת הפעוטה

10,000 ילדים מקבלה למעונות היום, כפי שקורה כיום. המדינה צריכה להשקיע בחינוך מגיל לידה, כי הילד שנולד היום יהיה האזרח, העובד, המורה, והמנהיג הבא של מדינת ישראל".

ליאת גלנץ, המרכזת את הקואליציה בשלוש השנים האחרונות, אומרת כי יש לשנות את תואר עובדות המעונות מ"מטפלת" ל"מחנכת לגיל הרך", כדי לבטא הערכה

המורה של המדינה מאמין בחינוך לחסד

ישראל אוחיון, מורה למקצועות קודש וראש הישיבה התיכונית אמ"ת שדרות שזכה השנה לתואר המורה של המדינה, מאמין שהחינוך לחסד מיטיב עם התלמידים ויוצר אצלם פתיחות לעולם ולעצמם. את עובדי ההוראה הוא רואה כ"מצילי נפשות ממש"

כתבה: דיקלה ד' גל-עד | צילמה: מרים צחי

במכללת הרצוג תנ"ך ותושב"ע לתואר ראשון ותואר שני בייעוץ חינוכי במרכז ללימודים אקדמיים באור יהודה. משנת הסטאז' הראשונה השתלב בישיבת אמ"ת שדרות בה עבד במשך כשבע שנים

בקופ"ח, ולרוב בני המשפחה בני זוג מורים. הוא למד בבית הספר "בית הגדי" הנמצא במושב הסמוך, המשיך לישיבה התיכונית "בית יהודה" בכפר מימון ואחר כך לישיבת ההסדר שדרות. לאחר השירות הצבאי למד

ישראל אוחיון הוא היחיד מבין מורי החמ"ד שנבחר כמורה של המדינה לשנת 2019. הוא נולד וגדל במשפחה בת שמונה נפשות במושב זרועה בצפון הנגב. אביו איש צבא קבע ואימו אחות

תלמידים על רקע קיר מצויר של חדר מדעים בקריית חינוך אמ"ת שדרות

ישראל אוחיון

יכול להישאר אדיש לחיוך של ילד קטן או לדמעה נרגשת של קשיש. משהו קורה שם. הלב נפתח, הנשמה מתרגשת וזה משפיע על הנותן, משהו מתעדן בתלמיד."

עובדי ההוראה הם מצילי נפשות

האני מאמין החינוכי של אוחיון כולל שינוי עמוק ביחס החברה למחנכים: "כל מי שנוגע בדבר צריך להבין - החינוך היום במדינת ישראל הוא קריטי, אחרת נמצא את עצמנו ללא מדינה, ללא צבא וללא חברה. כל אחד יהיה שקוע בעצמו והנאותיו. דורות על גבי דורות מסרו נפש על שבת, על ארץ ישראל, על הזכות ללמוד דף גמרא והנה באנו ארצה ואתה רואה בעיניים כלות איך העולם הערכי הולך ומתמוסס.

"מי שעומד בחזית הלחימה הם המורים והמחנכים וכך צריך להתייחס אליהם, כך הממשלה וכל אזור צריך להתייחס לעובדי ההוראה, כמצילי נפשות ממש. הייתכן שמהנדס תוכנה שיושב ומפתח איזה משחק מחשב שיכלה שעות על גבי שעות של זמנו של הנער (תוסיפו לזה

ישראל אוחיון:
היתכן שמהנדס תוכנה שמפתח משחק מחשב שיכלה שעות על גבי שעות של זמנו של הנער יקבל את התהילה ואת המעמד החברתי, ואילו המורה שבונה נפש, בונה יהודי, בונה קצין, בונה אבא, המורה יצטרך להיאבק כל שנה מחדש על זכויותיו?"

ומשמעותיים, אם אתה לא נפתח למה שסובב אותך. עשיית חסד מיטיבה עם התלמידים. התלמיד הכי קשוח וציני לא

כמחנך וכרכז חברתי. בהמשך עבר לשיבת אמי"ת אשדוד שם שימש כמחנך וכסגן ראש הישיבה, וכעבור ארבע שנים שב לשרות לתפקיד מנהל ישיבת אמי"ת. קריית החמ"ד אמי"ת שדרות משלבת ארבעה מסלולים: ישיבה תיכונית, תיכון בנים, אולפנה תורנית שירת, ואולפנית לבנות.

חיוך של ילד קטן

את סכום הכסף שבו זכה בתחרות המורה של המדינה, 15,000 שקל, העביר אוחיון למרכז החסד בשרות, המקיים פעילות חסד ענפה בשיתוף תלמידי קריית החינוך אמי"ת: "חסד זה התמצית של עם ישראל. מה זה להיות יהודי? מה זה להיות שייך לעם ישראל? מה זו תורה? ומה זה להיות מחובר באמת לתורה? זה לעשות חסד, להיות טוב, להוסיף אור וטוב בכל פינה בה אתה נמצא. להיות קשוב ורגיש לסביבה בה אתה נמצא ולהיות שם" אומר אוחיון.

עשיית חסד, הוא מדגיש, גורמת לפתיחות, כולל פתיחות לערכים: "אדם שנעול בתוך עצמו אין מה לדבר איתו על ערכים. אי אפשר להחדיר מוטיבציה לחיים ערכיים

אסף בן דוד, מנהל קריית חינוך אמו"ת שדרות

שושי נחשון, יועצת בקריית החינוך אמו"ת שדרות

המורה ותפקידו, וקודם כל בעיני המורים את עצמם. האם אתם המורים יודעים את גודל השליחות והתפקיד אותו נטלתם?"

חינוך לערכים

לב העשייה החינוכית בעיני אוחיון הוא החינוך לערכים:

אסף בן דוד, מנהל קריית חינוך אמו"ת שדרות: "כאשר תלמיד מתרגל לעסוק בחסד באופן רציף ומקיף, יש לכך השפעה עצומה על בניין האישיות שלו ועל המסוגלות שלו בכל התחומים, כולל בתחום הלימודי"

את הדרדור בלימודים, את המריבות עם ההורים) הוא יקבל את התהילה ואת המעמד החברתי, ואילו המורה שבונה נפש, בונה יהודי, בונה קצין, בונה אבא, המורה יצטרך להיאבק כל שנה מחדש על זכויותיו? משהו פה צריך להשתנות בתחום מעמד

הרב אברהם יפרח, מנחך בישיבה, עם תלמידים בבית המדרש

פעולות התנדבות באמ"ת שדרות

בין פעולות ההתנדבות של תלמידי אמ"ת שדרות: אריות משלוחי מזון לצרכים, חלוקת המשלוחים לבתי נצרכים מרותקים לבתי חלוקת שי לעובדי הניקיון בבית הספר, ביקור חולים בבתי חולים וחלוקת שי, בעיקר במחלקת ילדים, הקמת סוכות לזקנים ולחולים, מפגשים עם חיילי צה"ל, התנדבות בגני ילדים, מתן סיוע לקשישים בבתייהם, שטיפת מצבות עזובות בבית העלמין.

פעולות התנדבות נוספות הן שיפוץ בתי נזקקים, בשיתוף עם עיריית שדרות, שיקום גני שעשועים, חלוקת שי לחג לבוגרים שמשרתים בצבא. תלמידי הישיבה מביאים את השי לבתי החיילים. תלמידי כיתות " מתנדבים פעם בשבוע ב"עלה נגב", מוסד ייחודי לילדים ומבוגרים בעלי מוגבלויות. בנוסף תלמידים מתנדבים במד"א, מדריכים בתנועות הנוער אריאל ובני עקיבא, בשל"ח ובהנהגת הנוער בשדרות.

שלהם וביכולת לתפוס את העולם בצורה יותר בוגרת ואחראית וממילא הדבר משפיע גם על רבדים אחרים באישיותם."

בן דוד מדגיש את חשיבות החינוך לחסד דווקא בשדרות, "עיר שמאוימת מבחינה ביטחונית כבר 19 שנים". לדבריו מדובר בחלק מתפיסה חינוכית שבה התלמיד מתחנך לעבוד בשיתוף עם חבריו, גם בעולם הלימודי וגם בעולם העשייה החברתית. הרב אברהם יפרח, מחנך בישיבה התיכונית אמ"ת שדרות זו השנה ה-22 ברציפות: "בית הספר שלנו מאופיין בקשר אמיץ ומיוחד בין המורים המתבטא באחדות, בענווה, ובעניינות רבה. הקשר הזה בין אנשי הצוות החינוכי מקרין ומשפיע טוב גם על התלמידים, ההורים, והסביבה הלימודית כולה, ויוצר מקום שכיף להתחנך בו.

"פעילויות החסד מחזקות בתלמידים את הערך של עשיית טוב לזולת, ערך הרגישות וקבלת השונה, ומחזקות את תחושת המשמעות, השייכות, והביטוי העצמי שלהם בקהילה. בהתנדבות הם חווים שהתורה היא תורת חיים שאותה הם לא רק לומדים אלא גם מקיימים".

ישראל אוהיון בשיעור

לתרומה ולעשות. לתלמידים שקשה להם יותר מבחינה חברתית זו הזדמנות נפלאה להתחבר לחברים דרך הנתינה. הם מגיעים בשמחה לגן הילדים, תורמים מהכישורים שלהם ומפעילים את הילדים הקטנים.

"הבוגרים נוסעים אחת לשבוע ל"עלה נגב" - כפר שיקומי לחינוקות, ילדים ובוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית מורכבת - שם הם צריכים להתמודד עם מצבים שדרושים לא מעט כוחות נפש. ההתנדבות בבית הקשיש פותחת אצל הרבה תלמידים צוהר ליחס האישי שלהם לסבים, לסבתות ולבני משפחה".

היענות לצורכי הציבור הדתי לגווני

אסף בן דוד, מנהל קריית חינוך אמ"ת שדרות, גדל באשקלון במשפחת מחנכים בת שבע נפשות. אביו מנהל מחלקת הספורט בעירייה ואמו מורה לחינוך מיוחד. מראשית דרכו השתלב בצוות קריית החינוך כמורה מקצועי, מחנך בישיבה התיכונית, רכז פדגוגי, מנהל חט"ב וכיום, זו השנה השלישית, כמנהל קריית החינוך.

ארבעת המסלולים בקריה, כך מסביר אסף, נועדו לתת מענה לכל גיוני הציבור הדתי. הוא מדגיש כי החינוך לערכים משתלב עם ההישגים הלימודיים, "יש אצלנו 93% זכאות לבגרות איכותית". הוא מציין. "אני מאמין שהעולם בחסד ייבנה. כאשר תלמיד מתרגל לעסוק בחסד באופן רציף ומקיף, יש לדבר השפעה עצומה על בניין האישיות שלו ועל המסוגלות שלו בכל התחומים, כולל בתחום הלימודי. אנו רואים באופן מוחשי כיצד תלמידים שעוסקים בחסד עוברים התפתחות משמעותית במידות

"הנוער היום הולך ושוקע בתרבות של פנאי, סלפי, שופינג, סלולרי וכו' ומילים כמו ציונות, תורה, מסירות נפש, מדינה וחברה, הולכות ונעשות זרות עבורו. המון מושגים ומונחים שהיו קדושים בשבילנו, היום הפכים לדיון, לוויכוח ולסעיף במצע פוליטי. אין אמת ברורה, אין חזון, אין נוער עם אש בעיניים שמוכן למסור נפש על דברים גדולים.

אני מרגיש שעיקר השליחות שלי בחינוך, וזה מה שאני מתווה בישיבת אמ"ת שדרות, היא לגדל ולהצמיח דור שיצוק וחדור בערכים ורוח. דור שיש לו זהות יהודית ציונית ערכית ברורה ויציבה. שחדור באדיאל של עם ישראל, ארץ ישראל ותורת ישראל וכל מה שמשממע מכך: נתינה, חסד, מעורבות חברתית, לקיחת אחריות על המדינה והעם, צבא, ציונות, דרך ארץ, כיבוד הורים ועוד, מושגים פשוטים אך עם השנים הם הפכו נושא לדיון בקרב בני הנוער".

תחושת הערך העצמי עולה

שושי נחשון, יועצת בקריית החינוך בשדרות מדגישה שכל ההתנדבויות נעשות במסגרת יום הלימודים. "אנו מאמינים שזה חלק מהחינוך ומה-DNA של הישיבה התיכונית בפרט ושל הקריה החינוכית בכלל".

נחשון מדגישה את ההשפעה החיובית של פעילויות החסד על התלמידים: "אצל לא מעט תלמידים שחוו קשיים רגשיים ונפשיים לנוכח המצב הביטחוני בשדרות, תחושת הערך העצמי עולה הודות לפעילויות החסד. ההבנה שלכל אחד יש מה לתת ולעזור מחזקת אותם. התלמידים שמחים בעשייה ובהתנדבות, ולרוב מבקשים עוד הזדמנויות

חשיבות החינוך לאמפתיה

חוקר החינוך פרופ' שלמה קניאל נמנה עם המחנכים הראשונים שדנו בחשיבות החינוך לאמפתיה. בספרו האחרון "אפקט העגבנייה המתפוצצת" הוא בוחן לעומק כיצד מתייחסים הורים ומורים לטעויות של ילדים
כתבה: רונית אנטלר צילם: רפי קוץ

ספרו החדש של פרופ' שלמה קניאל, אפקט העגבנייה המתפוצצת

הוא תיאר בהרחבה את חשיבותה של האמפתיה בחינוך: "אמפתיה היא היכולת לתת אמון בילד. להחזיר לו את הכוחות שלו. לתת לו תקווה ולחזק את הכבוד העצמי שלו, כי אתה לא יכול להקשיב לילד אם אתה לא מכבד אותו. אם אתה מזייף אמפתיה, הילד מרגיש. כל אדם מרגיש מתי מכבדים אותו ומתי לא. אתה לא יכול לחנך ולהורות בלי לתת לזה שמולך כבוד מקסימלי. "זה היה עוזר אם כל גננת ומורה יחשבו שכל אחד מתלמידיהן יוכל להיות ראש ממשלה, או לקבל פרס נובל".

פרופ' קניאל מדגיש את המקום המרכזי שיש לכבוד בחינוך. כדוגמה הוא מביא את השלב הראשון ביחסי אמפתיה שבו מתאמים את מועד ומקום הפגישה: "כבוד מתחיל במקום שבו נפגשים התלמיד והמורה. היא צריכה לשאול אותו: 'מתי נוח לך להיפגש?' ולא כמו שרבים עושים היום: 'בוא אלי ביום מסוים בשעה מסוימת, כשאני פנויה'. זה לא בהכרח שהשעה תיקבע מתי שהתלמיד רוצה, אבל צריך לנהל משא ומתן בגובה העיניים. אמפתיה זה לא כניעה. זה לא ויתור. זה כבוד".

היכולת של מורים להבין את עולמם של תלמדיהם ולנהל אתם דיאלוג סבלני ומתמשך היא מהותית בחינוך באמפתיה.

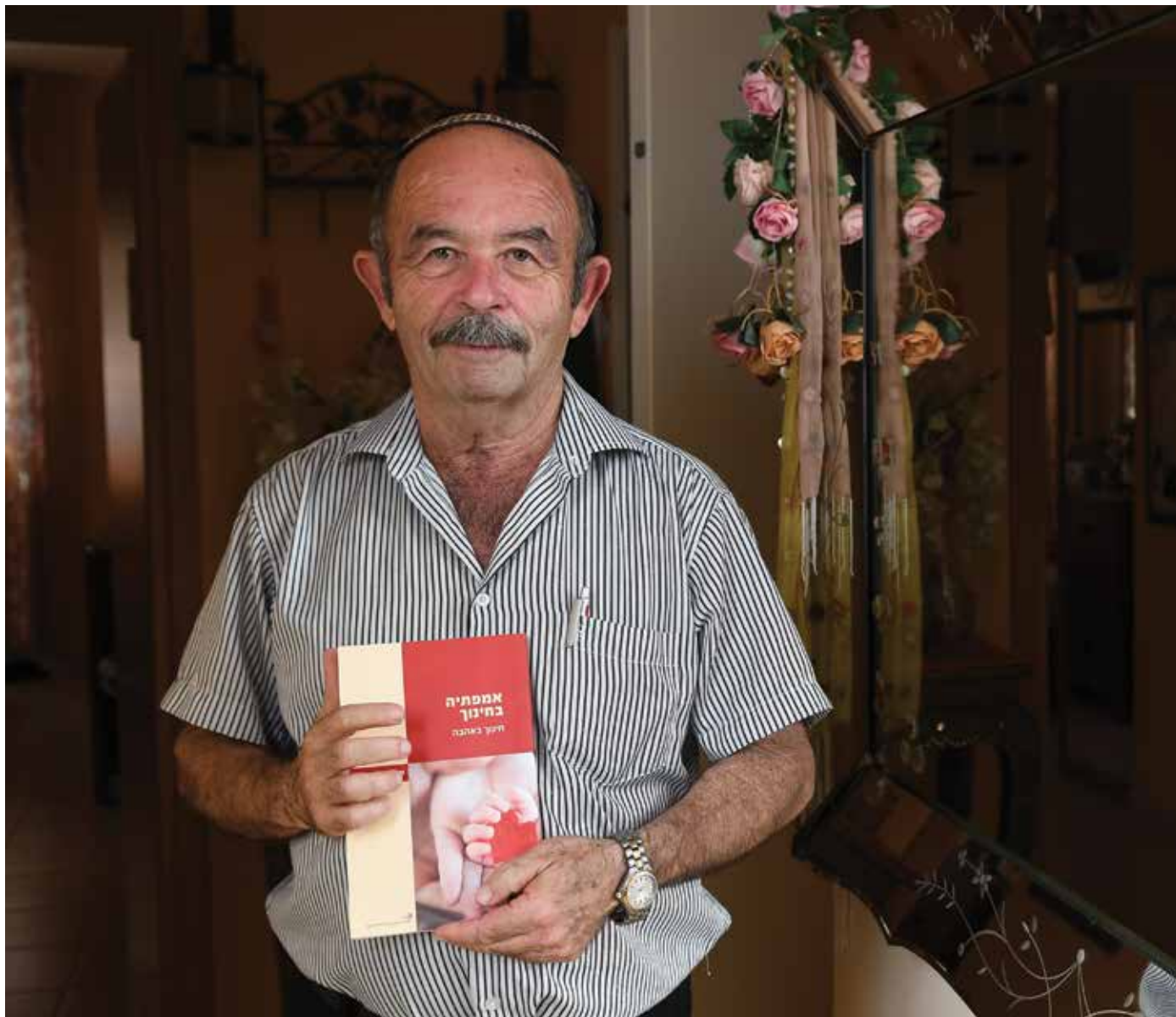
פרופ' שלמה קניאל, 73, נולד באיטליה להורים פליטי שואה מהונגריה. אביו היה פרטיזן, אמו "בוגרת אושוויץ" כדבריו. שניהם ברחו מהנאצים ועלו לארץ כשהיה פעוט והשתקעו בנתניה. "רציתי להיות צבר. כששאלו אותי מאין באתי הייתי מדגיש שהגעתי לארץ בגיל שנה ורבע, ומאז ועד היום אני רואה עצמי פטריט ציוני דתי ואני גאה בשותפות שלי בבניית המדינה ובהישגיה".

לאחר שסיים את בית הספר שח"ל בשיכון הוותיקים בנתניה המשיך ללמוד במדרשת נועם בפרדס חנה, התגייס לשריון וסיים קורס קצינים. כשהשתחרר בשנת 1967 למד פסיכולוגיה באוניברסיטת בר אילן, שם עשה גם תואר שני ושלישי. את הסטאז' עשה אצל פרופ' ראובן פוירשטיין, מומחה בעל שם עולמי לפסיכולוגיה חינוכית, מייסד שיטה ייחודית לקידום כושר הלמידה וחתן פרס ישראל. "התמחיתי אצלו באבחון וטיפול בליקויי למידה, ובעיקר למדתי עד כמה חשוב לטפח אמונה בילדים".

אמפתיה בחינוך

באחד הספרים המשפיעים שכתב קניאל "אמפתיה בחינוך - חינוך באהבה" (מופ"ת, 2013)

"אמפתיה היא היכולת לתת אמון בילד. להחזיר לו את הכוחות שלו. לתת לו תקווה ולחזק את הכבוד העצמי שלו. כי אתה לא יכול להקשיב לילד אם אתה לא מכבד אותו, אם אתה מזייף אמפתיה, הילד מרגיש"

פרופ' שלמה קניאל עם ספרו אמפתיה בחינוך

אותו. אני מצפה מהמחנך או מהיועץ שיעשו זאת. אני יודע שיש מגבלות אבל אין דרכי קיצור".

תמיכה ואהבה

לגישתו של קניאל, הדרך למיצוי היכולות של התלמידים היא להתייחס אליהם באמפתיה. "תלמידים צריכים לקבל תמיכה, אהבה ואמפתיה כדי למצות את היכולות שלהם ולהיות אזרחים טובים. חלק מהמיטביות זה לאפשר צמיחה והתפתחות אישית. לא ליצור סטנדרטיזציה. לא להציע מיטת סדום שכולם צריכים להיות בה".

אחד הרעיונות שהציע למערכת החינוך היה להפוך את האמפתיה למקצוע. ראשי המערכת הזמינו אותו לכתוב תוכנית לימודים של שיעורים

"כבוד מתחיל במקום שבו נפגשים התלמיד והמורה. היא צריכה לשאול אותו מתי נוח לך להיפגש? ולא כמו שרבים עושים: 'בוא אלי ביום מסוים בשעה מסוימת, כשאני פנויה'. זה לא בהכרח שהשעה תיקבע מתי שהתלמיד רוצה, אבל צריך לנהל משא ומתן בגובה העיניים. אמפתיה זו לא כניעה. זה לא ויתור. זה כבוד"

ילד אחר צריך לנהל אתו דו שיח. להקשיב לו. אמפתיה אינה בהכרח ויתור. אתה מקשיב. הילד הזה שגנב או הפריע, הוא ילד שסובל, יש לו בעיות. מישוה צריך לאהוב

"לאיש חינוך צריכה להיות יכולת לעמוד לצדו של החניך ובו זמנית להיות גם 'נגדו'. 'עמו בצרה אחלצוהו ואכבדהו'. כלומר הכבוד הניתן לילד אמור להיות לאורך כל התהליך של הוצאתו מהצרה. איש החינוך הוא המבוגר האחראי בשטח, ועליו לאזן בין אמפתיה ובין תקיפות וסמכותיות", טוען קניאל ומדגיש שאנשים שונים זה מזה בדרגת יכולת האמפתיה הטבעית שלהם, "אך אפשר בהחלט ללמוד, להשתפר ולהעלות את רמת האמפתיה האישית".

כדוגמה הוא מביא את הדרך בה נהוג להתייחס לתלמידים שעברו על כללי ההתנהגות, כגון ילד שגנב מהתיק של חברו: "בדרך כלל מזמינים אותו לשיחה ונוזפים בו ואילו אני אומר שאם ילד גנב מהתיק של

פרופ' שלמה קניאל

טעויות הן לא דבר נורא כל כך, גם כשיש נזק, כל זמן שאדם לומד את הלקח. תנו לילדיכם את הזכות לטעות, ואז תנו להם למצוא את הדרך הנכונה".
למרחב הטעות צריך לדעת קניאל לתת מקום גם במערכת החינוך. "ילד שגנב מהתיק אינו פושע, הוא עשה מעשה נפשע. ילד שהרביץ איננו רוצה להכות אחרים, הוא נתון במצוקה".

כל המציל נפש אחת מישראל

הקניית ערכים בדרך המקובלת, אגב לימוד מקצועות שונים, היא לדעת קניאל בלתי אפקטיבית. "אם אין מסה קריטית של התמודדות ולמידה, החומר מתמוסס בזיכרון. אם בתחילת השנה למדנו משהו על עזרה לזולת, ואחרי ארבעה חודשים למדנו משהו בתנ"ך על עזרה לזולת, והמורה לתנ"ך מזכיר שלמדנו את הנושא גם בהיסטוריה, זה לא מתאסף ולא מתחבר כמו מטבעות בכד הזיכרון. חלק גדול מהלימוד, ואני לא מדבר על המיומנויות הבסיסיות כמו קריאה כתיבה או חשבון,

שאף אחד לא מעריך את המאמץ שלו, ומכאן המשבר הוא בלתי נמנע והתוצאה היא שהילד מפסיק להתאמץ".
קניאל טוען שהרבה משברים יכולים להימנע אם מתייחסים לטעויות בסלחנות או על ידי תגובה חיובית. "כשהילד מפיל בטעות את כוס השוקו דקה לפני שצריך להגיע להסעה, במקום להטיף לו מוסר, לצעוק עליו או להעניש אותו, אפשר לנגב ביחד את הלכלוך. זה הרגע שבו הילד יבין שמותר לו לטעות. גם מסי, גדול הכדורגלנים, מחמיץ בעיטות מ-11 מטרים.

"בדרך כלל מזמינים ילד שגנב מהתיק של חברו לשיחה ונוזפים בו. ואילו אני אומר שאם ילד גנב מהתיק של ילד אחר, צריך לנהל אתו דו שיח, להקשיב לו. אמפתיה אינה בהכרח ויתור. אתה מקשיב. הילד שגנב או הפריע הוא ילד שסובל, יש לו בעיות. מישהו צריך לאהוב אותו. אני מצפה מהמחנך או מהיועץ שיעשו זאת"

בשבוע לכיתות ז'-ט'. תוכנית שבה התלמידים ילמדו על האדם גוף ונפש, לרבות פרקים על חשיבה, למידה ואמפתיה. אבל כשהסתבר שהכנת התוכנית תימשך זמן רב מהמצופה, היא בוטלה.

הזכות לטעות

שם ספרו החדש של פרופ' קניאל "אפקט העגבנייה המתפוצצת" (ספרי ניב, 2019) נגזר מתיאור מקרה שכיח של אדם שבוחר בחנות את העגבניות הטובות ביותר, אבל כשהוא בא הביתה אחת מהן מתפוצצת. בעקבות זה הוא זוכה לנזיפה מבן הזוג, ששוכח את עשרות הפעמים בהן קנה עגבניות טובות.

קניאל טוען שהוא פוגש את אפקט העגבנייה המתפוצצת בעיקר ביחסי הורים ילדים בתחום המאמץ הלימודי. "לא פעם ילד מספר לי שהוא משקיע בלימודים, אבל כשהורים מגיעים הביתה הם רואים אותו צופה בסדרת טלוויזיה ומיד מסיקים שלא התאמץ כלל אף על פי שהבטיח לעשות זאת. ההורים כועסים, הילד מבין

מספריו
הקודמים של
פרופ' שלמה
קניאל

"לא פעם ילד מספר לי שהוא משקיע בלימודים אבל כשהורים מגיעים הביתה הם רואים אותו צופה בסדרת טלוויזיה ומיד מסיקים שלא התאמץ כלל אף על פי שהבטיח לעשות זאת. ההורים כועסים, הילד מבין שאף אחד לא מעריך את המאמץ שלו, והתוצאה היא שהילד מפסיק להתאמץ"

פרסם עשרות מאמרים וספרים

פרופ' שלמה קניאל היה סגן מפקד חטיבת טנקים והשתתף בקרבות ששת הימים, מלחמת יום הכיפורים ומבצע שלום הגליל. הוא שימש כחוקר בכיר במחלקה למדעי ההתנהגות בצה"ל (ממד"ה) ולאחר מכן חוקר ומרצה באוניברסיטת בר אילן. כיום הוא גמלאי של אוניברסיטת בר אילן, מרצה במגמה לפסיכולוגיה חינוכית בלימודי התואר השני במרכז ללימודים אקדמיים באור יהודה, יו"ר הוועדה האקדמית לתוכניות לימודים, ועד לא מזמן ראש התוכנית לייעוץ חינוכי.

קניאל כתב עשרות מאמרים וספרים בתחומים הבאים: אבחון וטיפול דינמי בליקויי למידה; קשב זיכרון וחינוך לחשיבה; תהליכי למידה וקבלת החלטות; טראומה כהזדמנות לצמיחה; אמפתיה בחינוך ואשמה.

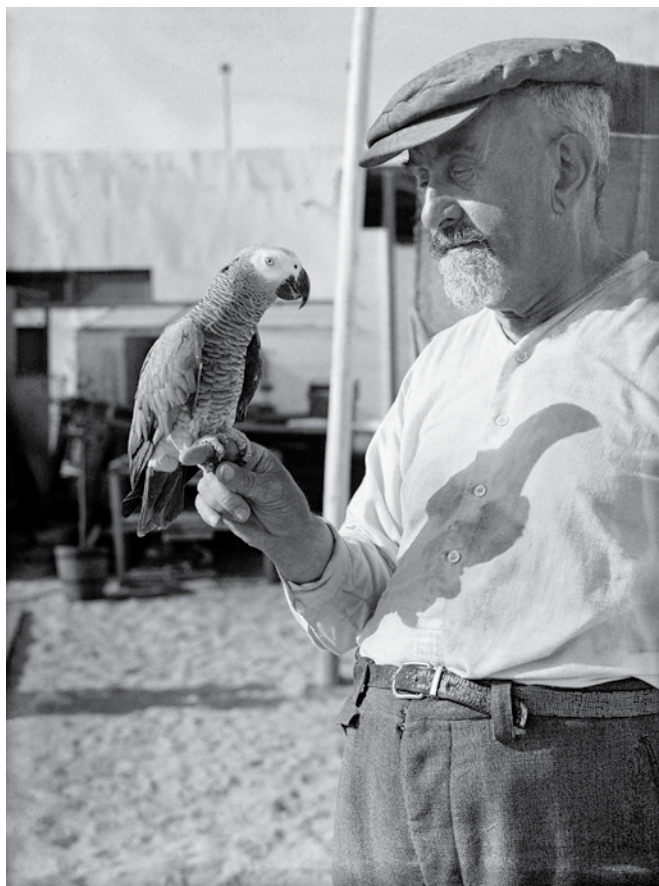
לא מתחבר לשלם אחד ולכן לא מכין את התלמיד לחיים."

לסטודנטים שלו מסביר קניאל שעליהם להגדיר את הצלחתם בחינוך בממדים אישיים צנועים. "אני אומר להם שאני לא ממליץ שתשנו את בית הספר. במקום זאת קחו ילד אחד, שני ילדים שאתם חושבים שאתם יכולים להחיל עליהם את העקרונות, ותפעילו עליהם את תהליכי האמפתיה שאני מלמד אתכם. בכך תצילו ילד אחד."

הרב שלימד ילדים לאהוב בעלי חיים

הרב ד"ר מרדכי שורנשטיין, המייסד והמנהל הראשון של גן החיות העירוני בתל אביב, היה הרב הראשי של קהילת קופנהגן לפני שעלה לארץ. דמותו המרתקת עמדה במרכז תערוכה לציון 80 שנה לייסוד גן החיות ובמרכזו של סרט דוקומנטרי "אין אריות בתל אביב". נינו של הרב שורנשטיין, הרב מיכאל מלכיאור מתאר את דמותו

כתבה: אפרת אור | צילום: רפי קוק, באדיבות מוזיאון העיר ת"א

הרב ד"ר מרדכי שורנשטיין (צילום: רודי ויסנשטיין)

המרגש של הבמאי דוקי דרור והמפיקה ליאת אשד קמאי "אין אריות בתל אביב".

שני רבנים ראשיים בקופנהגן

נינו של הרב ד"ר מרדכי שורנשטיין, הרב מיכאל מלכיאור שכינה בעבר כסגן שר החינוך מספר: "סבתי מצד אבי הייתה

אסף בעלי חיים מכל העולם ותרם אותם לגן החיות העירוני בתל אביב שאותו ניהל שנים ספורות. לאחרונה הוצגה בבית העירייה הישן ברחוב ביאליק בתל אביב תערוכה מרהיבה לציון 80 שנה לייסוד גן החיות העירוני. דמותו של המייסד הרב שורנשטיין הונצחה בסרטם הדוקומנטרי

רב ד"ר מרדכי שורנשטיין היה ציוני וחובב בעלי חיים. אחרי שאשתו נפטרה ושלשה מילדיו כבר התיישבו בארץ, הוא הגיע ב-1935 לתל אביב עם קוף אחד וכלובי ציפורים נדירות, וביקש לפתוח גן חיות בתל אביב. הוא פתח חנות ברחוב שינקין,

הרב מיכאל מלכיאור נינו של הרב ד"ר מרדכי שורנשטיין, על רקע גן העיר (צילום: רון כצנלסון)

הרב מיכאל מלכיאור, נינו של הרב ד"ר שורנשטיין: הסבא רבא שלי הוסמך לרבנות בצ'כיה ונקרא לעמוד בראש קהילת קופנהגן בשל משבר שפקד את הקהילה היהודית שם. בקשות רבות לגיור נדחו על ידי מי שעמד אז בראשה, הרב לוינשטיין שהיה חרדי. הקהילה לא יכלה לפטרו בשל חוזה לכל החיים, ולפיכך החליטה להציב לצדו את הרב שורנשטיין שגישתו לגיור לא הייתה מחמירה"

ממזרח אירופה, אך ראשי הקהילה התנגדו למעשיו ופיטרו אותו ב-1919. הרב, שהיה ציוני נלהב, ביקש לעלות לארץ אך נאלץ להישאר בקופנהגן כדי לסעוד את אשתו. לשורנשטיין היו שלוש בנות ובן, כולם היו ציונים. הרב מלכיאור: "אבי בנימין, נכדו של הרב, גדל בדנמרק. במלחמת העצמאות הגיע לארץ כדי להתנדב למח"ל ומיד גויס. סבו, הרב שורנשטיין, כתב מכתב אישי לבן גוריון ונזף בו על כך ששולחים נכד למלחמה לפני שנותנים לו לראות את סבו".

אחרי פיטוריו עבר הרב שורנשטיין לדנמרק, עיר מגוריה של אחת מבנותיו, ולאחר מות אשתו עלה לארץ עם כלובי הציפורים, התיישב בתל אביב וחי בה את רוב ימיו לבד. רק בשנתו האחרונה עבר לגור עם בתו ברמתיים.

הילדים הוקסמו

עוד בדרכו לארץ החליט הרב שורנשטיין שלא יכהן בארץ כרב "כי יש מספיק רבנים בפלשתינא". שליחותו הייתה ללמד את היהודים לאהוב בעלי חיים.

הבת הבכורה של שורנשטיין, שהיה דמות מיוחדת. הוא נולד בצ'כיה בשנת 1869 ונפטר ב-1949, שנים אחדות לפני שנולדת. מילדותו אהב בעלי חיים וסיפרו שידע לדבר בשפת הציפורים והחיות. הוא הוסמך לרבנות בצ'כיה והגיע לקופנהגן בעקבות משבר בקהילה בנושא הגיור. "בקהילה היהודית בקופנהגן היו באותה תקופה בקשות גיור רבות, אבל רב הקהילה, הרב לוינשטיין שהיה חרדי, דחה אותן. הקהילה רצתה לפטר אותו אבל כיוון שהייתה

כבולה אליו בחוזה לכל החיים, הביאה את הרב שורנשטיין שגישתו לגיור לא הייתה מחמירה והעסיקה אותו לצידו של הרב לוינשטיין.

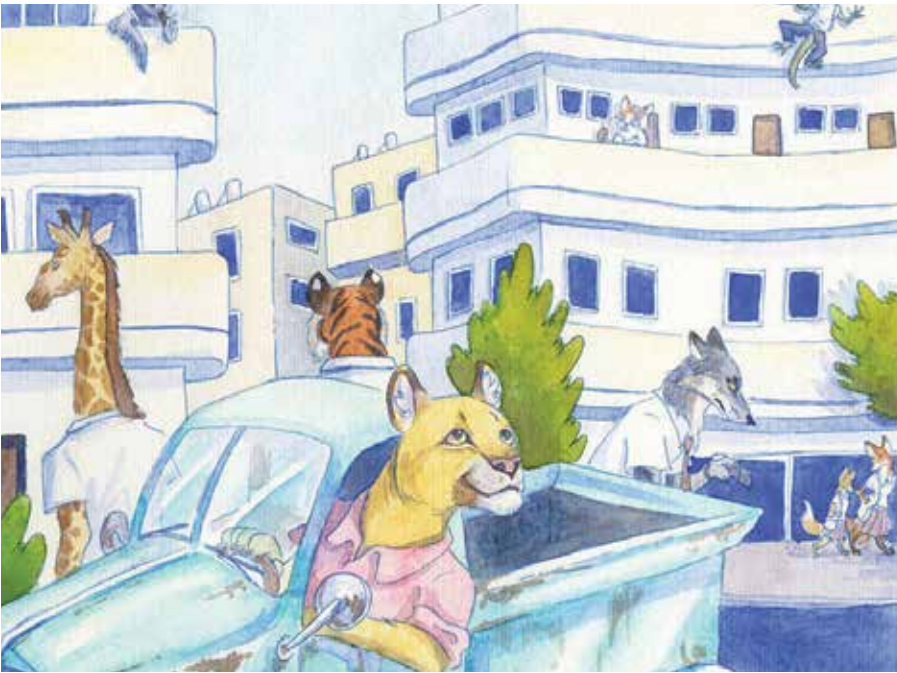
"סיפרו שבאחד הימים כשהרב לוינשטיין הגיע לתפילה סילקו מבית הכנסת את הכיסא המיוחד עליו נהג לשבת כדי לסמן לו את הדרך החוצה. הוא עמד במשך כל התפילה וזה היה הסוף. לימים השתתפתי בכינוס שנושא היה סובלנות ופיוס והשתתף גם הנין של הרב לוינשטיין, הרב פנחס גולדשמיט, ראש ועידת הרבנים של אירופה. סיפרתי לבאי הכינוס את הסיפור על הסבים שלנו. כמחווה סמלית הגשתי

לרב גולדשמיט את הכיסא היפה ביותר שהיה במקום".

כנרית ושמה האנסי

המסורת המשפחתית מספרת שבחדר העבודה של הרב שורנשטיין בקופנהגן הייתה כנרית בשם האנסי שידעה לציין את שיר המעלות ועוד שירים אחרים. סיפרו גם שבערב שבת הכנרית נהגה להתעופף מראש לראש בזמן הארוחה, ולבסוף הייתה נוחתת על ראשו של שורנשטיין להנאת המסובים.

בזמן מלחמת העולם הראשונה עזר הרב שורנשטיין לפליטים הרבים שהגיעו

עבודה של אלונה פלד

עבודה של גפן רפאלי

הרב מיכאל מלכיאור:
"הרב שורנשטיין חלק
על התפיסה של
הווסטרינר לגבי היחס
לחיות. הוא האמין שהן
צריכות חופש ולא
להיות כלואות בכלובים
כל הזמן. השיא היה
כשהלביאה הייתה
בהיריון. הרב אמר
שהיא צריכה להסתובב
והווסטרינר אמר לכלוא
אותה בכלוב. כשהגורים
נולדו מתים הרב רתח.
הוא הבין את החיות,
רצה שיטפלו בהן היטב,
הסתכסך עם הווסטרינר
והרבה להתלונן"

שינקין, סמוך לקפה 'לנצנר'. אני בחברת כמה ילדים מרחוב ליליינבלום באנו לבקר את הגן. מצאנו עשרות כלובים גדולים, בחנות ובחצר, ובהם בעלי כנף, ציפורי שיר, תוכים, נשרים ושאר מיני בעלי כנף, גם חיות קטנות. מחזה מרהיב. והנה דמות אדם גבה קומה, רזה, חבוש כיפה. ולמרות שלא באנו לקניות, האיש קיבל אותנו בשמחה. אמרו שהוא רב, חובב חיות, שעלה מגרמניה. הוא פנה אלינו, שלא כדרכם של העולים מגרמניה, בעברית צחה ומליצית. החל להסביר לנו את שמות החיות בעברית. שמות מן התנ"ך, וסיפר סיפורים על אופייה של כל חיה. הוקסמנו ממוסד זה ומבעליו."

הרב פתח חנות חיות ברחוב שינקין בשם "גן חיות" והתגורר שם עם החיות. הוא נסע לקהיר ולדמשק לקנות קופים וקיבל דובים, אריות ונחש פיתון ממין נקבה. "יש הרבה מאוד סיפורים איך היה מטייל עם גור אריות ברחובות תל אביב, והיו אומרים כי אצלו בבית החיות היו מביטות מבעד לסורגים על האנשים".

ילדי תל אביב הוקסמו מהרב שכונה "איש הציפורים". השופט יבנאל מטלון ז"ל כתב בזיכרונותיו: "הייתי בן 15. בין ילדי העיר נפוצה שמועה שרב מעולי גרמניה, פתח חנות ובה ובחצרה שפע של חיות. גן חיות בזעיר אנפין. רבים אצו לרחוב

כאשר הגיע לארץ, אמרו לו במכס שעליו לשים בהסגר את הציפורים שהביא איתו. מישוהו הציע לשחד את הפקיד עם כנרית וכך למנוע את ההסגר. "הוא תמיד הצטער על זה ונהג לומר 'באתי לארץ ללמוד לתת שוחד?'".

מימין לשמאל, עבודה של אלון בראייר ואבישי אדלר

פסלו של הרב ד"ר מרדכי שורנשטיין שהוצב במקום שבו ייסד את גן החיות, כיום גן העיר

החיות ומונה להיות מנהל הגן. תוך זמן קצר הסתכסך עם הווטרינר ועם העירייה. הסכסוך נמשך מספר שנים ובסופו פוטר הרב בבוסת פנים.
הרב מלכיאור מציג את הגרסה

של יותר מ-1000 אוהבי חיות תל אביביים, להקצות שטח לגן חיות בצפון העיר במקום מרוחק, סמוך לבניין העירייה של היום. בשנת 1938 הוקם גן החיות העירוני של תל אביב. הרב שורנשטיין תרם את

ההיקסמות של הילדים לא שכנעה את השכנים שהתלוננו על הרעש והלכלוך. הרב שורנשטיין נאלץ לעבור עם החיות לרחוב הירקון. כאשר גם שם השכנים התלוננו, שוכנעה העירייה בעקבות עצומה

בביקור הראשון שלי בארץ. הייתי בן 15
ונכנסתי חינם, מספר הרב מלכיאור.

חופשית לגן החיות לכל ימי חייהם. "אני
עצמי ניצלתי את הכניסה הזו בשנת 1969

המשפחתית על השתלשלות העניינים.
"הרב חלק על התפיסה של הווטרנר כיצד
יש לנהוג בחיות. הוא האמין שהן צריכות
חופש ולא להיות כלואות בכלובים כל הזמן.
השיא היה כשהלביאה הייתה בהיריון. הרב
אמר שהיא צריכה להסתובב והווטרנר
אמר לכלוא אותה בכלוב. כשהגורים נולדו
מתים הרב רתח. הוא הבין את החיות, רצה
שיטפלו בהן היטב, הסתכסך עם הווטרנר
והרבה להתלונן.
"לעירייה נמאס, והיא החליטה להעביר
את הסכסוך לבוררות והפסיקה לשלם
לרב שורנשטיין את שכרו. הוא התפרנס
זמן מה ממכירת חיות מחמד, אך העירייה
אסרה עליו לעשות זאת. הרב הגיע עד פת
לחם ולקח מקופת גן החיות חמש לירות
על חשבון שכרו. העירייה התלוננה והרב
הועמד לדין".
בפסק הדין קבע השופט שניאור זלמן חשין

צילומים: תום פורת

הרב מיכאל מלכיאור: "העירייה החליטה להעביר את הסכסוך לבוררות והפסיקה לשלם לרב שורנשטיין את שכרו. הוא התפרנס זמן מה ממכירת חיות מחמד, אך העירייה אסרה עליו לעשות זאת. הרב הגיע עד פת לחם ולקח מקופת גן החיות חמש לירות על חשבון שכרו. העירייה התלוננה והוא הועמד לדין"

כבוד למייסד

גן החיות של תל אביב נפתח בשנת 1938. הוא נסגר ב-1980 והועבר לספארי ברמת גן. שטחו של גן החיות העירוני שנהרס הוקם "גן העיר", מרכז קניית ומגדל מגורים יוקרתי. בגינה שנותרה בסמוך אליו הוצב פסלו של מייסד הגן, הרב ד"ר שורנשטיין, שרק מעטים הבחינו בו עד שהוצגה התערוכה בבית העירייה הישן והופץ הסרט "אין אריות בתל אביב".

לקחת כסף מילדים. לכן הוא הגיע אתם להסכם. 'אתם תבואו ותביאו אתכם קצת גרעינים, ואני אסביר ואלמד אתכם על החיות'. רבים בירושלים זוכרים אותו, ועד היום אני שומע סיפורים על הציפוריה, מסכם מלכיאור. בשנת 1947 הוזמן הרב שורנשטיין להקים פינת חי בנתניה, אך כעבור זמן עבר לרמתיים, שם התגורר עם בתו גניה ומשפחתה עד יום מותו בגיל 80.

דמותו של הרב הוצגה

הרב שורנשטיין עבר מתל אביב לירושלים. בשנת 1942 פתח ציפוריה בשם "גן עדן לציפורים" בבית הכרם. מלכיאור: "ותיקי ירושלים סיפרו איך בילו את הקיץ בציפוריה אצלו. לא היה לו כסף כי הוא לא קיבל פנסיה מעיריית תל אביב, אבל לא היה לו לב

סודות הגניזה הקהירית שחשף חתן פרס ישראל

"המסורת של הנישואין בארץ ישראל הייתה שוויונית יותר מזו שהייתה נהוגה בבבל, והיא יכולה לשמש תקדים בהלכה לגישות כאלה היום", אומר פרופ' מרדכי עקיבא פרידמן, מגדולי חוקרי הגניזה הקהירית כיום, חתן פרס ישראל בחקר ההיסטוריה של עם ישראל לשנת תשע"ט

דגם של הגניזה הקהירית
(צילום: באדיבות בית התפוצות)

באוניברסיטת פנסילבניה במדעי היהדות והאסלאם. במקביל השלים תעודת הוראה ותואר ראשון בעברית במכללת גרץ. עם סיום לימודיו עבר לבית המדרש לרבנים בניו יורק, שם פגש את אשתו מרים שלמדה במכללה להוראת העברית המסונפת לבית המדרש. לאחר השלמת לימודיו בבית המדרש לרבנים השתקעו בני הזוג בפילדלפיה, שם סיים פרידמן את התואר השלישי באוניברסיטת פנסילבניה. הקשר לישראל, שראשיתו בטיול של תנועת נוער, הביא בסופו של דבר לעליית בני המשפחה לארץ בשנת 1973, שלושה חודשים לפני מלחמת יום כיפור. "בשנת 1958 בסיום לימודי התיכון, ביקרתי בארץ במסגרת תנועת נוער (USY). בשנה השלישית מתוך ארבע שנות לימודי התואר הראשון למדתי באוניברסיטה העברית, לימודי היהדות והאסלאם. לפני שעלינו לארץ שימשתי כמרצה לתלמוד באוניברסיטת קליפורניה שבברקלי. חבריי שם חשבו שאחזור לקליפורניה בעקבות המלחמה, ואולם היא רק חיזקה אותנו בהחלטה להכות שורשים בארץ".

קול האישה בכתובה

את הישגיו כחוקר זוקף פרופ' פרידמן לזכות מוריו. "רבתי המובהקים היו החוקרים החשובים ביותר במדעי היהדות והאסלאם,

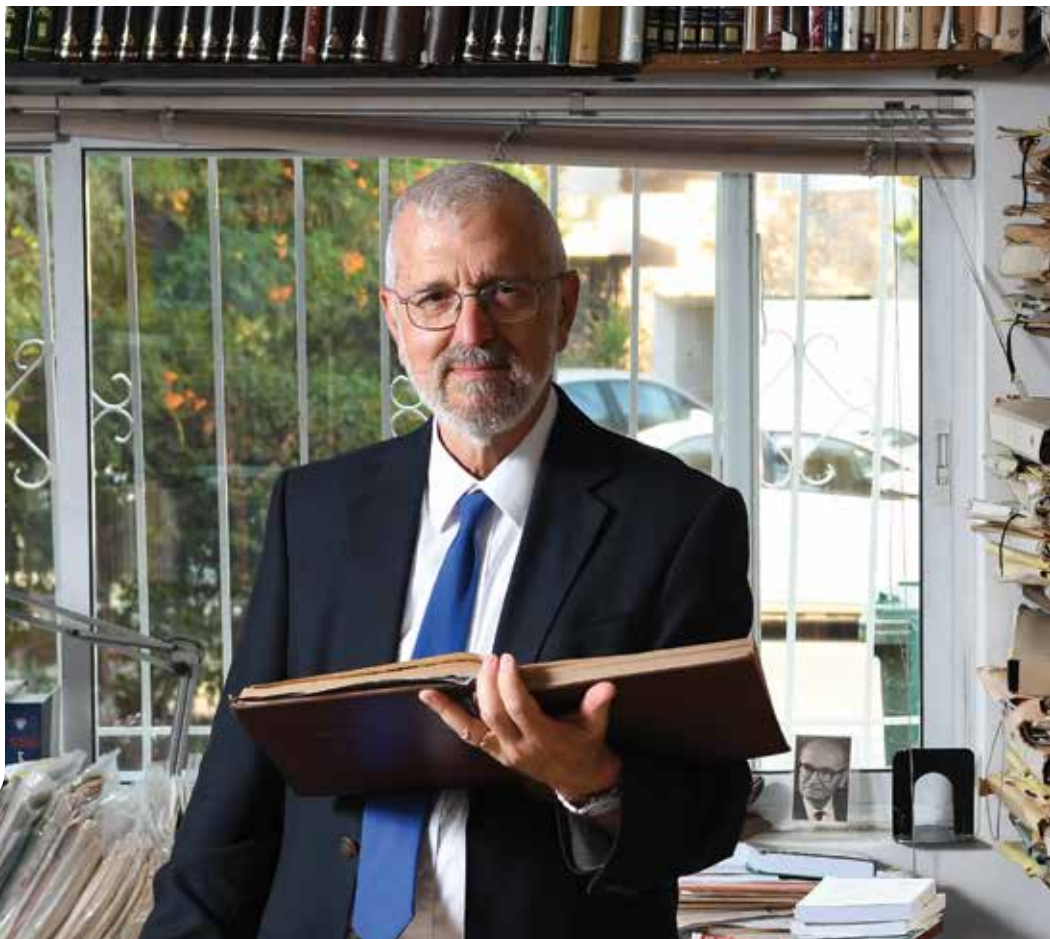
כתבה: אפרת אור | צילם: רפי קוז

שניאור זלמן שכטר מאוניברסיטת קיימברידג' זחל אל תוך עליית הגג, התחוויר היקפה העצום וחשיבותה. בדורנו, גדול חוקרי הגניזה הוא חתן פרס ישראל בחקר ההיסטוריה של עם ישראל לשנת תשע"ט, פרופ' מרדכי עקיבא פרידמן.

מרדכי עקיבא פרידמן נולד בפילדלפיה למשפחה מסורתית. במקביל ללימודיו בבית הספר הממלכתי, למד בתלמוד תורה ונחשף למקורות היהדות. את התואר הראשון עשה

הגניזה הקהירית היא אוסף ענק של כתבי יד, מסמכים היסטוריים, שטרות, אגרות, כתובות וגישין ועוד, שנשמרו במשך מאות שנים בגניזה של בית הכנסת בן עזרא בקהיר. בית הכנסת הוקם לפני תחילת האסלאם במאה השביעית והגניזה שלו שהייתה בעליית הגג, הכילה מאות אלפי כתבי יד המפוזרים היום בספריות רבות בעולם. רק בסוף המאה ה-19 כשהחוקר היהודי

"בארץ ישראל הייתה נטייה
לניסוח כתובות בלשון
הדדית. בעוד שבכתובות
בכל החתן הוא זה שמקבל
עליו את האחריות כלפי
כלתו לספק את שארה,
כסותה ועונתה, בכתובות
הארץ ישראליות יש לאישה
נוכחות ויש לה קול. כשם
שהחתן קיבל עליו לזון,
לפרנס ולכבד את הכלה,
גם היא קיבלה על עצמה
התחייבויות כלפי החתן,
להוקירו ולכבדו"

פח' מרדכי פרידמן

בתחילת המאה ה-11. היהודים בארצות
המזרח לא קיבלו את החרם אך החוקרים
סברו שבחברה הזאת לא נשאו גברים יותר
מאישה אחת במציאות".

מתעודות הגניזה שחקר פרידמן עולה כי אף
על פי שלרוב הגברים הייתה אישה אחת
בלבד, הפוליאגמיה לא הייתה נדירה. פרידמן
ניתח קרוב ל-70 קטעי גניזה שנכתבו
בערבית יהודית ושעוסקים בפוליאגמיה.
"מקרים רבים של נישואים פוליאגמיים היו
כאשר לבני הזוג לא נולדו ילדים מהנישואים
הראשונים והבעל לקח אישה שנייה כדי
לקיים את מצוות פרייה ורבייה. מקרים
נוספים היו של מצוות ייבום בהם אדם נשוי
לקח לאישה את אלמנת אחיו, או אם למשל
אדם עבד בשתי ערים והייתה לו אישה בכל
מקום עבודה".

ואולם פרידמן מצא כי בכל מקרה לאישה
הראשונה הייתה הזכות להתגרש אם
היא לא הסכימה לחיות עם צרתה. "כתוב
בתלמוד הבבלי (יבמות סה) "כל הנושא
אישה על אשתו יוציא וייתן כתובה". האישה
הראשונה לא יכלה למנוע את נישואי בעלה
לאישה השנייה, אבל היא יכלה לדרוש
להתגרש והבעל היה מחויב לשלם את
מלוא כתובתה. זאת הייתה שיטת ר' אמי,
האמורא הארץ ישראלית. אף על פי שגאוני
בבל והרמב"ם לא סיגלו שיטה זו,
יהודי מצרים נהגו על פיה."

התחייבויות כלפי החתן, להוקירו ולכבדו.
"בתלמוד הירושלמי (מסכת כתובות פרק ז,
הלכה ז) נזכרת אפשרות של יוזמה הדדית
לגירושין. כשם שהגבר יכול לגרש את אשתו
אם 'ישנא' אותה, כך יכולה האישה לזום
גירושין, אם היא 'תשנא' אותו. בכתובות
מהגניזה הופיע תנאי שלם על כך ואפילו
הוסיפו שאפשר לדרוש גירושין במקרה
של שנאת חנם. הכתובות אינן מפרטות
בדיוק כיצד נעשה תהליך הגירושין, אבל
מן המחקר עולה שבית הדין היה כופה על
הבעל לתת גט.

"המסורת הארץ ישראלית של הנישואין
הייתה יותר שוויונית והדדית והיא יכולה
לשמש תקדים בהלכה לגישות כאלה היום.
תנאי הגירושין בוודאי תרם למניעת תופעת
העיוגון, במקרה שהבעל לא רצה לתת
לאשתו גט. בבבל תקנת המורדת הפעילה
שיטה דומה, אבל רבנו תם ואחרים לא
קיבלו אותה".

ריבוי נשים בחברה היהודית

אחרי העלייה לארץ החל פרידמן לעבוד
באוניברסיטת תל אביב כפרופסור לתלמוד.
מחקרו הגדול הבא היה על ריבוי נשים
ביהדות בקהילות המזרח שמסמכיהן שרדו
בגניזה (ריבוי נשים בישראל, תשמ"ה).
"הפוליאגמיה לפי המקרא והתלמוד הייתה
מותרת עד חרם דרבנו גרשום באשכנז

פרופ' שלמה דב גויטיין, גדול חוקרי הגניזה,
ופרופ' שאול ליברמן, גדול חוקרי התלמוד,
זיכרונם לברכה. הם העניקים שעל כתפיהם
אני יושב".

בהנחיית גויטיין התמקד פרידמן הצעיר
בנושא הגירושין והנישואין בעבודת
הדוקטור. "קראתי וניתחתי יותר מאלף
תעודות נישואין וגירושין והחלטתי להתרכז
בכתובות לפי מנהג ארץ ישראל ששרידיהן
נמצאו בגניזה". לאחר קבלת התואר השלישי
בשנת 1969 הקדיש פרידמן עוד עשר שנות
מחקר לנושא וכתב שני כרכים על הכתובות
(Jewish Marriage in Palestine, 1980-1).

פרידמן גילה שמנהג הכתובה הארץ
ישראלי שונה מהמנהג בבבל בהיבטים
רבים. לפי המנהג הארץ ישראלי אין נוסח
אחיד של כתובה וכמעט כל כתובה נכתבה
בצורה אחרת. השרידים הם מארץ ישראל
ומהקהילות הארץ ישראליות בסוריה,
לבנון ומצרים במאות ה-10-11. "הייתה
בארץ ישראל נטייה לניסוח כתובות בלשון
הדדית", הוא מסביר. "בעוד שבכתובות בכל
החתן הוא זה שמקבל עליו את האחריות
כלפי כלתו לספק את שארה, כסותה ועונתה,
ואת קול האישה לא שומעים, בכתובות
הארץ ישראליות יש לאישה נוכחות ויש לה
קול. כשם שהחתן קיבל עליו לזון, לפרנס
ולכבד את הכלה, גם היא קיבלה על עצמה

איגרת לא חתומה של הרמב"ם

איגרת מאת יהודה הלוי

קטע מאיגרת על מבשר משיחי מתימן

קטע מכתובת אישה שנייה דירה נפרדת

קטע מן המעשים לבני ארץ ישראל מן התקופה הביזנטית

שניאור זלמן שכטר, החוקר היהודי מאוניברסיטת קיימברידג' שחשף את חומרי הגניזה בעליית הגג

מיהו משיח?

הספר הבא שפרידמן כתב הוא "הרמב"ם המשיח מתימן והשמד" (תשס"ב), שנכתב על סמך מסמכים מתוך הגניזה הקשורים ל"איגרת תימן". הרמב"ם שלח את האיגרת כתשובה לפניית ראש הקהילה בתימן כאשר הופיע שם אדם שטען שהוא המשיח ובעקבות גזירות שמד שם. בתשובתו הסביר הרמב"ם איך להבחין בין המשיח העתידי לבוא למתחזה. פרידמן: "בתשובתו ליהודי תימן כתב הרמב"ם בשנת 1172 כי האיש ההוא אינו המשיח. עם זאת סיפר הרמב"ם על מסורת שקיבל מאבותיו שהנבואה תחזור לעם ישראל, ושחזרתה תהיה מסימני ביאת המשיח. בזה שיכך הרמב"ם את ההתלהבות המשיחית אך סיפק ליהודי תימן פתח תקווה. הרמב"ם אף נקב בשנה שציפה לחזרת הנבואה.

"האיגרת המקורית ששלח הרמב"ם לתימן לא שרדה ובהעתקות המאוחרות היו שינויי נוסחאות בדבר השנה הנרמזת. בגניזה מצאתי איגרת שאלה שנשלחה מתימן לרבנו אברהם בן הרמב"ם וממנה הצלחתי לשחזר

מספריו של פרופ' מרדכי פרידמן

"אפשר לדמות את קטעי הגניזה לעצמות היבשות בחזון יחזקאל. הם מספרים סיפורי חיים והחוקר צריך להקים אותם על רגליהם ולדובב אותם. קשה לפענח את כתבי היד כי הם לוקים בחסר, לשונם, לרוב בערבית יהודית, סתומה וחמקמקה וכתבם מטושטש"

לערבית יהודית (תשע"ו) המבוסס על קטעים מספר הודו וקטעי גניזה אחרים: "הערבית היהודית לא תמיד אחידה. יש לה אוצר מילים מיוחד ודקדוק מיוחד. זו הייתה חברה שאנשיה נסעו הרבה והיגרו ממקום למקום, בדרך נוצרו ניבים ומילים התערבבו".

בגניזה נשמרו חומרים הלכתיים השופכים אור על התפתחות ההלכה ומקורות התלמוד. פרידמן, העוסק גם בחקר התלמוד וספרות חז"ל, חוקר חומרים אלה. כך למשל, הוא מביא פירוש חדש לביטוי "השני מתקיע" שבמסכת ראש השנה פרק ד, משנה ז.

"מניחות המקורות עולה שהיה מנהג בבית הכנסת שאחרי שבעל המוסף (הוא "השני") תקע בשופר, כל המתפללים היו לוקחים את השופרות שלהם ותוקעים אחריו. זה מקור הביטוי 'השני מתקיע', כי החזן למוסף היה גורם לכל המתפללים לתקוע בשופרותיהם".

במהלך השנים זכה פרופ' פרידמן בפרסים רבים, ולדבריו הוכייה בפרס ישראל מעודדת אותו להמשיך: "אני חייב לחקור כי אש המחקר בוערת בעצמות החוקר. ההכרה שבפרס נותנת לי כוח להמשיך". ■

ציור של ספינה שבה סחרו יהודים עם הודו והמזרח הרחוק

שרדו והחוקר מרכיב חתיכה לחתיכה, כמו בעבודת פאזל, עד שיש לו תמונה כמעט מלאה וסיפור".

כוח להמשיך

בעקבות ממצאי הגניזה כתב פרידמן מילון

את השנה, היא שנת 1215/6 (אתקכ"ז לשטרות). התובנה הזו הולידה את הספר "הרמב"ם המשיח מתימן והשמד". הספר מציג את הרמב"ם כמדריך רוחני של יהודי תימן במשבר ועוסק בגזרות השמד שהיו שם, במשיחיות ובמשיחי השקר שהופיעו בתימן ובארצות אחרות ושממצא תיעוד עליהם בגניזה ובמקורות אחרים".

ספר הודו: דמויות רבות עוצמה של סוחרים יהודים

פרופסור פרידמן כתב מחקרים רבים, ביניהם "ספר הודו" שמורו פרופסור דב גויטיין התחיל בכתיבתו, ולפני פטירתו בשנת 1985 ביקש מפרידמן להמשיך. גויטיין אסף מקטעי גניזה מכתבים, חשבונות והסכמים, העוסקים בסחר של יהודים בין ארצות הים התיכון להודו ולמזרח הרחוק בעיקר במאה ה-12. התברר כי החברה היהודית הים תיכונית סחרה עם הודו ועם המזרח הרחוק וייבאה תבלינים וסחורות מזרחיות אחרות דרך הים האדום והאוקיינוס ההודי. תימן מצטיירת בתעודות הגניזה כתחנת ביניים חשובה. יהודי תימן באותה תקופה היו עשירים ויהודי מצרים נהגו לפנות אליהם בבקשת תרומות.

"ספר הודו" הוא למעשה סדרת ספרים, כל סוחר מסוחר הודו הגדולים זכה לכרך אחד או לשני כרכים. גויטיין ז"ל ופרידמן הם מחבריהם של חמישה כרכים. פרידמן לבדו חיבר רק כרך אחד (13-2007). הספר הראשון עוסק ביוסף לבדי, סוחר מתוניסיה שפעל בסוף המאה ה-11. הספר השני המוקדש למצ'מון נגיד תימן עוסק בתימן כתחנת ביניים בסחר הודו. עניינו של הספר השלישי הוא אברהם אבן יג'ו ומשפחתו.

אבן יג'ו היה סוחר מצפון אפריקה שהגיע למצרים ומשם להודו. הוא חי שם 18 שנה, קנה שפחה הודית ושחרר אותה. בשחרורה היה משום גיור. הוא נשא אותה לאישה ושב למצרים. צאצאיו היו חכמים ובעלי ברית של הרמב"ם ומשפחתו. הספר הרביעי מוקדש לסוחר המצרי חלפון הלוי בר נתנאל. הוא היה סוג של נוסע מתמיד והגיע כמעט לכל המקומות הידועים בעולם (במזרח) בזמן ההוא, מספרד ועד הודו. בספר הוא הכיר את יהודה הלוי והיה בין בני חוגו. שרידי הארכיון של חלפון שנמצאו בגניזה הם מן המקורות החשובים על חיי יהודה הלוי. על פיהם, למשל, אפשר לקבוע את השנה בה כתב יהודה הלוי את הכוזרי, היא שנת 1139.

פרופ' פרידמן: "את קטעי הגניזה אפשר לדמות לעצמות היבשות בחזון יחזקאל. העבר קם לתחייה בהווה. הקטעים מספרים סיפורי חיים, והחוקר הוא שצריך להקים אותם על רגליהם ולדובב אותם. כתבי היד אף פעם לא באים בצורתם המלאה. קשה לפענח אותם, כי הם לוקים בחסר, לשונם, לרוב בערבית יהודית, סתומה וחמקמקה וכתבם מטושטש. יש הרבה קטעים שלא

נצ"ו שלווה

למען בעלי מוגבלויות

להקת "שלוה" המורכבת מבעלי מוגבלויות ריגשה עד דמעות את צופי התוכנית "הכוכב הבא לאירוויזיון 2019". הלהקה לא השתתפה בגמר האירוויזיון כדי לא לחלל שבת, אבל ממשיכה להופיע ולקחת חלק בפעילות הנרחבת של "שלוה", עמותת האם של הלהקה שנוסדה על ידי משפחת סמואלס למען אנשים בעלי מוגבלויות

כתבה: בת-שבע פומרנץ | צילומים: באדיבות עמותת שלווה

בספרו "חלומות שלא חלמתי: על אהבה, אומץ ושינוי" שפורסם לאחרונה, מתעד קלמן את סיפורה של המשפחה והעמותה שהקימה. הספר מבוסס בחלקו על יומנים שכתב קלמן והוא הוקלט בקולו של השחקן שולי רנד עבור אנשים עם ליקויי ראייה.

קלמן סמואלס נולד בוונקובר קנדה למשפחה שומרת מסורת. כשהיה סטודנט לפילוסופיה ומתמטיקה הגיע לביקור קצר בישראל. לאחר שחווה שבת עם משפחה חסידית בירושלים, פגש רב מחסידות חב"ד, דובר אנגלית, ששכנע אותו ללמוד תורה בישיבה בכפר חב"ד. בתהליך התשובה שלו למד בישיבות בירושלים ובבני ברק ופגש בשידוך את מלכי, בת לניצולי שואה והקים יחד אתה משפחה. יוסי, ילדם השני, נולד לפני 43 שנה בירושלים. הוא היה תינוק ערני וחייכן עד שבהיותו בן 11 חודשים התעורר לאחר חיסון שגרתי. קלמן: "הרמתי את יוסי הכאוב. העיניים שלו היו מזוגגות והיה בהן מין בוהק שלא היה שם בבוקר. למחרת בבוקר יוסי קדח מחוס, נחיריו היו סתומים ונראה כי הוא במצוקה. המצב החמיר והתחילו פרכוסים".

משפחת סמואלס נסעה לניו יורק, שם הם שמעו מהרופאים שיוסי סובל מניוון עצב הראייה שיגרם לכך שהוא לא יוכל לראות לעולם. בארה"ב נולדו ליוסי 4 אחים ולאחר שנים רבות עוד אחות.

מישש כל חפץ

המשפחה התגוררה בברוקלין וקלמן עבד כיועץ בתחום המחשבים. יוסי השתלב בבית הספר לעיוורים מגדלור במנהטן. קלמן:

מוזיקלית עם חניכי תוכניות השיקום של "שלוה" שגילו יכולות מוזיקליות וקוגניטיביות מתאימות.

"איתור הזמרים והנגנים המתאימים היה תהליך ממושך. עשינו הרבה אודישנים כדי למצוא את בעלי הפוטנציאל המתאימים", אומר בן שושן ומדגיש כי גיבוש הלהקה הצריך השקעה מיוחדת. "כשעובדים עם אנשים בעלי צרכים מיוחדים צריכים הרבה אמונה, אהבה, הבנה והכלה. עובדים הרבה על העצמה ובניית ביטחון עצמי, ובנוסף מלמדים טכניקה בצורה שונה ונדרשת הרבה סבלנות.

"לימוד קצב למשל לוקח הרבה זמן, כשנה עד שנתיים. צריך למצוא בכל אחד מהמשתתפים את נקודות החוזק שלו, לדרבן ולחזק אותן כדי שירצה להצליח. לעבודה בקבוצה יש הרבה כוח. כשאחד מצליח, זה נותן לשני כוח להצליח ועם זאת בלי האמונה של קלמן ומלכי רעייתו בלהקה זה לא היה קורה".

בעקבות ההופעות הטלוויזיוניות של שלווה, הלהקה הופיעה גם בחו"ל. "ההופעה בטלוויזיה קידמה אותנו, הקהל השתנה ויש הרבה יותר נכונות לקבל אותנו", אומר שי.

על אהבה ואומץ

עמותת "שלוה" הוקמה על ידי קלמן סמואלס, איש מחשבים יהודי קנדי חוזר בתשובה, ורעייתו מלכי ב-1990, לאחר שבנם השני התעורר והתחרש בגלל חיסון פגום. מאז העמותה התרחבה וכיום שלווה היא ארגון מוביל בהעצמת אנשים בעלי צרכים מיוחדים ובני משפחותיהם ובשילובם בחברה.

להקת "שלוה" הוקמה על ידי שי בן שושן, מוזיקאי לוחם צה"ל שנפצע קשה במהלך שירותו הצבאי ונעזר במוזיקה בתהליך השיקום. בעקבות מפגש בינו לבין קלמן סמואלס, מייסד עמותת 'שלוה' לטיפול באנשים עם מוגבלויות לפני כ-13 שנה, הציע סמואלס לשי להקים להקה

עטיפת ספרו של קלמן סמואלס, שבה הוא מצולם יחד עם בנו יוסי

להקת שלוח בהופעה. שני מימין מאחור מייסד העמותה, קלמן סמואלס

שי בן שושן, מקים להקת 'שלוח': "איתור הזמרים והוגנים המתאימים היה תהליך ממושך. גם גיבוש הלהקה הצריך השקעה מיוחדת. כשעובדים עם אנשים בעלי צרכים מיוחדים צריכים הרבה אמונה, אהבה, הבנה והכלה. עובדים הרבה על העצמה ובניית ביטחון עצמי, ובנוסף מלמדים טכניקה בצורה שונה ונדרשת הרבה סבלנות"

"למרות הליכתו המסורבלת, הוא הלך כמו גדול. תמיד היה נקי ומסודר והופעתו הייתה מצוחצחת. הצוות חשב שהוא בן יחיד. מלכי הרגישה שתוכל לתרום להצלחתו של יוסי אם תקפיד על הופעתו הנקייה".
 "יוסי היה ילד סקרן. הוא מישש כל חפץ. הוא אהב את שואב האבק שלנו. היה מפעיל אותו כדי להרגיש את זרם האוויר ומנסה לגלות איך הוא פועל. כך עשה בכל חפץ שנגע בו. מלכי ידעה שכל עוד יוסי מנסה באופן פעיל לפענח את העולם הסובב אותו, לא אבדה התקווה. היא השקיעה מאמצים גדולים לוודא שיוסי לא יוותר על מגע עם העולם".

הילד לא הקשיב להוראות

כשהיה בן שלוש וחצי, המורה בבית הספר מגדלור חששה שיוסי חירש כי הוא לא נשמע להוראות. הבדיקה אישרה את החששות. ללא יכולת לתקשר יוסי פרק את תסכוליו על הסובבים אותו. קלמן: "הורים לילדים עם מוגבלויות כורעים לא פעם תחת נטל של לחצים כבדים, ולפעמים אינם מחזיקים מעמד. למרות צרכיו התובעניים של יוסי שמרנו על שלמות המשפחה, גם בזכות אהבתה האינסופית של מלכי לילדינו, ובזכות הגמישות המשותפת שגילינו. הבנו שכדי להישאר יחד עלינו לוותר על המטרות והחלומות שכל אחד הציב לעצמו, להבין שהחיים השתנו לתמיד, ולבחור בחירות חדשות".

היו שיעצו להורים להוציא את יוסי מהבית ולהעביר אותו למוסד כדי להיות הוגנים כלפי

ילדיהם הבריאים. מלכי סירבה ונדרה נדר, על פי המצוטט בספרו של קלמן, שאם מצבו של יוסי יוטב "היא תקדיש את כל חייה לעזור לאימהות לילדים עם מוגבלויות שבוכות יחד אתי על ילדיהן".

לאחר שנתיים של לימודים במגדלור יוסי עבר לבית ספר יהודי לחירשים בברוקלין.

פריצת דרך עם המילה שולחן

לאחר מספר שנים בחו"ל המשפחה שבה לארץ. יוסי למד בבית הספר לחירשים בירושלים. שושנה וינשטוק, מורה בבית הספר שהתחרשה בגיל חמש, לימדה אותו שיעורים פרטיים בשפת הסימנים. בספר שכתב קלמן היא מצוטטת: "נבהלתי כשראיתי את יוסי בפעם הראשונה. הוא היה ילד שלא דיבר, לא הכיר את שפת הסימנים, לא ידע לאיית, וכל הזמן

התרוצץ וחיפש חברה".
 על פריצת הדרך היא מספרת: "ישבנו ליד השולחן אצלי בבית, ואני סימנתי לו בכף היד, באצבעותיי, את חמשת הסימנים שמסמלים את המילה 'שולחן'. היד השנייה שלו הייתה מונחת על השולחן. ניסיתי לעשות את זה בכל השיעורים האחרונים, אבל יוסי לא הגיב. ואז, הוא חיך ופניו אורו פתאום והוא התחיל לגעת בשולחן בצורה מודגשת, ושנינו ידענו שהוא מבין שסימנתי לו את המילה 'שולחן'. עשינו את זה פעם אחר פעם והוא חיך שוב ושוב ובכל פעם נגע בשולחן. חיים חדשים נפתחו לפניו. אוכל ללמד אותו את כל 22 אותיות האלפבית ולהעניק לו שפה".

משפחת סמואלס כולה למדה את שפת הסימנים כדי לתקשר עם יוסי שלמד מהר את כל האותיות ואת

להקת שלוחה בביקור בלונדון, אנגליה (צילום: גבריאל וולקוביץ)

קלמן סמואל ובנו יוסי בביקור אצל נשיא ארה"ב בוש הבן בבית הלבן

סיפורו של יוסי נגע לליבם של רבים בארץ ובעולם. יוסי, אביו ואחיו אבי ביקרו בבית הלבן, ופגשו את הנשיא ג'ורג' בוש ורעייתו, בטקס הדלקת החנוכייה.

מדירה שכורה למרכז לאומי

ב-1990 מימשה מלכי חזון להקים מקום

גלגלים. הוא פיתח מיומנות לזהות מכוניות לפי הידיות שלהן ולמד פרטים על דגמי כלי רכב שונים. מנהל חברת "וולוו" בשבדיה שמע על יוסי והזמין אותו לביקור במפעל בשבדיה. הודות לידיעותיו בכלי רכב, יוסי עבד בחברת "דרך ארץ" (כביש 6) בהרכבת פסקלים לרכב.

צירופיהן. לאחר שלמד את שפת הסימנים, קלינאית תקשורת לימדה אותו עברית ושושנה לימדה אותו כתב ברייל.

ביקור בבית הלבן

כשייוסי גדל הוא התקשה בשמירה על איזון גופו והליכתו הסתרבלה. הוא נזקק לכיסא

המבנה נקרא "בית נחשון", על שם החייל נחשון וקסמן הי"ד שנחטף על ידי החמאס ונרצח ב-1994. נחשון היה קשור מאוד לאחיו הצעיר, רפאל, שיש לו תסמונת דאון והיה חניך בשלוה.

"הנופשון נועד לתת למשפחה זמן איכות, כדי שיוכלו לטפל בעניינים אחרים, בילדים אחרים, לחיזוק הזוגיות של ההורים או בסידורים. הילד חוזר לביתו לאחר 36 שעות. בנות שירות ומתנדבים רבים שותפים להצלחת הנופשון". עוד תוכנית שיזמה מלכי נקראת "אני ואימי" המשלבת תוכנית התערבות מוקדמת עבור תינוקות מלידה ועד גיל שנה וחצי עם צרכים מיוחדים, עם טיפולים שמקדמים את הילד וקבוצת תמיכה לאימהות.

ב-2016 נפתח המרכז הלאומי "שלוה" שהוקם מתרומות ומתקציבים ממשלתיים במקום מרכזי בירושלים. המבנה של בית נחשון נמכר. מלכי הייתה מעורבת בפרטי העיצוב. המרכז מעניק שירות לכ-2,000 ילדים ובוגרים עם מוגבלויות. במרכז חדרי טיפולים, נופשון, מעון, גן ילדים וגן שילוב, כמו כן הוא משמש כביתם של חברי להקת שלוה.

חניכי שלוה מתאמנים בכדורסל

להקת שלוה. משמאל המנהל שי בן שושן (צילום: סלי בן אריה)

המקום תוכנן להוות גשר בין הציבור הרחב לאנשים עם צרכים מיוחדים. במתחם הגדול אולמות ואודיטוריום לכנסים לציבור הרחב. "קפה שלוה" הוא בית קפה חברתי המשלב בפעילותו בעלי צרכים מיוחדים, וקיים פארק ציבורי עבור ילדים מכל האוכלוסיות, כולל ילדים עם מוגבלויות, המשחקים בו יחד. ■

הצהרים, ולאחר ארוחת ערב החזירה אותם לבתיהם. הביקוש ההולך וגדל למתן מענה לצרכים של בעלי צרכים מיוחדים העלה צורך במבנה גדול יותר. המבנה החדש שנמצא היה בהר נוף ומלכי תכננה ועיצבה את חדרי הטיפולים, הבריכה, נופשון ללינה בלילה, ועוד.

ילדים עם צרכים מיוחדים לשעות אחר הצהרים כדי להקל על האימהות והמשפחות את הטיפול בילדיהם.

הפעילות התנהלה בתחילה בדירה שכורה הסמוכה לדירת משפחת סמואלס בהר נוף בירושלים. מלכי הסיעה במכונית ילדים מבתיים לדירה השכורה, טיפלה בהם אחר

יפי הכוכבים בסוסיא

המרכז לסיור ולימוד סוסיא שם לו למטרה לחבר תלמידים ומורים
לאווירת הקדומים השוררת במדבר. לאחרונה מפעיל המרכז סדנה
ייחודית לצילום גרמי השמים המפגישה את חובבי הצילום עם יופיו
האסטרונומי של האזור

כתב: אלעד מרגל | צילם: שחר כהן

מנהל מרכז סיור ולימוד סוסיא, יפתח גץ

של המדבר בונה ענווה ועוצמה, ואנחנו
רואים בו הזדמנות לפיתוח אישי וקבוצתי,
וכמובן לאומי."

יפתח טוען שהשהות בשטח כשלעצמה יש
לה השפעה מייטיבה על תלמידים: "עוצמות
הנוף מזמינות להתבוננות ולהקשבה ואת
היתר עושה ההתמודדות עם הקשיים: עם
החום הכבד, הטיפוס הקשה ובלי מים."

יפתח מספר על מסע שערך בית ספר לבנות
כיתות ט'-י"ב. ביום הראשון הן הלכו ברגל
במדבר יהודה 15 ק"מ. "הן התלוננו, בכו
וכעסו, אך הוחלט להמשיך במסע. ביום
השני הפסיקו הבנות להתלונן, והתחילו
קצת ליהנות. ביום השלישי הן כבר לא רצו

הוא מאמין שהחיבור לטבע המדברי כרוך
קודם כל בהסתגלות לתנאי המדבר ולימוד
מיומנויות כגון הדלקת אש ללא גפרורים,
יצירת חבלים וכלים מעצים, ויכולת למצוא
מזון בטבע.

"בעידן הסמארטפונים קשה לאנשים
להתחבר לשקט של המדבר. לכן בשלב
הראשון, אנחנו מנחים את התלמידים
להתנתק מן המסכים למשך חצי שעה,
להתבונן, לחשוב. על עצמם ועל מה שהם
רואים סביבם. יש במדבר הרבה מאוד
עוצמות שאפשר לגלות רק מתוך השקט. לא
במקרה העם שלנו קיבל את התורה במדבר.
מלכים וגביאים נולדו וגדלו במדבר. השקט

כרז סיור ולימוד סוסיא הוקם
ב-1985 על ידי מתיישבי
סוסיא. הוא משתרע על אזור
הר חברון ומטרתו להביא
כמה שיותר מבקרים לאזור ולהכירם
למורשת שהוא מקפל בתוכו. מדריכי בית
הספר מתמחים בהדרכה בשטח עם תנ"ך
ביד, ומתארים את השפעת המדבר על
ההיסטוריה היהודית.

**מעידן הסמארטפונים
לעידן המדורות**

יפתח גץ, 38, מנהל המרכז, למד במכללת
הרצוג תנ"ך ולימודי ארץ ישראל.

מרוצים, זה יותר חזק מאשר אם הם יבואו ויתאהבו במסלול ממבט ראשון".

היופי שבצילום גרמי השמיים

שחר כהן, בן 50, מנוה צוף, צלם טבע עטור פרסים, מפעיל בימים אלה במרכז סדנה לצילום כוכבים. "הרעיון לפתיחת הסדנה החל בערבי צילום במכתש רמון, כאשר משה גלנץ מלמד אסטרונומיה, ואני על צילום". הערבים נחלו הצלחה והשניים

עבריה מדריכה מטיילים עם ספר תהילים. "התנ"ך כמעט תמיד בתיק, וכשזה מתאים, אני מוציאה אותו. למשל בכרמל, אני מקריאה את הסיפור על נבל הכרמלי. קשה לראות באותו רגע מה זה עושה לתלמיד, ואיך זה משפיע, אבל בחוויה המצטברת מרגישים שזה מחלחל". בין פעילויות השדאות הנלמדות במרכז, האזנה לשפת הציפורים, צפייה בבעלי חיים, תוך הסוואה והתגנבות בלי להבריח אותם,

לחזור הביתה", הוא מספר. "לוקח לאדם המודרני לפחות יום-יומיים להשיל מעליו את שכבות העיר, ולהקשיב למדבר. לעתים הוא מגלה בעצמו נחישות ויכולות שלא ידע שטמונות בו. תוך כדי מסע, המדריכים בוחנים את תרומת המדבר לדמויות מופת תנ"כיות. דוד המלך, שגדל כרועה צאן במדבר יהודה, וזה מה שגרם לו להיות מנהיג מופלא ומיוחד. נביאים כמו עמוס הנביא, ירמיהו, משה ואליהו הנביא, ששמעו

יפתח גץ: "בשלב הראשון אנחנו מנחים את התלמידים להתנתק מן המסכים למשך חצי שעה, להתבונן, לחשוב, על עצמם ועל מה שהם רואים סביבם. יש במדבר הרבה מאוד עוצמות שאפשר לגלות רק מתוך השקט. לא במקרה העם שלנו קיבל את התורה במדבר"

החליטו להפעיל סדנה לצילום גרמי שמים במרכז שבסוסיא.

בחודש אלול התקיים ערב צלמים וכוכבים שבו הוזמנו צלמי טבע ללמוד טכניקות לצילום לילה אסטרונומי של גרמי שמיים. "הרעיון היה לא סתם צילום לילה אלא שילוב בין אסטרונומיה לצילום", מסביר שחר. "הערב נפתח בתדריך אסטרונומי וצילומי. הצילום חייב להיעשות בשטח פתוח, באזור מבודד, ללא 'זיהום אור' שהוא ההגדרה המקצועית לתאורת רכבים, כבישים, ערים, בתים ואנטנות. ככל שיש פחות זיהום אור, כך אפשר לראות ולצלם יותר כוכבים, לשם כך יש לתפוס מרחק של לפחות 20 ק"מ מהיישוב הקרוב. בסמיכות לסוסיא, אנו לרוב מרחיקים עד לכורות לוף ממערב או נחל ברק בדרום".

לדברי שחר צילום כוכבים הוא אחד התחומים הקשים בצילום, כיוון שזהו צילום לילה ללא די אור. "תמיד סיקרן אותי לצלם דווקא את גרמי השמיים. מדובר בדברים אינסופיים שנוגעים במה שמעבר. זאת 'השריטה שלי'. למרות שאני

תלמידי סדנת צילום כוכבים בבית הספר

את קול ה' והגיעו לנבואה דווקא במדבר". יפתח מדגיש שכדי לעמוד על ייחודו של המדבר קוראים המדריכים עם התלמידים תוך כדי מסע את הפסוק "...ואחר הרעש - אש, לא באש ה'. ואחר האש - קול דממה דקה" (מלכים א' י"ט י"ב) שמדגיש כי דווקא הדממה היא שמאפשרת את גילוי עצמך כאדם".

מדריכים עם תנ"ך ביד

מרכז סיור ולימוד סוסיא שש מדריכות בשנת שירות, שני מדריכים בוגרי צבא (בני 25-28) רכזת הדרכה ו-50 מדריכים בוגרים (מדריכי בית). עבריה הרצליך מדריכה, בת 19, מכפר זיתים שליד טבריה, מדריכה זו שנה שנייה במסגרת שירות לאומי. לדבריה, בסוסיא גילתה גם את החיבור למדבר וגם את היופי והאתגר שבמלאכת ההוראה, החינוך וההדרכה. "לרוב התלמידים אין קשר לאידיאלים שלי על חיבור לטבע ועל ארץ ישראל. לוקח זמן עד שאתה לומד איך להעביר את האהבה שלך, איך לגרום להם באמת לטייל ולאהוב את ארץ ישראל".

עבריה הרצליך, מדריכה
בבית ספר שדה: "אנחנו
מנסים ליצור חוויה
יותר מאשר להעביר
מידע. התלמידים
צריכים שיתווכחו להם
את השקט כדי לגלות
הכוחות הטמונים בהם.
לא תמיד זה מצליח. אבל
כשהם יוצאים מהמסע
מרוצים, זה יותר חזק
מאשר אם הם התאהבו
במסלול ממבט ראשון"

מימין למעלה שבילי כוכבים, למטה: שביל החלב

בלימודי ארץ ישראל ותואר שני בתנ"ך, מתגורר עם משפחתו בסוסיא.

גולת הכותרת של אתר סוסיא הוא בית כנסת קדום בן כ-1,500 שנה מתקופת התלמוד. מבנה בית הכנסת דומה למקדש, עם כניסה ממזרח. מבין כ-100 בתי כנסת קדומים שהתגלו בארץ מתקופת התלמוד הוא נחשב לאחד הייחודיים. אין בבית הכנסת כיתוב ביוונית, עדות לייחודיות תרבותית שנשמרה אצל היהודים תושבי הדרום באותה תקופה. בבית הכנסת נמצאו חלקי שיש ששוחזרו לכימת ארון קודש מפוארת המוצגת היום במוזיאון ישראל בירושלים.

באתר התגלו למעלה מ-35 מקוואות טהרה, מקווה לכל 100 אנשים, יחס שאין דומה לו בשום יישוב בארץ, מה שמלמד על הקפדת תושבי סוסיא בנושאי טומאה וטהרה. בפסיפסים שנמצאו יש אזכור לכוהנים

שבצילום טבע וגרמי שמים אין אחריות או ביטוח. הטבע לא משחק לידיים שלנו, יש לו את הכללים שלו, והוא יכול להשתנות מרגע לרגע, וצריך לדעת לא להתאכזב, אבל מצד שני, אין כמו צילום טבע וגרמי שמים כדי לפגוש את השגב והיופי בבריאה".

בימים אלה מארגן שחר סדנת צילום בסיסית למורים בשנת שבתון, שתאפשר למורים התמחות בצילום גרמי שמיים וטכניקות צילום מתקדמות. "אני מקווה שפלאי הבריאה יצולמו בדרכים חדשות ומגוונות, גם על ידי המורים", אומר שחר.

תלמידים חופרים באתר העתיקות

נדב אברהמוב, בן 45, מנהל אתר העתיקות בסוסיא הקדומה כשמונה שנים. בעבר שימש כמדריך טיולים וכמנהל חינוכי של בית ספר שדה. הוא בעל תואר ראשון

מצלם טבע כבר 34 שנים, אני מתרגש כל פעם מחדש כאשר תוך כדי טיול והליכה בשטח, אנו עורכים תצפית כוכבים תחת כיפת השמיים ובעזרת מודלים, לייזרים וטלסקופים, מצלמים את הירח והכוכבים. בכל פעם יש דרך חדשה לצלם את כוכב הצפון והמתרחש סביבו. להבין ויזואלית אילו תנועות כוכבים מתרחשות באופן ייחודי ללילה הזה".

שחר מדגיש שצילום גרמי השמים מחייב להתרחק כמה שיותר ממקום ישוב. לפעמים כדי להשיג צילום אחד טוב צריך לבזבז הרבה זמן נסיעה, או להעביר לילה בלי שינה. ירח מלא, זיהום אור, לחות באוויר, או עננות הם גורמים שעלולים למנוע צילום גרמי שמים. "אתה יכול לנסוע שלוש שעות ופתאום בעקבות עננים או לחות באוויר, לא רואים כמו שצריך את הכוכבים, ואתה חוזר בלי צילום. בסדנאות אני חוזר ומדגיש לאנשים

יפתח גץ מנהל בית
הספר (במרכז)
עם מורים ותלמידות

שחר כהן, מלמד סדנה
לצילום כוכבים

תלמידים חופרים בסוסיא (צילום: באדיבות בית ספר שדה סוסיא)

ורביבוי מנורות, עדות לכך שכוהנים התגוררו
כנראה בסוסיא ושימרו מסורות מימי
ירושלים של בית שני.

באתר העתיקות של סוסיא מתקיים מיזם
לחפירות ארכאולוגיות עם תלמידי בית ספר,
בהובלת אחיה כהן תבור, ארכיאולוג מוסמך,
המנהל חברה לארכיאולוגיה חינוכית
שעיסוקה ייזום חפירות ארכיאולוגיות
עם בתי ספר ברחבי הארץ. "לחפירות עם
תלמידים יש ערך לימודי, חינוכי וערכי"
טוען תבור ומספר שהתלמידים הצליחו
לחשוף מטבעות, עגיל יפיפה וחרוזים
מלפני כ- 1,300 שנה, מהתקופה המוסלמית
הקדומה שהיא גם סוף תקופת התלמוד.

החפירות מלוות בהכנה עיונית והן מתבצעות
באופן מקצועי: מסמנים שטח, חופרים לפי
שכבות ולפי כל הכללים הארכיאולוגיים.
בסוף שנה מונפק דוח מסודר עם ממצאי
החפירות.

"להחזיר את שיעורי המלאכה לבית הספר"

האמנית הדר קליידמן
הקימה בעין כרם את
"בחפץ כפיה", מרכז
ללימוד ושימור מלאכות
עתיקות בניהן קליעת
סלים, אריגה, רקמה
וליבוד. נשים מכל
הארץ נפגשות ולומדות
ליצור חפצים שימושיים
מחומרים טבעיים.
היא סבורה כי לעיסוק
במלאכת יד יש מלבד
ערך תרבותי גם ערך חינוכי
של יצירת אווירת יחד

הכניסה למרכז

כתבה וצילמה: אסי פרידמן

מהיישוב רותם שבבקעת הירדן המלמדת קליעה. מיכל למדה את מלאכת הקליעה במרוקו בשיטה מסורתית הנהוגה באזור אלפי שנים. בקורסים שהיא מעבירה במרכז היא מלמדת קליעת סלים מסנסנים, הענפים שעליהם תלויים אשכולות התמרים. כמו כן היא מלמדת קליעה בלולבים בטכניקה הנקראת ליפוף תימני וקליעת מחצלות מלולבים בטכניקה הנקראת קליעת פיתול. מורה נוספת היא דקלה דון, המתגוררת עם משפחתה במושב באר מילכה על גבול מצרים, ועושה את כל הדרך לעין כרם כדי

בבתי ספר בירושלים. עם הקמת הישובים היהודיים ביהודה ושומרון, לימדה מרים את נשות היישובים לייצר עבודות רקמה ותשמישי קדושה בעבודת יד. בתחילת שנות השמונים הצטרפה לסגל המורים במוזיאון ישראל והחלה ללמד רקמת עמים בחוגים שמקיים המוזיאון למורים ולציבור הרחב. מרים כתבה ספר על הרקמה התימנית המשמש כספר לימוד לנושא בין המורות הנוספות במרכז "בחפץ כפיה", סורי פרוביזור, אורגת ותיקה המלמדת אריגה כבר שלושים שנה, ומיכל רז למברגר

המרכז לשימור מלאכות עתיקות "בחפץ כפיה" העסיק במשך שמונה שנות פעילותו עד כה קבוצת מורות מרשימות למלאכה, כל אחת מומחית בתחומה, חלקן מורות קבועות וחלקן מורות מתחלפות. כל אחת מהן היא מומחית מהמעלה הראשונה בתחומה.

הוותיקה מבין המורות במרכז היא מרים להמן ימיני, מורה למלאכת יד ויקירת העיר ירושלים. מרים נולדה בירושלים בשנת 1929 ובמשך שנים עבדה כמורה למלאכה

**הדר קליידמן:
"הרעיון להקים את
המרכז נולד מתוך רצון
לשמר ולהחיות את
המסורות העתיקות
של יצירה משותפת של
נשים, ליצור מקום שבו
נשים יוכלו ללמוד וליצור
יחד מלאכות מסורתיות
ולחלוק את מחשבותיהן
וניסיון עם נשים אחרות"**

המיוחדת, התגלגל לידיה הספר "מסילת
ישרים" של הרמח"ל ובהשראתו התחילה
לשמור שבת. בהמשך הלכה ללמוד
במדרשה לבנות ספרדיות בעלות
תשובה במאה שערים "מסילות חן"

הדר, נבעה מהשאיפה לשמר ולהחיות
את המסורות העתיקות של יצירה נשית
שהתגבשו במהלך דורות שבהם נשים
למדו ויצרו ביחד את עבודות היד שלהן.
הדר, 34, היא חוזרת בתשובה, בת למשפחת
אמנים חילוניים. אמה היא צלמת ואמנית
אקולוגית, אביה ערן שפיצר הוא מעצב
תעשייתי. היא נולדה במוצא עילית וגדלה
במושב שריגים. לאחר השחרור מהצבא
עבדה זמן קצר במכון כושר ואז עברה
להתגורר בחוות כרמי עבדת בנגב, ליד
מדרשת שדה בוקר. שם באווירה המדברית

ללמד איך ליצור עבודות ליבוד במחט.
דיקלה היא תרפיסטית באמנות ומלאכת
הליבוד משמשת אותה ככלי טיפולי.
אחרי שנים שעסקה בייצור עבודות לבד
בטכניקת הליבוד המסורתית העתיקה,
התמחתה בליבוד במחט, טכניקה שבה
מחברים את סיבי הצמר הגולמי על יד
מחטים מיוחדות המאפשרות לעצב צורות
תלת ממדיות בלבד.

השאיפה ליחד נשי

המוטיבציה להקמת המרכז, כך מספרת

הדר קליידמן עובדת בגול

מיכל רח למברג, מלמדת קליעה

דקלה דון, מלמדת ליבוד (צילום: דניאל בר)

ובאותה שנה הכירה את מי שעתידי להיות בעלה יותם קליידמן. גם הוא בעל תשובה אשר למד במכון מאיר, בן למשפחת אמנים. לאחר שנישאו עברו בני הזוג להתגורר בעין כרם, ויחד עם עוד אמנים ייסדו את קהילת האמנים הדתיים בעין כרם. כיום הם מתגוררים בקריית יובל בירושלים עם ארבעת ילדיהם. יותם משמש רכז מלאכות בתלמוד תורה "מים חיים". תלמידיו יוצרים במו ידיהם את הכלים שעליהם למדו במקורות.

אחרי נישואיה הקדישה הדר שעות ארוכות בביתה לאריגה ולקדרות. היא חשבה על האווירה הנשית בתוכה יצרו נשים את מלאכות היד שלהן ושאפה להחיות את היחד הנשי ההוא.

הרעיון להקים בית מלאכה שבו נשים יעבדו ביחד במלאכות המסורתיות ויוכלו לחלוק את מחשבותיהן וניסיונן עם נשים אחרות, עלה באותה תקופה.

אי אפשר בלי מורות

בשלב הראשון הזמינה הדר נשים מהסביבה לבוא לביתה ולהשתמש בגול ובאובניים בשעות בהן הייתה עסוקה במלאכות אחרות כמו קליעת סלים. "הייתה היענות.

הדר קליידמן:
 "ללימוד מלאכות יש
 ערך מוסף גם מבחינה
 חברתית וגם מבחינה
 תרבותית. הוא מעשיר
 את עולמם של ילדים
 ומבוגרים. אם הידע
 המסורתי הזה יהיה נגיש,
 הוא יאפשר לאימהות
 לבלות שעות עם ילדיהן
 במלאכות עמלניות,
 ולייצר יחד, בעבודה
 אטית, נדבך על נדבך,
 חפצים בעלי ערך"

הגיעו נשים, אבל הן לא ידעו איך להשתמש
 בנול ובאובניים", נזכרת הדר שהבינה מהר
 מאוד כי על מנת שנשים יעסקו במלאכות
 מסורתיות הן צריכות ללמוד איך לעשות
 זאת.

הדר חיפשה מורות בכל הארץ וגיבשה
 צוות של מורות ונשים בעלות ידע וניסיון
 במלאכות מסורתיות. יחד עם צוות המורות
 היא גיבשה שיטת לימוד "המכבדת
 את הקצב של העולם העתיק וגם

הכניסה למרכז "בחפץ כפיה"

נשים יוצרות בסדנה
(צילומים: באדיבות "בחפץ כפיה")

נותנת מקום לעולם המודרני שבו רוצים לייצר מוצרים בן רגע, ומאפשרת לכל משתתפת להתקדם בקצב שלה. בבית המלאכות "בחפץ כפיה" עובדות כיום חמש מורות קבועות וכן מורות מתחלפות. בין הסדנאות שמתקיימות במרכז: סדנת קליעה, אריגה על נול, ליבוד, עבודות מקרמה וסדנאות פרטיות לוועדי עובדים, בת מצווה ומשפחות.

תלמידות מגיעות מכל הארץ

לקורס הרקמה המתקיים כבר שלוש שנים מגיעות אחת לשבועיים 20 תלמידות מכל הארץ כדי לרקום יחד במשך שלוש שעות בהדרכת המורה מריה שעלתה ארצה מסנט פטרסבורג ומלמדת טכניקות רקמה עתיקות מצרפת ומאיטליה ורקמות תחרה.

עבודות קליעה שיצר
נשים במרכז

הדר קליידמן:
"צריך להחזיר את שיעורי
המלאכה לבתי הספר,
לתת מקום לידע הזה.
עיסוק ביצירה הוא בעל
פוטנציאל להשכנת רוגע
ואושר, והוא יכול לחסוך
שימוש בריטלין"

קורס של מלאכות הצמר כולל ניקוי צמר גולמי, ניפוץ, טוויה וצביעה טבעית. תפירה, רקמה, מקרמה, הדפסים בוטניים של עלים על תיקי בד, קורס צביעה למתקדמים - טכניקות צביעה אינדיגו, אריגת מחצלות מלולבים, עבודות טלאים וקליעה מתקדמת. צמוד לבית המלאכה נמצאת חנות המציעה מתנות ועבודות יד של נשים יוצרות, תלמידות ומורות וכן עבודות של אמנים מעין כרם.

יש ללימוד המלאכות ערך תרבותי. "אם הידע המסורתי הזה יהיה נגיש, הוא יאפשר לאימהות לבלות שעות עם ילדיהן במלאכות עמלניות, ולייצר יחד, בעבודה אטית, נדבך על נדבך, חפצים בעלי ערך". כדי שהילדים יכירו בערך העבודה והעשייה וכדי שלאימהות תהיה יכולת לחבר את הילדים לתרבות ולמסורת, צריך לתת מקום לידע הזה בבתי הספר, טוענת הדר, המאמינה שעיסוק ביצירה הוא בעל פוטנציאל להשכנת רוגע ולאושר וגם כדבריה "עיסוק חוסך ריטלין".

הדר מקיימת קורסים להכשרת מורות במגוון מלאכות, ביניהן קליעת סלים בשלושה סוגי קליעה מחומרים רכים, נצרים, לולבים וסנסנים, אריגה על גול מסגרת, גול מותן, גול חישוק וגול מקלות.

המורה מביאה איתה לשיעורים את חומרי הגלם המתאימים כמו כותנה, פשתן, צמר, משי וסרטי משי.

הדר מדגישה שהמרכז פתוח למשתתפים מכל המגזרים. אימהות צעירות יכולות להגיע לעבוד כאן עם תינוקותיהן. קבוצות של מבקרים בעין כרם מגיעות לסוירים והדגמות של מלאכות מסורתיות.

לחבר את הילדים לתרבות ולמסורת

הדר טוענת שללימוד מלאכות יד יש ערך מוסף מהמעלה הראשונה, גם מבחינה חברתית וגם מבחינת היכולת להעשיר את עולמם של ילדים ומבוגרים. "צריך להחזיר את שיעורי המלאכה לבתי הספר", היא אומרת ומסבירה שמלבד הערך החינוכי

אחרי החגים יתחדש

הרב אמיר סנדלר*

על מנת שבני ישראל ינוחו קצת מעמל הדרך, ורק אז להתחיל את התהליך. על מנת להבין את עומק המחשבה שביום זה, נתבונן בדבריו של הרב קוק בעין איה שם מסביר הרב קוק את המחשבה מאחורי ההמתנה, באומרו שלעיתים "יותר טוב שהרשמים הקדושים בקדושה עליונה יתאחרו מעט עד אשר ישוב הכח לעיפוף והחלש יוכל לומר גיבור אני, ויחוש את גבורתו גבורת הגויה והבשר אשר עליהם תכונן גבורת הרוח והנשמה העליונה את כסא כבודו". לעיתים יש דברים טובים וחשובים שאנו רוצים להעביר לילדינו או לתלמידינו, אבל חשוב לזכור שלפעמים נכון, דווקא בגלל חשיבות הדברים, להמתין מספר רגעים ע"מ למצוא את נקודת הזמן הנכונה בה יכולים הדברים להתיישב על הלב בצורה הנכונה.

ואז מגיעים היום השני והשלישי, ימים שלכאורה מנותקים אחד מהשני, אבל התבוננות עמוקה תברר לנו שחיבור בין שני הימים הללו ביחד בכוחו לתת לנו מענה לאתגר של החזרה לימי השגרה.

ביום השני אומרת הגמרא יוצאת בת קול ומכריזה "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" וביום השלישי אומרים לבני ישראל את "מצוות ההגבלה", מצווה זו הנאמרת ביום השלישי מסביר רש"י⁵ אין עניינה לדבר על אותם דיני ריחוק והיטהרות לקראת מתן תורה, אלא מצווה ההגבלה מטרתה לסמן לבני ישראל את הגבולות על הר סיני, ע"מ לדעת עד לאן מותר לעלות בהר לכל אחד ואחד מישראל. ע"מ להבין את עומק המסר שעובר לבני ישראל בשני הימים הללו ואת הקשר בין הימים השני והשלישי נחזור ונעיין בדברי קודשו של הרב קוק בעין איה⁶.

ביום השני נאמרת לבני ישראל אמירה גדולה, מובטח להם שהם יהיו "ממלכת כהנים". מדובר בתביעה גדולה במיוחד בהתחשב במצב שבו היו בני ישראל באותם ימים, ימים שהם רגע אחרי שנות השעבוד במצרים, שם הגיעו למצב נמוך וירוד של מ"ט שערי טומאה⁷ ורגע לפני החטא הנורא של חטא העגל, שם יוגדרו ישראל ע"י חז"ל בתיאור הנורא: "עלובה כלה שזינתה בערב חופתה"⁸. דווקא אז נאמרת אותה אמירה מרוממת וגדולה של ממלכת כהנים, ע"מ לסמן לבני ישראל את המגמה שלהם כיחידים וכאומה, או כלשונו של הרב קוק "מיד מופיעה ביקרת תפארתה, זאת היה הסגולה המגמתית שהיא מוכרחת וצריכה לצאת אל הפועל אחרי שישתלמו מכשירה. אבל גם לפני התגלמות המכשירים היא כבר בעינה נמצאת בכוחה... נכון אלה הגדולות הנן התוצאות היותר רחוקות, עין ה' צופיה לנהל את כל הסיבוכים אליהן. שסוף מעשה במחשבה תחילה להודיע שהמטרה היותר אחרונה בטוחה היא". ע"מ להגיע להיות "ממלכת כהנים" יצטרכו בני ישראל לעבור עוד כבדת דרך ארוכה, אולם כבר עכשיו, רגע לפני מתן תורה, מבקש רבש"ע לרומם אותנו למדרגה העליונה, לעורר לרצות להיות כאלה ולתת את ההבטחה שבסוף, מתוך כל האתגרים, רגעי השיא ורגעי הנפילה, רגעי העצב והשפל ונקודות

נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אליך כי מינך פשוטה לקבל שבים"⁹. זו עמדת הנפש של כל יהודי בימי הסליחות והרחמים, ימים שבאוויר יש אווירה של יכולת התחדשות וצמיחה ובהשפעת ימי הדין והרחמים, בכל אחד ואחת מתעורר בדרכו שלו הרצון לתיקון ולתשובה, לבניין ולצמיחה. אולם, השאלה הגדולה היא מה יתרחש ביום שאחרי החגים, ביום שניכנס לשגרת ימי החורף. האם נצליח לשמר את רוממות חגי תשרי ולהמשיך אותם לתוך ימי השגרה, או שהחגים ייזכרו כנקודת שיא, שאולי נזכה לחזור ולנשום אוויר פסגות רק בעוד שנה.

כאשר הקים רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל את ישיבת חכמי לובלין, הוא בחר לקבוע על שער הכניסה לישיבה את הפסוק "לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם"¹⁰. לשאלת התלמידים למה דווקא פסוק זה, הרי לא מדובר בפסוק של קבלת פנים לאדם שנכנס בשערי הישיבה אלא דווקא יותר פסוק של פרידה, ענה רבי מאיר שפירא שהמבחן האמיתי של הישיבה לא יהיה בזמן שהתלמיד נמצא בישיבה ומושפע מאווירת הלימוד ומקדושת המקום, המבחן האמיתי יהיה כאשר התלמיד יצא החוצה לחיי עמל ופרנסה, האם גם שם, כשהוא רחוק מקול מתיקות עמל התורה ומרבותיו, יצליח לשמר את רוח הישיבה.

כך גם אנו נדרשים לברר לגבי החגים, עיקר הבדיקה של השפעת חגי תשרי על חיי האדם לא תהיה בהתבוננות על עוצמתה של תפילת נעילה, או על הכוונות בזמן תקיעת השופר בראש השנה, אלא נבחן כיצד ייראו ימי השגרה של תקופת אחרי החגים.

אבל איך עושים זאת? הרי יש כאן קושי אמיתי, שכבר אמר בעל המסילת ישרים¹¹ שגם אדם שכבר זכה ובעמל רב תיקן אחת ממידותיו יבואו "הטיפול והטרדה העולמית" מה שאנו נגדיר כחיי השגרה ויכולים לגרום לאובדן המידה.

כיצד נצליח להדביק את תוקף קדושת ימי החגים גם לימים "אפורים"? והרי אין זה נכון להישאר כל הזמן בבחינת "תפילת נעילה", ולא סתם קצבו חכמינו את ימי החגים בזמן מוגבל על לוח השנה, ואנו נדרשים על כורחנו לחזור לעמל היום, אז מה יהיה על כל תקופת החגים, האם כל עמלנו ילך ויתפוגג?

תשובה לדבר ניתן לראות בגמרא במסכת שבת פרק תשיעי¹² שם מספרת לנו הגמרא על הימים שלפני מעמד קבלת התורה. בניגוד למקובל לחשוב, כאשר ישראל מגיעים למרגלות ההר לא ניגשים מיד לשלושת ימי ההגבלה, בהם ישראל מיטהרים ומכינים את עצמם לקבלת התורה, אלא ישנם עוד שלושה ימים נוספים, בהם בכל יום מתרחשת פעולה אחת קטנה, מיוחד מאוד להתבונן ולהבין מה קורה בכל יום ובעיקר על החיבור שבין היום השני ליום השלישי: ביום הראשון: "לא אמר להו מידי משום חולשה דאורחא". בהתחלה ריבוננו של עולם לא מדבר עם בני ישראל כלל בגלל חולשת הדרך, למרות שהעולם כולו ממתין מיום בריאתו לרגע של קבלת התורה, מעדיף רבש"ע להמתין 24 שעות

5. שבת ב, פרק תשיעי פסקה כ"ב.
6. מסכת שבת דף פ"ז עמוד א.
7. פרק תשיעי פסקאות כ"ג-כ"ד.
8. זוהר תחית פרשת יתרו.
9. גיטין ל"ו.

1. מתוך הסליחות.
2. תהילים לד, יב.
3. פרק ה בבבאור מפסדי הוהירות.
4. דף פ"ז עמוד ב.

הכל?

הרוממות והשמחה, נגיע בעזרת השם להשגת המטרה. ואיך כל זה קשור ליום השלישי, יום שבו ניתנת לכאורה רק הדרכה טכנית הלכתית עד לאן בדיוק מותר לעלות בהר בזמן מתן התורה? את זה מסביר הרב קוק כך "אחרי שמציבים את האידאל הנעלה והמרומם והרחוק בכל יפעת תפארתו והנשמות מתעוררות להגיע אליו, אז יש לחוש מפני התפרצות פתאומית, העוזבת את כל דרכי ההדרגה ומביאה הריסות ושבירות לעולם". להגיע למדרגה רוחנית גבוהה של רצונות ומעשים - זה דורש עבודה, אבל כולם מבינים שהאתגר הקל הוא לטפס אל פסגת ההר, והאתגר הגדול הוא להצליח להישאר שם, ביום השני מציבים את החלום הגדול, אבל השאלה מה קורה ביום שאחרי, שם צריך את מצוות ההגבלה, אותה מצווה שהרעיון הרוחני שעומד מאחוריה הוא לברר לעצמנו כיצד את החלום הגדול אני מצליח עכשיו לבטא במעשים קטנים. רוממות רוחנית שלא חושבים אח"כ כיצד ניתן להביא אותה לידי ביטוי בפעולה קטנה ויום יומית נמשלת לשיטפון של מים. בהתחלה זה נראה כדבר גדול עוצמתי ומרגש, אבל במקום שלא פותחו הכלים שבכוחם להוביל אותם מים לתעלות קטנות ומסודרות, דינו של אותו שיטפון להפוך מהר להרס ולחורבן נורא. ולכן ממשיך הרב קוק ומסביר "שאחרי שנאמר בתרי בשבא ואתם תהיו לי ממלכת כהנים... צריכים לעצור בעד שטף המריצה, שלא יעבור גבולות ובתלתא בשבא אמר להן מצוות ההגבלה".

לעיתים יש לנו חשש שלא נצליח להגיע לרגעי שיא רוחניים בחיינו ובחיי ילדינו ותלמידינו, אבל מדברי הרב קוק ניתן ללמוד שיותר מהחשש לחוסר ההצלחה להגיע לפסגה, צריך לכרסם בנו החשש מה יהיה ביום שאחרי ההצלחה, האם בסוף העלייה ממתינה הנפילה שתגרום במקרה הטוב לאובדן הרוממות שהושגה ובמקרה הפחות טוב תגרום לתסכול וחולשה, או שנצליח לשמר אותה מדרגה ואותה רוממות תהיה בבחינת "מצווה גוררת מצווה"¹⁰ ותשמש כבסיס למדרגה החדשה.

על התקופה שאחרי החגים אנו נדרשים להתבונן בדיוק באתה דרך. ימי החגים הם הימים המקבילים ליום השני שלפני מתן תורה, ימים בהם אנו נדרשים להציב את המגמה, להתרומם כיחידים וכעם ולהתפלל לשנה של רוממות וצמיחה, שנה של הוספת טוב וחסד, קדושה וטהרה, אבל רגע לפני סיום ימי החגים הקדושים אנו צריכים לעבור ליום השלישי, יום בו נדרשים לעשות את מצוות ההגבלה. לזכור שבאמת בתקופת החגים חלמנו לצאת למסע ארוך שמגיע עד לפסגה, אבל כל מסע ארוך מתחיל בצעד ראשון קטן, מהו אותו צעד? להצליח למצוא אותה פעולה קטנה ומוגבלת הקשורה בחיי השגרה שתקפל בתוכה את כל התפילות של החגים. זאת עבודת ה' הגדולה של כולנו בימים שאחרי החגים.

כל מי שנדרש פעם לכתוב מאמר יודע שככל שמספר המילים המוקצבות מצומצם יותר כך נדרשת יותר עבודה, להצליח לדייק את המילים ולבטא

מחשבות גדולות במילים קצרות זוהי משימה קשה הדורשת עצירה ומחשבה, כך גם היחס בין תקופת החגים לימי השגרה. מטרת החגים כדברי בעל הנתיבות שלום¹¹ היא "לעשות שינוי בעצם המהות להיות ממליך עתה את הקב"ה על כל אבריו ומידותיו", אבל אחרי החגים נדרשים לקחת אותו מעמד של מלכות וקבלה ולתרגם אותו לפעולות מעשיות בחיינו כיחידים וכשיגרה". בדיוק כשם שהרמ"א בוחר לסיים את הלכות יום הכיפורים בצווי לעשיית הסוכה¹² מתוך רצון לעבור ממצווה למצווה, מהפרישה מחיי החומר אותה עברנו ביום הכיפורים לקידוש עולם הטבע החומרי בחג הסוכות, כך גם אנו נדרשים להצליח לקחת את קדושת החגים ולהמשיך אותה לימי המעשה, וזאת בעזרת אותה הקבלה המבקשת להיות כקרן לייזור חדה, נקודה קטנה הצוברת בתוכה עוצמה גדולה.

*הרב אמיר סנדלר הוא ראש אולפנת הדר גנים, פתח תקוה

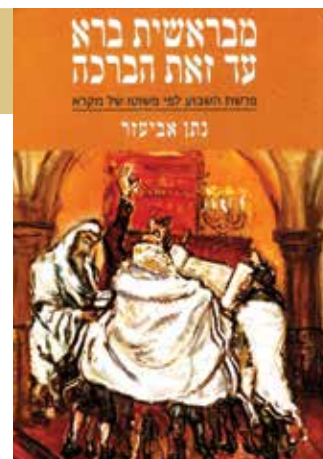
11. נתיבות שלום לראש השנה מאמר שני
12. או"ח סימן תרכ"ה סעיף ד

מבראשית ברא עד זאת הברכה

פרשת השבוע לפי פשוטו של מקרא, נתן אביעזר, אורים הוצאה לאור, 2019, 357 עמ'

פרופ' נתן אביעזר כיהן בעבר כראש המחלקה לפיזיקה באוניברסיטת בר אילן. את הדוקטורט בפיזיקה עשה באוניברסיטת שיקגו, ואת השכלתו התורנית רכש בישיבת "בית יהודה"

בדטרויט שבארה"ב. בשנת 1967 עלה עם אשתו דבורה לישראל. חיבר 140 מאמרים מדעיים בפיזיקת המצב המוצק ונבחר כ-Fellow באגודה האמריקאית לפיזיקה. בנוסף עסק בחקירת הקשר שבין תורה ומדע, חיבר שני ספרים בנושא: "בראשית ברא" ו"אמונה בעידן המדע" והרצה על נושא זה ברחבי העולם. בספרו "מבראשית ברא עד זאת הברכה" כלולים שמונים ושישה מאמרים העוסקים בפרשת השבוע ובחגי ישראל, מאמר אחד על כל פרשה ועל כל חג, כשבכל אחד מהם הדגש הוא על הפשט. לדוגמה: במאמרו על פרשת "זכור" מסביר פרופ' אביעזר את החובה המוטלת עלינו לזכור לדורי דורות את מעשיו המרושעים של עמלק שעשה לישראל, אף כי במשך מאות שנים עמלק כמעט ולא עשה מאומה לישראל. ההסבר לחובת הזכירה לדורי דורות, טוען פרופ' אביעזר, הוא בכך שעמלק מייצג סוג מיוחד של שנאה כלפי ישראל - כמו זו שגילה המן ודורות רבים אחריו אדולף היטלר - שנאה לשמה שמטרתה העיקרית היא השמדת ישראל.

ליבי במזרח

חכמי המזרח בדורות האחרונים כרך א', עורך: משה רחמימא, הוצאת מכללת אורות ישראל, תשעט

ליבי במזרח הוא כתב עת אקדמי חדש שיוצא לאור על ידי מכללת אורות ישראל. הכרך הראשון של כתב העת עוסק בחקר חכמי המזרח בדורות האחרונים. כלולים בו 11 מאמרים העוסקים

בהיבטים שונים של הגות ועשייה של חכמי המזרח. קבוצה של מאמרים בכתב העת עוסקת בהתמודדותם של חכמי הקהילות השונות עם המציאות המשתנה. פרופ' לאה בורנשטיין-מקובצקי חקרה את פסקי ההלכה של חכמי איסטנבול, איזמיר ושלונקי ואת מאבקם בפעילות המיסיונרית הפרוטסטנטית במאה ה-19. חיים ג'יי ברקוביץ חקר את השפעתם של חכמי ספרד הראשונים והאחרונים על הפסיקה האשכנזית בעת החדשה המוקדמת.

ד"ר יוסף שרייט חקר את התמודדותם של חכמי אלג'יריה בדורות האחרונים עם גילויי המודרנה ועם סכנת ההתבוללות של קהילותיהם. פרופ' משה עמאר עוסק ביהדות מרוקו וחקר את השפעת התרבות

הצרפתית על בני הדור הצעיר. רון ש' קליינמן חקר את עמדת חכמי ההלכה באימפריה העות'מאנית במאות ה"ז-ה"ט. ד"ר נסים ליאון חקר את השפעתה של תנועת התשובה החרדית הספרדית בארץ וכן את התחדשותה של הרבנות הספרדית המבקשת להשיב את סמכותה. רינה לפידוס כתבה על רבנים בגיאורגיה, באוזבקיסטן ובדאגסטן בתקופה הסובייטית. קבוצה נוספת של מאמרים עוסקת בדמויות מופת. שואל רגב חקר את דמותו של ר' משה בנימין, מראשוני המקובלים בבגדד. בן ציון רוזנפלד כתב על יחסו של הרא"ה קוק לחכמי המזרח בתקופת יפו תרס"ד-תרע"ד (1904-1914).

דרך אפרתה

ביטאון המכללה בנושאי חינוך והוראה, כרך טו, עורכת סגלית רוזמין, הוצאת אפרתה, תשעה, 217 עמ'

גיליון זה של דרך אפרתה כולל מחקרים ומאמרים בדיקטורה ודרכי הוראה. נעמי שפירא בדקה את ההשפעה של השמעת ניגון חסידי על אוירת הלכידות בכיתה.

רבקה ליפשיץ, פנינה קליין ז"ל ואסתר עדי-יפה חקרו יצירות וציורי ילדים במעבר בין הגן לכיתה א'. ממחקרן עולה שיש ירידה ביכולות היצירתיות של הילדים עם כניסתם לכיתה א'.

יערה שילה ויאן סרדצה מצאו כי זמינות רגשית אימהית תורמת להפחתת בעיות התנהגות. תרצה פריש חקרה את נושא הנחלת הזיכרון הקיבוצי בכלל וזיכרון מלחמת עמלק בישראל בפרט, במסגרות החינוכיות השונות.

דוד שניאור במאמרו "שתי דרכים בדיקטיות להבנת התמורות במשמעות המונח ארץ זבת חלב ודבש", מראה כיצד גם לפי פשוטו של מקרא, ניתן להבחין במשמעויות שונות וקוטביות של הטקסט התנ"כי.

ספרות הילדים החרדית

חברה, אידיאולוגיה וערכים, אסתר מלחי, הוצאת ספרא, 2019, 253 עמ'

מחברת הספר, ד"ר אסתר מלחי ילידת הארץ, רכשה את השכלתה האקדמית באוניברסיטת בר אילן. תחומי התמחותה הם ספרות הילדים ועולמה של שירת הקודש (פיוט). שימשה כמרצה במכללות "אורות ישראל"

באלקנה וב"מכללה ירושלים" בבית וגן בירושלים. השתתפה כמארגנת וכמרצה בכינוסים רבים באוניברסיטאות ובמכללות. פרסמה מחקרים בכתבי עת אקדמיים. מילאה תפקידים שונים בוועדות של משרד החינוך לגיבוש תוכנית לימודים ולהוראת ספרות. בספר מתארת ד"ר מלחי את ספרות ילדים החרדית כז'אנר, תוך שימוש בכלי מחקר שהתגבשו בחקר ספרות הילדים הכללית. היא

אלפי יהודה

שיחות על פרשות שבוע ומועדים ונושאים רלוונטיים ואקטואליים ביהדות, יהודה בן אדמון, 551 עמ'

זהו ספרו השלישי של יהודה בן אדמון העוסק בפרשות השבוע ובמועדים. יהודה בן אדמון הוא יליד העיר פס במרוקו, מורה, סופר, פייטן ומשורר. עיוניו בפרשות השבוע נולדו מדרשות שנשא בבית הכנסת. הוא העלה את רעיונותיו בבלוג בגוגל במשך שלוש שנים. בפתח ספרו הוא מציג את האני מאמין שלו, כי כל אדם משלומי אמוני ישראל שיש בידיו היכולת והכישרון, חייב לבאר וללשט את המרגליות הטובות של כתובי התורה ולא להותיר אותן כאבנים טובות בלתי מלוטשות.

נתערב שתצליחו

התבוננות מחודשת בהנחיית תהליך התערבות בקרב נערות מאוכלוסיות מתוירות, סיגל אופנהיים-שחר, מכון מופת, 2019

ד"ר סיגל אופנהיים-שחר מלמדת באוניברסיטת בר אילן בתוכנית ללימודי מגדר, בחוג לסוציולוגיה ובבית הספר לחינוך וכן בבית הספר לחינוך בקריה האקדמית אונו. מחקריה עוסקים בהוראה, בהדרכה ובהנחיה של תהליכי

למידה המתמקדים בתופעת ההתנגדויות ללמידה, וכן בשילוב הדרכים לביסוס אמון וליצירת הזדמנויות למעורבות פעילה בתהליך הלמידה. בספר "נתערב שתצליחו" מביאה המחברת שפע של דוגמאות להתנגדויות של נערות בסיכון למורות ומדריכות שבאות לעזור להן. כך למשל היא מביאה כדוגמה התנגדויות בלתי צפויות שעורר כיבוד שהוגש בכינוס שנערך במסגרת תוכנית "בית חם" בדרום הארץ. הנערות טענו שהכיבוד הוא "אשכנזי" ואף על פי שהיו רעבות הן בקושי טעמו ממנו. דוגמה אחרת היא ההתנגדויות שמעוררות מנחות ומדריכות שמשמשות בטיפול קבוצתי כדי לסייע לבנות. הכותבת מצטטת נערה שמתריסה בפני המנחה שלה "אל תבקשי ממני לדבר במעגל אני לא יודעת לדבר. אין לי מה להגיד", ומקרים רבים נוספים של התנגדויות לטיפול של נערות מאוכלוסיות מתוירות שהשתתפו בסדנאות לחיזוק שאיפה תעסוקתית, המחברת בוחנת מקרוב את התופעה הרחבה של "התנגדויות" העולות ומובעות בקרב המשתתפות למודות האכזבות. היא מתמקדת במכניזם של ההחמצה בעיקר מנקודת מבטן של מפתחות תוכניות ההתערבות והמנחות בסדנאות. בדרכן השופעת כוונות טובות לחזק את הנערות, הן מוצאות את עצמן לא פעם מעוררות עוד חוויות שליליות של תיוג, ניכור והדרה בקרב המשתתפות.

ניתוח התופעה שופך אור על מקורות הכישלון, ומציע לבדוק מה חסר בתוכניות ובתהליכי ההתערבות ולהבין את הקושי של אוכלוסיות המוגדרות כמוחלשות להיתמך. הספר הוא בעל חשיבות מיוחדת עבור כל העוסקים בעבודה עם נוער מאוכלוסיות מתוירות או בתוכניות התערבות.

מתארת את הגורמים לצמיחתו של הז'אנר, את המאפיינים הפואטיים שלו (תבניות סיפוריות וסגנונות כתיבה) ואת התמטיקה הייחודית שלו (נושאים ותכנים).

מקום מרכזי מוקדש לקשר שבין ספרות הילדים לחברה החרדית שבתוכה היא צומחת, בין מסורת לחידוש, בין רצף לתמורה, כשההתמקדות היא בגורמים החברתיים החוץ ספרותיים המתרחשים בחברה החרדית בשנות האלפיים, כפי שהם באים לידי ביטוי בספרות הילדים של שנים אלה.

בספר מידע על הסופרים החרדים המרכזיים, הוותיקים והחדשים, ועל מאפייני יצירתם.

עיונים בחומש

עיונים ובירורים בחמשת החומשים, ד"ר מנשה זכריה, עורך: ד"ר עשהאל בן-אור, הוצאת המחבר, תשעז, 243 עמ'

ד"ר מנשה זכריה הוא מורה ומחנך ותיק, דרשן מבוקש בבתי כנסת בארץ ובעולם. בספרו זה הוא משלב מתודות אקדמיות עם ידע היסטורי ושופך אור חדש על סוגיות מקראיות שונות. כך למשל הוא מפרש את הכתוב בפרשת

ויצא כט יז "ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה" בדרך שונה מזו של רש"י. לדבריו חז"ל ובעקבותיהם רש"י שגו כאשר פירשו שעניינים רכות הן עניינים דומעות מבכי על כך שידעה מראש שיעקב לא יבחר בה אלא באחותה.

במקום לייחס ללאה תכונות של ידיעת העתיד, מביא ד"ר זכריה את תרגום אונקלוס למילה "רך" שתירגם את המילה ל"יפה". לפי אונקלוס בפרשת ויצא מתוארת לאה כבעלת עניינים יפות (רכות) אבל בניגוד לה רחל הייתה לא רק יפת עין אלא גם יפת מראה.

ישועות הגשם

הרב גדעון שאולי כהן, הוצאת המרכז הקהילתי שאולי, 2019, 416 עמ'

גדעון שאולי כהן הוא הרב הראשי ליהודי אירן בארץ, יקיר החינוך הדתי ויקיר העיר אשדוד. משמש כראש המרכז הרוחני הקהילתי ובית המדרש שאולי בעיר אשדוד. מחבר סדרת ספרי הגשם (ר"ת הרב גדעון שאולי בן משה) וסייע לאביו בהוצאת ספרי הבשם

(ר"ת הרב בנימין שאולי בן משה).

הספר מכיל מבחר תגידים ורעיונות היונקים ממורשת ישראל ומושגות על אדני תורת ישראל, וכן פרפראות, פירושים, חידודים ואקטואליה.

בספר יריעה רחבה של רעיונות ופעולות וכן שלושה סוגים של ישועות: ישועות לגוף: הדרך לבריאות איתנה, תזונה נכונה והמלצות לבריאות טובה; ישועות לעם: מוסר ודרך חיים הנלמדים מההיסטוריה היהודית; ישועות לארץ: קיום מצוות התלויות בקדושת הארץ, מצוות הנוגעות לצומח והדרך לקבלת מתנות שמים.

עיצוב הפצים

כתבה וצילמה: אסי פרידמן

קפסולות קפה ממוחזרות

במקום להשליך לפח את קפסולות הקפה שסיימו את תפקידן, מכינה מהן מיכל ברוטפלד מוצרים מעוצבים. היא התמחתה בתחום וכיום היא מדריכה סדנאות יצירה. מיכל מקיימת סדנאות חד פעמיות להכנת מוצר שנבחר מראש. היא מגיעה לכל מקום שאליו מזמינים אותה עם כל הציוד, החומרים וכלי העבודה. הקבוצה, בת 10 משתתפים לפחות, מארגנת מראש את מקום המפגש; בית פרטי, מתנ"ס שכונתי או כיתה. כל סדנה בת שעה וחצי עד שעתיים בהתאם לקצב ההתקדמות האישי של המשתתפים. בכל מפגש יוצרים מוצר אחד ממגוון המוצרים; פמוטים, מסגרות למראות, קישוט עציצים וגם תכשיטים. בסדנה לומדים את הטכניקה ובסופה יוצאים עם המוצר.

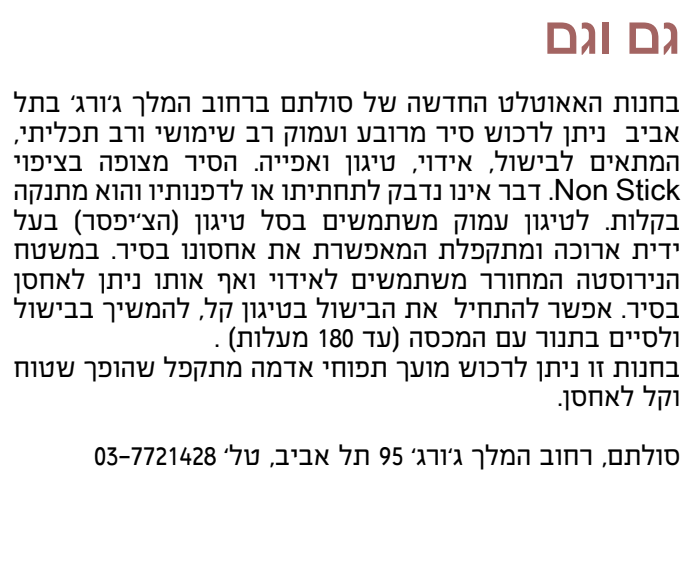
טל' 052-2530195, פייסבוק: מיכל ברוטפלד - סדנאות יצירה ואומנות עכשווית

קרמיקה אדמה

לבעלת מפעל הקרמיקה "אדמה" בקיבוץ נתיב הל"ה, אדריאנה רוזנטל, סיפור מיוחד. אדריאנה, ארגוניאית שהייתה בדרכה לעשות דוקטורט במשפטים בגרמניה, קפצה לבקר את אחותה בירושלים והחליטה להתנדב בקיבוץ. היא הגיעה לקיבוץ נתיב הל"ה ונשארה. כאן הקימה את משפחתה ועבדה במשרת חלומות בחברת תרופות. כשמלאו לה 49 נזכרה בחלומה מגיל 18 לנהל עסק משלה. שנה לאחר מכן כבר החל המפעל שקנתה "אדמה" לפעול ברפת הישנה של הקיבוץ. מאז חלפו שנים ולצד מוצרי החברה הקלאסיים מפתחת אדריאנה קו עיצובי מודרני. בסטודיו ובחנות המפעל אפשר למצוא גם עודפי ייצור של כלים שיועזו למסעדות ולבתי מלון.

אדמה, קיבוץ נתיב הל"ה טל' 03-9044282
אתר www.adamastudio.com
פייסבוק Adama Studio - אדמה סטודיו

גם וגם

בחנות האאוטלט החדשה של סולתם ברחוב המלך ג'ורג' בתל אביב ניתן לרכוש סיר מרובע ועמוק רב שימושי ורב תכליתי, המתאים לבישול, אידוי, טיגון ואפייה. הסיר מצופה בציפוי Non Stick. דבר אינו נדבק לתחתיתו או לדפנותיו והוא מתנקה בקלות. לטיגון עמוק משתמשים בסל טיגון (הציפסר) בעל ידית ארוכה ומתקפלת המאפשרת את אחסונו בסיר. במשטח הנירוסטה המחורר משתמשים לאידוי ואף אותו ניתן לאחסן בסיר. אפשר להתחיל את הבישול בטיגון קל, להמשיך בבישול ולסיים בתנור עם המכסה (עד 180 מעלות). בחנות זו ניתן לרכוש מועך תפוחי אדמה מתקפל שהופך שטוח וקל לאחסן.

סולתם, רחוב המלך ג'ורג' 95 תל אביב, טל' 03-7721428

תכשיטים בטכניקה מודרנית

כבר 16 שנה עוסקת הילה ולנר בצורפות, מתלהבת ושמחה ממעשה היצירה. פעמיים בשבוע היא מגיעה עם תכשיטים למדרחוב האמנים בנחלת בנימין 23, כדי להיפגש עם הקהל המגיע לדוכנה. הילה יוצרת תכשיטי כסף וגולדפילד ומשלבת את הצורפות הקלאסית עם טכניקות מודרניות. היא מוסיפה לתכשיטים צבעוניות באמצעות פולימר, אמייל קר, עלי זהב, פיליגראן, ואבני חן כמו אופל ופנינים. העיצוב הייחודי, בהשראת עולם האופנה, הטבע והאמנות הים תיכונית העתיקה הפך לסימן ההיכר של הילה, בוגרת המחלקה לצורפות בשנקר. היא יוצרת טבעות, תליונים, עגילים וצמידים.

הילה ולנר טל' 052-4487200
פייסבוק: Hila Welner's Jewellery
חנות באטסי hilawelner

כיסא נוח

כשחשקה נפשו של יוסי שוחט בכיסא נדנדה "אמיתי" כמו פעם הוא חיפש בחנויות הרהיטים ולא מצא את מבוקשו. בסופו של דבר הוא עיצב וייצר לעצמו את כיסא חלומותיו שנועד לאפשר לו לשחזר ולשמר את תחושת הרוגע והנינוחות שזכורה לו מילדותו בבית סבו שנהג לשבת על כיסא הנדנדה כששב מהעבודה כדי להירגע מטרדות היום. אצל יוסי הילד הפיגה תנועת הנדנוד את האדרנלין של המשחקים בחוץ. מהר מאד הגיעה בקשה לבנות כיסא לחבר ולעוד חבר, ובלי שתכנן מראש הקים את מותג הכיסאות 'ניחותא'. בימים אלה מלאו 11 שנה לעסק הגדל ומתפתח כל העת ומציע לא רק כסאות נדנדה אלא פינות ישיבה, כורסאות, שולחנות וכונניות בעיצוב וייצור עצמי.

ניחותא, רחוב הנחלים 5 מושב בצרה. כדאי לתאם מראש בטל' 03-6347100, אתר nihuta.co.il פייסבוק: ניחותא

צילום: יוסי שוחט

שטיחים בסגנון אמנות מודרנית

אלי ששון הוא מומחה לשטיחים. די במבט אחד שלו כדי לדעת מתי והיכן בדיוק ארגו את השטיח ומאלו חומרים. הוא מזהה את עבודותיהם של כל אומני השטיחים לדורותיהם, גם מהנידחים בכפרי העולם. בנוסף לחנות השטיחים הגדולה שלו פתח ששון בהרצליה פיתוח חנות שטיחים חדשה של המשפחה, ג'באני, שמציעה שטיחים מודרניים המעוצבים ברוח האמנות המודרנית. השטיחים מהווים מעין המשך לציור האבסטרקטי העכשווי שיורד מהקיר אל הרצפה, מרובה מרקמים וגבהים. כל שטיח הוא יצירת אמנות רב ממדית שמעצבים אמנים ומיוצרת בידי אומני שטיחים, גם מחומרי גלם איכותיים ברמה גבוהה: צמר ניוזילנדי משובח, משי משובח משולב בצמר איכותי, צפיפות קשרים גבוהה.

ג'באני, המנופים 8 הרצליה פיתוח, טל' 09-774-7005

1 בשנה שעברה הייתי בשנת שבתון והגיע לי לקבל בפעם הראשונה מענק יובל. ממי ואיך אקבל את המענק?

לעובדי הוראה ששהו בשבתון בשנה שעברה וחזרו לעבודה בשנה זו, ישולם מענק היובל במשכורת נובמבר למי שזכאי לכך.

2 התפטרתי מעבודתי במשרד החינוך וקיבלתי פיצויים, מי אמור לשלם לי פיצויים עבור שנת השבתון?

שנת שבתון היא שנת עבודה לכל דבר ועניין. שנה זו מזכה בוותק וגם בפיצויים במקרה של פיטורין, כל זאת בתנאי שהעובד עמד בכל המחויבויות של שנת השבתון. הפיצויים ישולמו על ידי הבעלות.

3 בשנת הלימודים שחלפה (שנת תשע"ט) חלתי וועדה רפואית קבעה שעלי לפרוש. במהלך תשע"ט קיבלתי גמול חינוך ביתה וגמול חינוך מיוחד.

מהן הזכויות שלי בנושא חינוך ביתה וחינוך מיוחד בפנסיה?
אם פרשת לגמלה בפנסיה תקציבית ב-31.8.19 הינך זכאית לגמול חינוך ביתה ולגמול חינוך מיוחד בתשלום הפנסיה.

4 הייתי שנתיים בחל"ת ורכשתי את הזכויות. האם מתווספים לי גם ימי מחלה בגין שנים אלה?

ברכישת זכויות לגמלה בשל חל"ת לא מתווספים ימי מחלה, כי ימי מחלה צוברים רק עבור עבודה בפועל. (בהחזר פיצויים - כל הזכויות חוזרות, גם ימי מחלה!)

5 אני מורה המלמד בחטיבת הביניים, האם אני זכאי לתגמול 36 שעות נוספות?

בכל מחצית שנת לימודים רשאים כל עובדי ההוראה לנצל עד 18 שעות לפעילויות כגון: אסיפת הורים, הצגות, מסיבות סיום וכיו"ב ולקבל עבורן תשלום נוסף.

6 חליתי בשנה האחרונה ואני שוקלת לפרוש מטעמי בריאות. מהו מועד ההגשה של הטפסים הרלוונטיים? פרישה מטעמי בריאות לא מחייבת הגשת טפסים עד מועד נקוב, ועדות רפואיות של משרד הבריאות דנות בפרישה כל ימות השנה. אני ממליץ לך ולכל מי שרוצה לפרוש מטעמי בריאות, לפנות לייעוץ באגף לאיגוד מקצועי בהסתדרות המורים, לפני הגשת הטפסים.

7 אחרי תשע שנים שבהן חנכתי ביתה, קיבלתי הודעה שבשנה הבאה לא אחנך ביתה. עלי לציין כי השנים שבהן שימשתי כמחנכת היו רצופות, ללא הפסקה.

האם זכותי לדרוש שיאפשרו לי להמשיך לחנך ביתה?
חינוך ביתה אינו תפקיד קבוע. מנהל רשאי להחליט מי מהמורים יחנך ביתה לפי שיקול דעתו ולפי צרכי בית הספר, אבל חייב המנהל לקיים שימוע. בכל מקרה יש להתייחס לגופו של עניין, כגון ותק וכד'. אנו מציעים לך לפנות לסניף הסתדרות המורים שאליו את שייכת.

עמותת המורים לקידום ההוראה והחינוך מיסודה של הסתדרות המורים ע.ר.

עמותת המורים
לקידום
ההוראה
והחינוך
מיסודה של
הסתדרות המורים
(ע"ר)

ההרשמה בעיצומה!

● פעולות עיון ותרבות בבתי מלון מפגשי עמיתים בבתי מלון, בשבתות ובחופשות, הכוללים: הרצאות, דיונים, סיורים לימודיים, אירועי תרבות ועוד

● מפגשים בגוון אחר

מפגשים מרתקים וייחודיים בשעות אחר הצהריים, בחופשות בשעות הבוקר

● סדנאות ארגז כלים

סדנאות בגוון אחר להעצמה אישית. פעולות בקבוצות קטנות. התנסות אישית בנושאים מרתקים

● מפגשי קולנוע

חוויה קולנועית. סרט בשילוב הרצאה וכיבוד קל

● סיורים לימודיים

סיורים מודרכים וחוויתיים ליעדים שונים בשעות אחר הצהריים ובחופשות בשעות הבוקר, כולל סיור עם לינה בחנוכה

גוונים
בגלל אהבים

**אוקטובר-דצמבר
2019 כולל חנוכה**

ההרשמה נפתחה ב-26.8.19

ההרשמה באמצעות אתר האינטרנט בלבד: www.itu.org.il

במת המחנך הדתי בתל אביב

הימים הנוראים. מה המיוחד בימים הנוראים השנה? הרב שפירא, יוזם "הדף היומי", שאל מדוע מתפללים על הפסוק (ישעיהו י"א) "וגר זאב עם כבש". שהרי כבר בתיבת נח גרו כל החיות יחד, והרגישו שעליהן להתנהג כראוי כיוון שיש להן אויב משותף - המבול, המוחק את כל היקום, ובעתיד לא יהיה עוד אויב משותף "כי מלאה הארץ את ה'". גם לנו יש אויבים משותפים, כגון מחלות סרטן ולב, טרור, פשע, כפירה וכיו"ב, על אף שכולנו בסירה אחת, אנחנו לא יודעים כיום להתנהג כפי שנהגו דיירי תיבת נח. הרב לא איחל שהימים הנוראים ייפכו לימים טובים כשכולנו נהיה טובים יותר. מ"מ מחמ"דית מחזו תל אביב, רבקה הלינגר, בירכה את משתתפי האירוע ואת עובדי ההוראה הפורשים בשם המחזו ומשרד החינוך. הלינגר איחלה שנזכה לחיות בהרמוניה מתוך ראיית הייחודי בכל אחד ומתוך השפעה על כלל ישראל. את הערב הנעים הזמר המחונן מאיר ברבי בתוכניתו מאיר פנים.

במעמד הרה"ג ישראל מאיר לאו שליט"א, ובהשתתפות מאות עובדי הוראה בחמ"ד, נערכה בין כסה לעשור עצרת התעוררות בבית הסתדרות המורים בתל אביב, במסגרת "במת המחנך הדתי" של עובדי ההוראה בחמ"ד.

יו"ר מועצת עובדי הוראה בחמ"ד גילה פינקלשטיין, שארגנה והנחתה את האירוע, פתחה את העצרת בקריאה נרגשת להרבות בפעילויות של נתינה, חסד ואמונה, לעלות מדרגה מבחינה רוחנית וערכית, בפן האישי ובמערכת החינוכית כולה, ולהתחיל את השנה בכוחות חדשים ורעננים.

מזכ"לית הסתדרות המורים, יפה בן דויד, קידמה בברכה את המפקחת המחוזית החדשה בחמ"ד (מחמ"ד) רבקה הלינגר. בן דויד דיווחה על הבנות לקראת הסכם חדש לכל ציבור עובדי ההוראה, כולל הגמלאים, אשר צפוי להתפרסם אחרי החגים. המזכ"לית בירכה את המורים ובני משפחותיהם לקראת השנה החדשה.

מ"מ המזכ"לית ויו"ר עובדי הוראה בחמ"ד, גד דיעי, ציין כי בעבודת המחנכים בחמ"ד יש הפצת אור עצום. "המחנכים הם האבות הרוחניים של הדור הזה", אמר דיעי, ובירך את עובדי ההוראה שיזכו להיות מנהיגי הדור ואיחל להם הצלחה בשנה החדשה. גד דיעי הודה לגילה פינקלשטיין על פעילותה למען עובדי ההוראה בחמ"ד במשך שנים רבות.

הרה"ג ישראל מאיר לאו סיפר על ראשית דרכו בהוראה בשני בתי ספר ממלכתיים בפתח תקווה, לאחר שקיבל רישיון הוראה למרות שכבחוור ישיבה לא הייתה לו תעודת בגרות. מנהל בית הספר ברנר כינס את השמיניסטים וביקש ממנו לדבר על הימים הנוראים. התלמידים לא ממש הבינו מה כל כך נורא... מאז, המצב לא השתנה הרבה, היום מכנים זאת הדתה, ולא מזמינים רב לדבר בבית ספר על

מדרשת "מוריה" מחדשת פעילותה

יום שלישי - הרצאות בתחומים שונים עם מיטב המרצים בהיכל שלמה: יהדות, היסטוריה, ארכיאולוגיה, משפט, תקשורת, אקטואליה, רפואה, אמנות וקולנוע, שירה.

יום רביעי - לימודי ארץ ישראל והסביבה במגוון מסלולי סיורים קצרים: לטייל עם התנ"ך, מוזיאון ישראל, סיורים בירושלים, שביל ישראל מקוצר.

יום ראשון עד חמישי - סיורים יומיים מלאים. פירוט מלא של הפעילויות נמצא באתר הסתדרות המורים ובחוברת של סניף ירושלים.

משפחת עובדי ההוראה בחמ"ד שולחת את ברכתיה לחבריה הגמלאים בירושלים, ומאחלת להם הנאה וסיפוק ממגוון תוכניות החוגים, ההרצאות, הסיורים והטיולים המתוכננים לשנת תש"פ.

מדרשת מוריה לעובדי הוראה גמלאים בחמ"ד פתחה את שעריה לחבריה, גמלאי החמ"ד בירושלים רבתי. שנת הפעילות נפתחה בג' אלול תשע"ט (3.9.2019) ותסתיים בכ"ד סיון תש"פ (16.10.2020).

מארגני ויוזמי הפעילות הם מוטי סמט, סגן המזכ"לית ויו"ר הסתדרות המורים בירושלים רבתי, שמעון פרי, יו"ר גמלאי ירושלים, אלי עזריאלי, מרכז המדרשות במחוז ירושלים, משה דדון, רכז גמלאי עו"ה בחמ"ד בירושלים.

מכללת מוריה מציעה לגמלאי הסתדרות המורים בירושלים והסביבה מגוון גדול של פעילויות, חוגים, הרצאות וקורסים בנושאים שונים: יום ראשון - המדרשה ללימודים מתקדמים ביהדות.

יום שני - מגוון רחב של פעילויות חוגים ותרבות פנאי בבית ההארכה בבית וגן.

ביקור בבית ספר לפידים בקרני שומרון

צוות המורים, המנהלת ונציגי הנהלת עובדי הוראה בחמ"ד לאירוע פתיחת שנת הלימודים. רב בית הספר, הרב דוד, פתח בדבר תורה על חודש אלול. תלמידי בית הספר ניגנו ושרו משירי ארץ ישראל. התלמידים הופיעו במסכת שכללה ברכות לתלמידי כיתה א' החדשים. ראש המועצה, מר יגאל להב, בירך את המורים, התלמידים והאורחים לשנה החדשה. מנהל מחלקת החינוך במועצה, מר אוהד זמון, בירך את כל באי הכנס בשנה פורייה ומוצלחת. בסיום הטקס הודה גד דיעי לגב' מרגלית גולדשטיין, יו"ר עובדי הוראה בשרון, על ארגון הביקור של נציגי עובדי הוראה בחמ"ד בטקס פתיחת שנת הלימודים בבית הספר לפידים בקרני שומרון.

ביום פתיחת שנת הלימודים, ב' ר"ח אלול (1.9) התארחו חברי הנהלת עובדי הוראה בחמ"ד בראשותו של גד דיעי בבית הספר "לפידים" בקרני שומרון.

בתחילת הביקור התכנסו נציגי הנהלת עובדי הוראה בחמ"ד, גד דיעי, שלמה ישי, מרגלית גולדשטיין, גילה פינקלשטיין ושמואל בחדר המורים, ושוחחו עם המורים על שינויים והטבות לשנה החדשה.

גד דיעי, יו"ר עובדי הוראה בחמ"ד, הסביר לצוות המורים את החידושים בנושא ימי מחלה: "כדי שלא ינכו למורה יותר ממה שנעדר, כאשר המורה נעדר מיום שבו הוא אמור לעבוד 5 ש"ש, ינוכו ממשכורתו 5 ש"ש, השעות שהיה אמור לעבוד בלבד. עד עתה ניכו גם את היום החופשי של המורה. מעתה ואילך, היום החופשי, חופשות הקיץ והחגים - ימים אלו לא ינוכו.

"זהו שינוי מהותי לטובת המורה", הסביר גד דיעי לצוות המורים בבית הספר לפידים. המנהלת, שירזי מלכה אוסנת, אירחה את חברי הנהלת עובדי הוראה בחמ"ד ונתנה סקירה קצרה על המצב בבית הספר המונה כ- 520 תלמידים (כיתות א'-ז), בהן 7 כיתות א'.

המנהלת הביעה את דאגתה שמערכת החינוך לא מתגמלת את עובדי ההוראה כראוי והוסיפה: שאיפתנו היא שמורה מחנך בישראל יבחר בשליחות זאת מתוך אהבה". בתום השיחה התכנסו תלמידי בית הספר,

גמלאי החמ"ד בפתח תקוה טיילו ברמת הגולן

ההוראה והגמלאים בחמ"ד בסניף פתח תקוה. המשתתפים הודו לנהרי על ארגון הנופש המהנה.

גמלאי החמ"ד בסניף פתח תקוה יצאו לנופשון של ארבעה ימים ברמת הגולן והתארחו במלון "מרום הגולן" (1-4 ביולי).

הם סיירו בעיר החדשה חריש והמשיכו לתצפית בבית רימון. למחרת יצאו לטיול ג'יפים ובהמשך הגיעו לאנדרטת חטיבת השומרון 188 אשר לחמה בקרבות הקשים ברמת הגולן בצומת ווסט ליד הר כרמים. בתל פאחר שמעו את סיפור הקרב שהתחולל במלחמת ששת הימים. יום הטיול הסתיים במסלול רגלי קצר "במפגש הנחלים".

ביום השלישי סיירו גמלאי החמ"ד באתר החרמון ובאנדרטה שבאתר, המשיכו למצפה נמרוד, שמעו את סיפורו של המקום וסיימו באנדרטת אגוז ב"שביל הנופלים" שבקלעת נמרוד. היום הרביעי נפתח בביקור בבית הכנסת העתיק, המעיין והמצגת המרהיבה בעין הקשתות. משם המשיכו לביקור במצפה שלום, והסיום במסע רגלי קצר למעיין עין פיק. את הערבים הנעימו תוכניות הבידור של המלון. הנופשון אורגן על ידי שושנה נהרי, רכזת עובדי

טיול ליל ירח לגמלאי סניף שרון שומרון

מואב וצפו בשקיעה מרהיבה וביציאת הירח המלא בכל הודו. לקינוח נטלו חלק בחזיון האור קולי במצדה שהאיר והסביר באמצעות מולטימדיה ופירוטכניקה את התקופה ואת האירועים במצדה. הטיול אורגן על ידי מרגלית גולדשטיין, יו"ר עובדי ההוראה והגמלאים בחמ"ד סניף שרון, שומרון והמרחב.

הגמלאים הדתיים בסניף שרון שומרון יצאו לטיול לאור ירח מלא בט"ו באב (15.8). בשעות הצהריים נסעו לבאר שבע לבקר במוזיאון חדש - מוזיאון האנז'ק לכבודם של חיילי אוסטרליה, ניו זילנד וקנדה, אשר נלחמו בארץ והיו ידועים כפרשים מיומנים. בסמוך למוזיאון נמצא אחד מבתי העלמין לחיילים הבריטיים שנפלו בארץ בתקופת המנדט. משם נסעו לטיילת בערד, השקיפו לעבר הרי

ביקור בקברי צדיקים בגליל

הסתדרות המורים וגד דייעי מ"מ המזכ"לית ויו"ר עובדי ההוראה בחמ"ד בירכו את המשתתפים. הזמר שישי תבורי ולהקתו סחפו את המשתתפים לשירה ולריקודים. בסיום עלו עובדי ההוראה למירון לאמירת תהילים, תפילות ובקשות על קברו של רבי שמעון בר יוחאי. המנכ"לית יפה בן דוד וגד דייעי מ"מ המנכ"לית ויו"ר עובדי ההוראה בחמ"ד הודו לאביגדור ביטון על הארגון המוצלח של האירוע. תודה מיוחדת נמסרה לעדה יקים, האחראית על תרבות ואירועים בהסתדרות המורים.

ביום ראשון ז' תשרי (6.10), בארגונם של יושבי ראש הסניפים, יצאו עשרות עובדי הוראה מכפר סבא רעננה, נהריה, עפולה, חיפה, בית שאן, נצרת, חדרה, טבריה, תל אביב והשומרון לביקור בקברי צדיקים בצפת ובגליל כולו. במהלך הביקור התקיים כינוס בניהולו של אביגדור ביטון, הממונה על תרבות תורנית ואירועים בהסתדרות המורים. כמו כן נערכה תפילה על קברו של האר"י הקדוש בבית העלמין בצפת, ובהמשך נערכה תפילה על הציון של קבר התנא בר עילאי. בחוות בת יער התכנסו החברים לארוחה חגיגית. יפה בן דוד מזכ"לית

סיום בקברי צדיקים בבת-יער

הדמות השנתית של החמ"ד - הרב יצחק נסים

הרב נסים היה מהאזרחים הראשונים שהגיעו להר הבית ולכותל המערבי, ובירך שם "שהחיינו", בשם ומלכות. בנוסף קבע עם מועצת הרבנות הראשית לומר הלל בברכה ביום ירושלים.

הדמות השנתית של החמ"ד לשנת הלימודים הבאה, תש"פ, יהיה הרב יצחק נסים זצ"ל, שהיה הראשון לציון והרב הראשי השני של מדינת ישראל, שכינה בתפקיד במשך 17 שנה.

"שבות קטיף" שרו יחד ביד בנימין

מפה לפה. בז' בתשרי יומיים לפני יום הכיפורים עם רפרטואר מגוון של שירי תפילה והודיה, ריקודים, סיפורים ופואמות. ריגשה במיוחד שילת כהן בת שמונה עשרה, עם תסמונת דאון, ששרה ורקדה את "שבחי ירושלים". אחריה עלתה על כיסא גלגלים לאה בן זאב עם השיר המרגש "לבחור נכון". הערב נחתם עם שירי תפילה ששרה מקהלת נשים מהמועצה, רובן חרדיות, בניצוחה של אהובה כהן, מנצחת מקצועית מירושלים.

(דיקלה ד' גל-עד)

זה תשע שנים מתקיים ביד בנימין ערב שירת נשים שבות קטיף - ממגורשי גוש קטיף שהתיישבו ביד בנימין. יזמו את הערב יהודית אמיתי ורבקי פוקס בעזרתה של רותי אלוף, נכדתו של החזן שמואל מלבסקי. במהלך השנים התרחב הערב ונפתח לקהל הרחב, הופיעו בו זמרות מקצועיות כמו נרקיס (בת גוש קטיף), אסנת נעים וורד אליה, לצד הזמרות בנות קהילת נחל שורק. השנה התקיים הערב בהיכל התרבות שביד בנימין מול אולם מלא

מפקחים/ות, מדריכים/ות, מנהלים/ות, רכזים/ות, מורים/ות וגננות

דיווח על הנעשה במוסדות החינוך בחמ"ד

על מנת להביא לידיעת החברים והחברות,
עובדי הוראה בחמ"ד, מידע עדכני על יוזמות
ופעילויות ייחודיות המתקיימות במסגרת
מוסדות החינוך הממ"ד.

נשמח לקבל מכם דיווחים וצילומים על פעילויות
מגוונות במוסדות החינוך בחמ"ד.

נא העבירו את החומר לידי:

גילה פינקלשטיין, עורכת אחראית של "אתרוג"
ויו"ר מועצת עובדי הוראה בחמ"ד,

למייל: gilafin@walla.com

ברית אחיות, הדר גנים - טורונטו

בתחילת שנת הלימודים נרקם קשר מיוחד בין
בנות אולפנת בני עקיבא הדר גנים
פתח תקוה לבין תלמידות בית הספר "נתיבות
התורה" בטורונטו קנדה. הבנות משני קצות
העולם צילמו סרטון אישי, ובו כל צד סיפר
על עצמו. בנות האולפנה דיברו באנגלית ואילו
הבנות מקנדה בעברית.
ראש אולפנת הדר גנים, הרב אמיר סנדלר:
"נעשה הכול כדי לחזק את הקשר עם יהדות
התפוצות מתוך רצון לחיבור אמת."

ב"ה

שירבו זכויות המורים

אל עמיתי עובדי ההוראה
גם השנה נאבקנו ונלחמנו למען זכויותיכם.
בשמי ובשם הנהלת עובדי ההוראה בחמ"ד,
ברצוני לאחל לכם ולבני ביתכם

שנת חינוך טובה

גד דיצי

בלעדי
לחברי
הסתדרות
המורים

השירות נותן מענה בתחומים הבאים:

- קשיים בתחום האישי והמשפחתי
- שינוי וצמתי מעבר
- מימוש עצמי והתפתחות מקצועית
- שחיקה מקצועית
- קשיים בבית הספר / במערכת החינוך
- מצבי משבר ואובדן
- מצב רוח ירוד מתמשך ומצבי חרדה
- התלבטויות לגבי העתיד המקצועי והאישי

מסגרת התוכנית:

הטיפול או הייעוץ הינו ממוקד וקצר מועד,
עד 12 מפגשים, בהשתתפות עצמית בסך
60 ש"ח בלבד.

טיפול פסיכולוגי ואימון אישי

במציאות המשתנה לבקרים, שירות
'מודעות' נותן מענה אישי-פרטני בעתות
משבר, שינוי ומעבר ובמצבים הקשורים
במשפחה, בעבודה ובחיים בכלל.

השירות ניתן תוך שמירה מלאה על הסודיות,
על פי חוקי האתיקה המקצועית.

הינכם מוזמנים להתקשר למוקד 'מודעות'

1-700-700-158 ימים א'-ה', שעות 15:30-19:00

מילדים

מרכז מולטימדיה של הקרן לקידום מקצועי

נובמבר 2019

אינדיזין מתקדמים

יום ד' בשעה 8:00 | 06/11/2019

וידאו בסמרטפון וניו מדיה

יום ד' בשעה 12:00 | 06/11/2019

צילום דיגיטלי | מלא

יום ד' בשעה 16:00 | 06/11/2019

דצמבר 2019

אילוסטרייטור מתקדמים

יום ג' בשעה 8:00 | 17/12/2019

טכניקות באופיס

יום ג' בשעה 12:00 | 17/12/2019

בניית אתרים וורדפרס מתקדמים

יום ג' בשעה 16:00 | 17/12/2019

עיצובים בפוטושופ

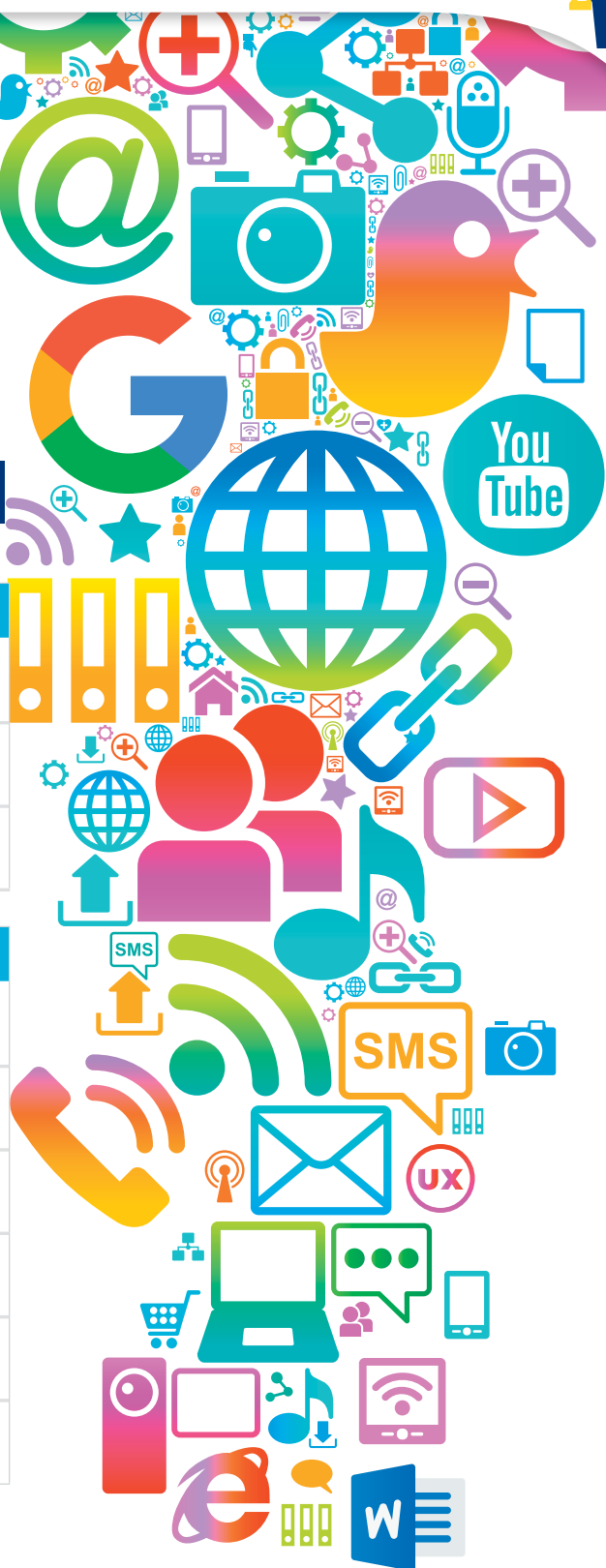
יום ה' בשעה 8:00 | 19/12/2019

צילום דיגיטלי מתקדמים

יום ה' בשעה 12:00 | 19/12/2019

יצירת סרטים AVID (עריכה א') | מלא

יום ה' בשעה 16:00 | 19/12/2019

הקורסים לשנת הלימודים תש"פ מוכרים לקידום המקצועי (אופק חדש)

פתיחת הקורס מותנית במספר הנרשמים | מומלץ להקדים ולהרשם עכשיו

להרשמה ומידע נוסף באתר: www.itu.org.il > הקרן לקידום מקצועי > ממדים

פרטים והרשמה בטלפון: 03-6928291

הקורסים מתקיימים בבית הסתדרות המורים - רח' בן סרוק 8, תל-אביב
קומה 7 (מעלית עד קומה 6)

עלות
הקורס
200 ₪

